

A NAGYVÁRADI KIR.

KATH. JOGAKADÉMIA

ALMANACHJA

AZ 1911—1912. TANÉVRŐL.

KÖZLI:

A DÉKÁN.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

HARMINCNYOLCADIK ÉVFOLYAM.

SZENT LÁSZLÓ-NYOMDA R.-T. NAGYVÁRAD,
1912.

A jogakadémiának 1780—1850-ig

Főigazgatója:

Gr. Károlyi Antal (1780—1782)
Gr. Haller József (1782—1784)
Jankovics Tivadar (1785—1786)
Nem volt betöltve (1786—1793)
Tokody György (1793—1818)
Gedeon László (1818—1820)
Tokody István (1820—1827)
Laicsák Ferencz (1828—1837)
Lonovics József (1837—1847)
Fábry Ignác (1847—1849)
Oswald Ferencz (1849—1850)

Aligazgatója:

Horváth Mihály (1780—1784)
Tokody György (1786—1793)
Vass Tamás (1793—1807)
Hatvani István (1807—1816)
Gedeon László (1816—1828)
Sipos József (1828—1837)
Gedeon László (1837—1838)
Fogarassy Mihály (1838—1846)
Neupauer János (1846—1847)
Oswald Ferencz (1847—1850)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1850—1912-ig

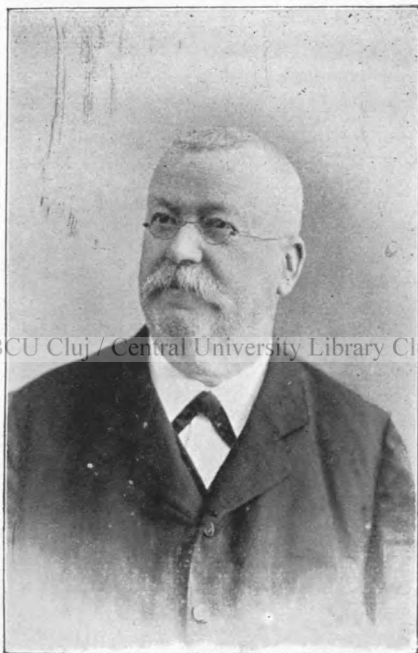
Igazgatója:

Dr. Hoványi Lajos (1850—1858) (ideiglenes)
Pawlowszky Sándor (1858—1861) (végleges)
Dr. Hoványi Lajos (1861—1879) „
Dr. Bozóky Alajos (1879—1912) „

Dékánja 1912-től

Dr. Hoványi Gyula.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dr. Pilismaróti BOZÓKY ALAJOS

m. kir. udvari tanácsos

jogakadémiai igazgató 1879 -1912.

I. Történelmi visszatekintés.

A nagyváradi kir. akadémiát b. e. Mária Terézia alapította az 1780-ik évben. Eleintén ugyancsak a bölcsészeti szakma volt ezen akadémián képviselve, de már 1788. évi június hó 17-én kormányrendelet által két évfolyamú jogi fakultással kibővítettett, mely évfolyamok közül az első 1788. szept. 1-én, a második 1789. évi szeptember 1-én nyitotta meg.

1855-ben a tanintézet cs. kir. jogakadémia neve alatt három évfolyamú jogtanodává szervezetett, mindazonáltal a jogvégzetteket csak kivételesen bocsátották, még pedig 4 egyetemi félév utánpótlása mellett, a jogi szigorlatokra. A tannyelv német volt. A bölcsészeti tanfolyam pedig még 1850-ben a helybeli premontrei főgymnasiumba, mint ennek a 7. és 8. osztálya, beolvasztatott.

1861-ben ismét a magyar tannyelv hozatott be, 1867-ben újabb ideiglenes szervezetet nyert az intézet, végre 1874-ben az azon évi május hó 4-én kelt legfelsőbb elhatározással *a két magyar egyetem jogi karával egyenjogú, négy évfolyamú teljes jog- és államtudományi karrá alakítottát* át, melynek végeztével a jogtanulók közvetlenül, azaz minden utánpótlás nélkül, de csak egyetemen jogszigorlatokra bocsátatnak.

1889. évi márczius hó 17-én az intézet *százados fennállásának jubileumát* ünnepelte meg.

Jelenleg a nagyváradi kir. jog- és államtudományi karnál a következő nyolc tanszék van rendszeresítve u. m.: 1. a római jogra, 2. a jogbölcsészetre és büntető jogra, 3. a közgazdaságtan-, pénzügytanra és a magyar állam statisztikájára, 4. a magyar és osztrák magánjogra, 5. a peres és perenkívüli eljárásra, váltó- és kereskedelmi jogra, 6. a magyar pénzügyi jogra és a magyar közigazgatási jogra, 7. a jogtörténetre és egyházi jogra, 8. a politikára, a magyar közjogra s a jog- és államtudományokba való általános bevezetésre. Ezekon kívül előadatnak még a bánya- és tételes nemzetközi jog, a

bölcsészeti erkölcstan, a művelődéstörténet, az egyetemes történet legujabbkori része, az államszámviteltan, a törvény-széki orvostan és a közegészségtan.

Az intézet a kath. magyar tanulmányi alapból tartatik fenn.

II. A jog- és államtudományi kar személyzete.

Dékán:

Köröstarjáni dr. *Hoványi Gyula*, képesített egyetemi magántanár, a jogbölcsészet és az anyagi büntetőjog, büntető perjognak ny. r. tanára, Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának tagja, Nagyvárad egyházmegyei kath. autonómiai congresszusi képviselő, a Nagyváradon szervezett állandó vegyes felülvizsgáló bizottság helyettes polgári elnöke, a Muzeumok és Könyvtárak Országos Szövetségének örökös tagja, a nagyváradi olasz-i róm. kath. plébánia egyházugondnoka, Szent-István-Társulat és az országos Pázmány-egyesület rendes tagja, a nagyváradi Jogász-egylet, a Szigligeti-Társaság, a nagyváradi Katholikus Kör, a nagyváradi Katholikus Legényegyesület választmányának tagja, a városi közkönyvtár bizottságának tagja. Olaszi, Kórház-utca 4. sz. alatt, saját házában.

Nyugalmazott igazgató:

Pilismaróti dr. *Bozóky Alajos*, m. kir. udvari tanácsos, képesített egyetemi magántanár, a római jog kiédemült tanára, a magyar jogászgűlés állandó bizottságának, a biharmegyei régészeti és történelmi egylet s a nagyváradi jogászegylet, a Szent István-társulat igazgató-választmányának s irodalmi osztályának tagja, a budapesti t. egyetemi központi növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolájának s a nagyváradi Szigligeti Társaság tiszteletbeli tagja, a Muzeumok és Könyvtárak országos szövetségének örökös tagja, a nagyváradi jogakadémiai Gyorsirói Egyletnek diszelnöke. Olaszi, Lukács György-utca 23. sz. a.

Nyilvános rendes tanárok:

Dr. *Molnár Imre*, képesített egyetemi magántanár, a nemzetgazdaszat, pénzügytan, m. pénzügyi törvényisme, valamint a tételes nemzetközi jognak ny. rendes tanára. Nagy-

várad város törvényhatósági, jogügyi, pénzügyi, szépészeti közlekedésügyi, és nyugdíj bizottságainak, az igazoló választmányának és központi bizottságának tagja. Az iparoktatási bizottság, a kereskedelmi tanonciskola felügyelő-bizottságának, a városi árvaházi felügyelő-bizottságnak tagja. A koldus-ápolda, Kath. Kör, a Biharmegyei gazdasági egyesület, a Népmvelési egyesület igazgató-választmányának tagja. A bölcsőde egyesület alelnöke, Nagyvárad hegyközségének elnöke, és a szőlősgazdák országos egyesületének alelnöke. Sal Ferenc-utca 13. sz.

Dr. *Ágoston Péter*, okleveles bíró, képesített egyetemi magántanár, a magyar és osztrák magánjog s a magyar bányajognak ny. r. tanára, a Magyar jogászegylet választmányi tagja, a Társadalomtudományi Társaság Szabad iskolájának és a nagyváradai Társ. tud. társaság elnöke, a törvényhatósági bizottság tagja, a Nagyvárad városi szegényügyi bizottság elnöke. Olaszi, Nagy Sándor-utca 17. sz. a.

Dr. *Mártonfy Marczel* ügyvéd, képesített egyetemi magántanár, a polg. törvénykezési jog s a kereskedelmi és váltójog ny. r. tanára, Olaszi, Rákóczi-ut 32. sz.

Dr. *Kiss Géza*, képesített egyetemi magántanár, a római jog ny. r. tanára, Olaszi, Rákóczi-ut 55. sz. a.

Dr. *Sigmund Andor*, képesített egyetemi magántanár, a magyar közigazgatási jognak és a statisztikának ny. r. tanára. Olaszi, Schlauch-tér, 5—11. sz.

Nyilvános rendkívüli tanárok :

Dr. *Bochkor Mihály*, a jog- és államtudományok doktora, h. ügyvéd, az egyházi jog és jogtörténet ny. rk. tanára, az I. alapvizsgálati, a jog- és az államtudományi államvizsgálati bizottság tagja, a fiatalokozás kolozsvári felügyelő-hatóságának, az Erd. Pártfogó egylet vezető bizottságának, az Erd. Kath. Irod. Társaságnak választott, az Erd. Múzeum Egylet Jog- és Társad.-tudományi szakosztálya választmányának tagja, a Szakosztály kiadványainak szerkesztője. Olaszi, Rákóczi-ut 55. sz. a.

Dr. *Szandtner Pál*, a magyar közjog- és a politika ny. rk. tanára. A kar jegyzője. Árvaház-utca 5. sz. a.

Szolgálattelepre berendelt tanár :

Dr. *Horváth Jenő*, a legújabb kor történelméből képesített egyetemi magántanár, állami főgymnáziumi rendes tanár Olaszi Rákóczi-ut 57. sz. a.

Magántanárok :

Dr. *Károly Irén*, premontrei kanonokrendű áldozár, képesített főgymnásiumi ny. r. és képesített egyetemi magántanár, a bölcsészeti erkölcsstan magántanára, a magyar matematikai és fizikai társulat alelnöke. Olaszi Uri-utcza, premontrei társház.

Dr. *Némethy Gyula*, nagyváradi egyházmegyei áldozó pap, theologiai ny. r. tanár, a budapesti m. k. t. egyetem theologiai karának bekebelezett tagja, a művelődéstörténet magántanára, az államtudományi államvizsgálati bizottság kültagja, szentszéki bíró, a Műemlékek orsz. bizottságának levelező tagja, a biharmegyei történelmi és régészeti egyesület muzeumának őre. Seminarium.

Dr. *Popovits Miklós*, egyet. orvostudor, kép. tisztiorvos, a ref. tanítónőképző egészségtan tanára. Olaszi, Szalárdi-utcza 2. sz.

Dr. *Verzár István*, egyetemes orvostudor, Biharmegyei közpórháza tb. osztályos főorvosa. Röntgen laboratóriumának vezetője, képesített tisztiorvos. Olaszi, Szalárdi-utcza 9. sz.

Vitán Árpád, számtanácsos. Olaszi Kálvária-utcza 23.

Hitszónok :

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Dr. *Némethy Gyula*, (lásd fentebb.)

Könyvtárnok :

Dr. *Sigmond Andor*, (lásd fentebb.)

Titkár :

Dr. *Suhayda György*, Fürdő-utca 22. sz. a.

Díjnok :

Számborovszky Rezső, Sz. János-utca 78. sz. a.

Hivatalszolga :

Kertész István, altiszt az akadémiai épületben.

III. Vizsgálati bizottságok :

Megerősítették a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úr
1911. évi 86.109; sz. a. kelt rendeletével.

I. Alapvizsgálati bizottság :

Elnöke: Dr. Kiss Géza, h. elnök: Dr. Mártonfy
Marczel, tagjai: Dr. Ágoston Péter, Dr. Mártonfy Marczel,
Dr. Bochkor Mihály.

II. Alapvizsgálati bizottság :

Elnöke: Dr. Hoványi Gyula, h. elnök: Dr. Molnár
Imre, tagjai: Dr. Molnár Imre, Dr. Kiss Géza, Dr. Sigmund
Andor, Dr. Szandtner Pál.

Jogtudományi államvizsgálati bizottság :

Elnöke: Dr. Sigmund Andor, h. elnöke: Dr. Ágoston
Péter, beltágjai: Dr. Hoványi Gyula, Dr. Ágoston
Péter, Dr. Mártonfy Marczel, Dr. Kiss Géza, Dr. Bochkor
Mihály, Dr. Szandtner Pál.

Kültágjai :

Dr. Berkovits Ferencz, h. ügyvéd, az ügyvédi kamara
tisztletbeli elnöke. (Meghalt.)

Dr. Bozóky Alajos, kir. udv. tanácsos.

† Czvek Kálmán, kir. kuriai bíró.

Hlatky Endre, Nagyvárad város főispánja.

Dr. Imrik Péter, kir. kuriai bíró, kir. táblai tanácselnök.

Medvigy Mihály, ny. kir. táblai tanácselnök.

Pajor Kálmán, kir. táblai bíró.

Rádl Ödön, h. ügyvéd, kir. tanácsos.

Sztaniszlavszky Adolf, kir. főügyész.

Urbán Adolf, kir. kuriai bíró, ny. kir. táblai tanácselnök.

Dr. Wallner Ödön, Biharvármegye t. főügyésze, az
ügyvédi kamara elnöke.

Államtudományi államvizsgálati bizottság :

Elnöke: Dr. Molnár Imre, h. elnök: Dr. Sigmund,
Andor, beltágjai: Dr. Hoványi Gyula, Dr. Mártonfy Marczel,
Dr. Kiss Géza, Dr. Sigmund Andor, Dr. Bochkor Mihály, Dr.
Szandtner Pál.

Kültagjai:

Dr. *Beöthy László*, m. kir. kereskedelmi miniszter.

Dr. *Bozóky Alajos*, m. kir. udv. tanácsos.

Fetser Antal felsz. püspök, püspöki helynök.

Hlatky Endre Nagyvárad város főispánja.

Dr. *Karácsonyi János*, nagyvárad i. sz. kanonok, a m.
t. Akadémia tagja.

Dr. *Karsch Lollion*, nagyvárad i. sz. apát-kanonok.

Dr. *Miskolczy Ferencz*, Biharmegye főispánja.

Dr. *Némethy Gyula*, theol. ny. r. t., akad. hitszónok.

Papp Miklós, min. tanácsos, m. kir. pénzügyigazgató.

Rimler Károly, Nagyvárad város polgármestere.

IV. Az 1911—1912. tanév története.

Az idei tanévet 1911. évi szeptember 15-én nyitottuk meg a szokott ünnepélyességgel.

Délelőtt 10 órakor a premontrei rend templomában Veni Sancte volt, amelyet dr. *Némethy Gyula* theol. tanár, jogakadémiai hitszónok és magántanár celebrált.

A Veni Sancte után a jogakadémia dísztermében gyültek össze az ünnepélyes megnyitásra. A megnyitáson megjelentek: *Fetser Antal* felsz. püspök, *dr. iv. Hoványi Géza* Nagy-Várad város országgyűlési képviselője, *Rádl Ödön* kir. tanácsos, *Papp Miklós* miniszteri tanácsos, *Sztaniszlavszky Adolf* kir. főügyész, *Kurovsky Ferenc* kir. főügyész-helyettes, *Pajor Kálmán* kir. táblai bíró, *Imrik Péter* kir. táblai tanácselnök.

Az ünnepélyt *dr. Bozóky Alajos* igazgató a következő beszéddel nyitotta meg :

Tekintetes Tanári Kar!

Szeretett Akadémiai Ifjuság!

Mélyen tisztelt Vendégeink!

Még egyszer, s nyilván *utoljára*, van szerencsém erről a helyről önökhöz szólni. Habár nem lépek is föl többé a tanszékre, nem tagadom meg hosszú multamat és ez ünnepélyes alkalommal is lelkem mélyéből üdvözlöm önöket, mint ahogy számtalan elődjeiket is mindenkor a szívemhez öleltem.

Biztosítom önöket, hogy soha egy percig sem tévesztettem szem elől sem tanítói hivatalom, sem az ifjuság akadémiai életének nagy jelentőségét.

Tanítói hivatalom nekem mindvégig gyönyörűségem volt nemcsak azért, mert a sors megengedte, hogy mindenkor

vállvetve láthattam el azt velem azonos gondolkozású és szent hivatásuktól teljesen áthatott lelkes kartársakkal, hanem az akadémiai ifjúság túlnyomó nagy többségét is mindenkor érdemesnek találtam arra a reménnyel teljes bizalomra és atyai jóindulatomra, melylyel iránta szüntelen viseltetem. Öröm töltötte be szívemet, valahányszor arról értesültem, hogy egy-egy volt tanítványom a közéletben olyan szerepkörhöz jutott, amelyben az itt szerzett tudományos ismereteit, mint ahogy illik is, a haza javára érvényesíthette és tette érvényesítette is. Ezt tekintetem mindig fáradozásom legszebb jutalmául és ebben a jutalomban, hála érte az isteni Gondviselésnek, bőségesen részesültem.

Nem is teszek le arról a reményről, hogy a nagyváradi Alma Mater ezentul is mindig csak hasznos polgárokat fog a hazának nevelni, akik mindenkor készek lesznek az ő szolgálatára, sőt ha kell, életöknek érette való feláldozására is.

Ifju barátaim! Tanulják meg, hogy lángoló hazaszeretet nélkül nincs magyar hazánknak jövője, de fiai is elpusztulnak a népek áradatában! Akik az ellenkezőt hirdetik, a hazafiságot becsmérlik, s helyette az egész emberiség közösségét ajánlják önöknek követendő eszménykép gyanánt, azokra ne hallgassanak, lármájuk után ne induljanak, mert csak vesztökbe rohannának. Van nekünk elég dolgunk idebent a hazában, csak azt végezzük el becsületesen és ne toljuk fel magunkat az u. n. *világszabadság* bajnokai és előharcosai gyanánt, bent, a mi hazánkban pedig ne azon törjük a fejünket, hogy mit kellene tennünk annak az állítólagos világszabadságnak érdekében, hanem elégedjünk meg a magunk alkotmányos szabadságának biztosításával, védelmével és fejlesztésével. Meg akarjuk és meg is kell mutatnunk a világnak, hogy a mi országunk is kulturállam, a mi nemzetünk is kulturnemzet és hogy mi sem áll távolabb mi tőlünk, mint az általánosan elismert kulturális követelmények ignorálása és elhanyagolása, sőt a becsületesen teljesített kulturmunka fejében mi is fölemelt fővel helyet követelünk a kulturállamok és kulturnemzetek sorában!

Ha az itt röviden elmondottakat szemük előtt tartják, legott meg fogják érteni, hogy önöknek kötelességük, hogy mindent elkövessenek, hogy a reájuk váró kulturmunkában való részvételre minél alkalmasabbakká műveljék ki magukat. Maga ez a kiművelés sem csekély munka ám, de nem lebirhatatlan. Csak ne feledkezzenek meg soha arról, hogy ez, mint mondtam, *kötelességük*. Aki ezt a feladatát komolyan veszi, nem is fogja elmulasztani, hogy a kiművelésért itt kínálkozó alkalmat fölhasználja, de ne lészen csak úgy immelámmal, hanem minden erejének összeszedésével. Nem szabad a közepszerűség mértékével beérni, hanem az itt elérhető

legmagasabb mérték megszerzésére kell törekedni. Mert, amint kilépnek az életbe, azonnal tapasztalni fogják, hogy csak a szellemi kiválóság birtokában vehetik föl a siker reményével a létért való heves küzdelmet. Az élet követelményeinek sokféleségében valószínűbb, hogy hamarabb értezt, aki sokoldalú kvalifikációval rendelkezik, mint az, aki csak egyetlen ágra készült és erre is csak közepszerűen.

Nem tudom eléggé hangsúlyozni, hogy lehetőleg takarékoskodjanak az idejökkel, vagy tán helyesebben mondva, hogy ne engedjék a hatalmukban különben sem álló időt felhasználatlanul elmulni. Csak egy trivialis szólam az, hogy az idő pénz, mert bizonyos, hogy a pénz viszont nem idő, különben lehetséges volna pénzen időt szerezni, aminek a képtelenségét mindenki belátja. Gondolják meg, hogy az akadémiai tanulmányaikra szánt idő inkább kevés, mint sok, de még kevesebb marad önöknek belőle, ha könnyelműen elpazarolják.

Ugyancsak az idővel való takarékoskodással összefügg az a további életszabály, hogy tanulói éveik alatt ne ismerjenek fontosabb teendőt a tanulásnál, melyet nem szabad semmiféle más foglalkozás kedvéért elhanyagolniok, első legyen mindig a tanulás, a többi csak is utána következhetik, de nem megfordítva.

Figyelmeztetni kívánom arra is, hogy amidőn tanulmányaikba belemélyednek, ne ugorják át soha az előttük fölmerülő nehézségeket, hanem iparkodjanak mindent, amit olvasnak, meg is érteni s ha ez önöknek nem sikerülne, forduljanak bizalommal tanáraikhoz, akik kész örömmel fogják kételyeiket eloszlatni. Meg nem értett szavaknak betanulása először is kint okoz, másodsor pedig káros, mert lehetetlenné teszi a belőlük folyó következmények helyes megértését és mert az ilyen igazi holt súlylyal terhelt egyének szaporítják leginkább az u. n. szellemi proletárokat, kik meg nem emésztett tudásukkal arra érzik magokat feljogosítottaknak, hogy a tömegek elégedetlenségét szíjják föl s őket az „igazságtalan“ uri osztály ellen feltűzeljék.

A ki pedig azt tapasztalja, hogy nincs neki elegendő tehetsége a jog- és államtudományi disciplinák megértésére, inkább hagyja ott a jogi pályát és igyekezzék idejekorán más neki megfelelőbb pályát választani, a melyen többre viheti, anélkül, hogy teljes életen át félreértett genieként kelljen neki keseregnie.

Ragadják meg az időnkinti colloquiumok alkalmát ismereteik kívánatos kibővítésére. Kollegáiknak akár helyes, akár helytelen feleleteiből is sokat tanulhatnak, de a tanárok pótlólagos magyarázatai is sokszor ráterelik önöket az elsajátítandó anyag helyes felfogására és megértésére.

Vegyenek részt a tanári kar által kitűzendő pályakérdések megfejtésében. Önnön érdekük kívánja, hogy azt a képességet is szerezzék meg magoknak, hogy a tudományokat irodalmilag is művelhessék. Valamint csak az dicsekedhetik idegen nyelvismerettel, aki az idegen nyelvet nemcsak folyékonyan beszéli, hanem írásban is képes abban gondolatait korrekten kifejezni, úgy a tudós is csak akkor érdemli meg ezt a nevet, ha tudományát tollal is képes művelni. Itt is kérhetnek utmutatást tanáraiktól az intézeti könyvtárban feltalálható forrás művek helyes felhasználása tárgyában.

Végül nem hallgathatom el azt a tanácsomat sem, hogy általában kedvvel lélekkel fogjanak a munkához és teljesítsék a szívökre kötött kötelmeiket. Önöknek *szeretniök* kell azt a pályát, amelyet választottak, avval az intencióval kellett erre lépniök, hogy egész életökre kiterjedőnek, tehát a szó leg-szorosabb értelmében életpályájuknak fogják azt tekinteni. Ennek az eltökélésöknek meg van az a jó oldala, hogy nem tekintgetnek majd irigy szemmel a szerencsésöket más pályákon próbálgató emberekre, hanem idejekorán megtanulják a sorsukkal való megelégedést még akkor is, ha nem váltaná is be az önválasztotta életpálya minden ahhoz kötött reményüket és több erőkifejtést követelne önöktől, semmint eleintén gondolták.

De tudományos ismereteiken kívül van ám még valami, a mire szert kell tenniök, hogy az életben boldogulhassanak, ez az u. n. *savoir vivre*, az *életművészet*. Ám erre nem lehet önöket rendszeresen tanítani, hanem ezt önöknek ötletesen kell elsajátítaniök; s ha kérdik, hol? csak annyit felelhetek reá, ott, a hol erre alkalom nyílik. Az igazi, mondhatnám, egész ember ép erről ismerhető föl. Az emberekkel, a kiknek társaságában megfordulunk, a kikkel mindennap érintkezünk, a kiknek szolgálatokat teszünk s a kiktől vizontszolgálatokat várunk, a kiktől függünk, vagy a kiknek mi parancsolunk, bánni kell tudnunk. A ridegség, gög, hideg tartózkodás ellenszenvet kelt magunk iránt, míg a nyájasság, leereszkedés, előzékenység által meghódítjuk a sziveket.

Az sem válik előnyünkre, ha önzöknek mutatjuk magunkat ott, ahol részvétet kellene tanusítanunk, már akadémiai tanulmányi éveik alatt akárhányszor jutnak abba a helyzetbe, hogy magokat a felebaráti szeretetnek másokkal való érzetetésében gyakorolják.

Tekintettel arra, hogy ma holnap vezérszerepet fognak játszani a társadalomban, már most kell igyekezniök, hogy ezt a fontos szerepet méltóan betölthessék. Nem alkalmas vezérnek, aki maga is vezérletre szorul és nem szolgálhat másoknak példányképül, aki maga sem rendelkezik ama tulajdonságokkal, melyekkel mint utánzásra méltókat öbenne tisz-

telni kellene. Azért kell *lelki műveltségre* szert tenniök, mások iránt igazságosaknak, de egyben elnézőknek lenniök, mindenkinek a meggyőződését tisztelniök, hogy viszont a saját meggyőződésüknek mások által való megtisztelését jogosan elvárhassák. Különösen óvakodjanak attól, hogy bárkit is valóságos meggyőződése miatt, ha az a magokétól eltérne is, megbántsanak s vele összetűzenek. De magok se hanyagolják el a családi tűzhely szentélyében nyert vallás-erkölcsi tanításokat és kötelmeiket! Higgyék el, ezekre nagy szükségök lesz az életben nemcsak mint iránytűre a saját cselekedeteiknél, hanem egyszersmind megnyugtató és vigasztaló a nehéz megpróbáltatások napjaiban. Embertársaink becsülésében is csak nyerünk, ha erkölcsösöknek és vallásosoknak tudnak bennünket, mert ez nekik garantia arra nézve, hogy velünk bátran és tartózkodás nélkül érintkezhetnek.

Ezek volnának a rövidre összefoglalt jóakaratu tanácsaim, amelyeket önöknek megszívlelésre és követésre ajánlok.

És ezzel az 1911—1912. tanévet megnyitom!

Ezután dr. *Bochkor Mihály* ny. rk. tanár a következő szakelőadást tartotta :

Az egyházjog értékelésének újabb szempontjai.

A XX. század a minden értékek átértékelésének kora. Egész szellemi életünk ott, hol intensiv szellemi életről lehet beszélni, az *Umwertung aller Werte* jegyében áll. A XIX-ik században is történtek nagy átértékelések s a megelőző századokban is nem egyszer megingott az emberiség hite, meggyőződése sziklaszilárdaknak hitt tud. igazságokban, a szellemi életnek krízisei mindig voltak. Korunknak azonban az előbbiektől eltérő sajátossága, hogy ez a megingás, ez a szellemi rengés egyetemessé lett, a szellemi élet minden irányára, sőt a gyakorlati élet minden területére is kiterjedő.

A renaissance a középkor eretnekségei, a reformatio, a XVIII. század felvilágosodása s az annak nyomában járó francia forradalom, a XIX. század nagy politikai átalakulásai, a socialismus mindenféle árnyalata, a helyi és időszaki *szellemi* rengés, sőt mondhatnám, *lelki* megrendülés tünetei.

Korunkban ezzel szemben egyszerre minden irányban meginogtak azok a hatalmas szellemi pillérek, melyek az egyes ember s a nagy társadalmak harmoniájának, egyensúlyának eddig hordozói voltak úgy, hogy mikor Nietzsche az *Umwertung aller Werte* jelszavát bedobta a modern emberiség lelkébe, tulajdonkép csak a már megindult és tomboló folyamatnak adott nevet.

Nem csoda hát, ha ez átértékelés a főiskolai tanrendszer és tananyag évszázados rendjét is kikezdte. Hogy volna

csoda, mikor még a közép- és elemi iskolai oktatás terén is a legkülönbözőbb reformtörekvésekkel találkozunk?

Nem csoda, hogy ha ez az ingás a különböző főiskolai studiumok hagyományos értékelésében azzal a két tárggyal szemben is mutatkozik már, a melyek az európai egyetemi étellel annak születése pillanatában összeforrtak s abban egész a legutóbbi időkig a legtisztelteméltóbb tanszékeket foglalták el.

A római és a kánonjogra gondolok, a melyeknek a világ összes egyetemei kezdve a bolognai egyetemtől s a párisi Sorbonnetól egész napjainkig előkelő helyet biztosítottak.¹

A római jog 1900. január 1. óta elveszítette gyakorlati jelentőségét, a kánonjogot kitéssékelték csaknem mindenütt a világi jogrendszerekből, ki még házassági jogát is. A római jog² s a kánonjog ilykép a világi, a laikus illetőleg modern jogrendszerek szempontjából már a történeleméi, a könyvtárakra menő római s kánonjogi alkotások múzeumba valók. A római jogászok okoskodásai kitünő iskolája a jogászai gondolkodás fejlesztésének. De miért menjünk a rómaiakhoz? Ma már akármelyik kulturállam jogéletében találunk ilyen iskolázási anyagot. A kánonjog az egyház szempontjából ma is praktikus, de hogy az egyház a maga viszonyait hogy rendezi, az főleg ott, hol a separatiót keresztülvitték, csak annyira érdekli az államot, mint egy más társas szervezet alapszabályai és statutumai. Ahol pedig még mindig elismerik az egyházat közjogi személyiségnek, ott a közjog és közjog. jog keretein belül helyezhető el az a kevés egyházi joganyag, a mit egy világi jogásznak ismernie kell.³

És mikor e két ős-egyetemi benszülött átesik a XX. század radikális átértékelési processusán, sajátos, ugyanakkor azt látjuk, hogy a *tudomány* kettőzött buzgalommal lát mindkét joganyag nem ugyan *gyakorlati dogmatikus*, hanem mélyebb és produktívabb *tudományos* feldolgozásához s a régi foliánsok ott a könyvtárak rejtett zugaiban megmozdulnak, az élet új, titkos áramai villannak tova elvénhedt testükön s a régi anyagból *új, életet irányító gondolatok pattannak ki*.

¹ Lásd *Hajnik I.*, Egyetemes európai jogtörténet, 4. kiadás, Budapest 1896., 257. köv. II., *H. Denifle*, Die Universitäten des Mittelalters bis 1400, I. Berlin 1885, 40. s köv., 752. s köv. II.

² Lásd *Fr. Litten*, Römisches Recht und Pandektenrecht. Berlin 1907., 15 s köv. II., hol a római jog gyakorlati jelentőségének néhány fenmaradó esetére is utal.

³ Főleg, ha mint Németországban, az u. n. Staatskirchenrechte helyezik a fősúlyt. Hogy csak ez alapon konstruáltassék az egyházjog, mint az egyetemi oktatás tárgya, az még ott is csak kivételes jelenség (*Thudichum* professor).

A római jogba a papyrologiai kutatások, az ókori kelet jogemlékeinek felfedezése s az újabb módszerek, az egyházjogba az eddig csaknem kizárólag alkalmazott systematikus dogmatikus, az egyház speciális céljai által irányított módszer helyett az újabb tudományos módszerek alkalmazása¹ vittek új életet s ugyanakkor, mikor X. Pius rendelkezéséből az egyházjog egyetemes codificatiója inter parietes domesticos² észrevétlenül, de hangyaszorgalommal folyik, a jogtudományok legelőrehaladottabb területén, Németországban a híres *Savigny Stiftung* elhatározza, hogy 1911. január 1-től a *Zeitschrift für Rechtsgeschichte* eddigi évenkénti 2 kötete: a római, illetőleg antikjogi és germán, illetőleg középkori anyagot feldolgozó *Romanistische* és *Germanistische Abteilung* mellett egy harmadik kötetet is indít, a *Kanonistische Abteilung*.

Kérdés: van-e az egyház jogának az egyház egészen sajátos gyakorlati igényeit meghaladó jelentősége az *általános jogtudomány* szempontjából?

Ha vannak az egyházjognak sajátosságai, a minőkkel a többi jogrendszerek nem bírnak s ezek olyanok, hogy a joganyag feldolgozása éppen ezen sajátosságok miatt eredményekre vezet, a melyekhez a többi jogok alapján nem juthatunk el vagy ha ezen sajátosságokban bizonyos a világi jogfejlődést is irányító gondolatok jutnak kifejezésre, akkor a kérdésre igennel kell felelnünk. További kérdésünk tehát: vannak-e a kánonjognak ilyen, az állami jogrendszerektől eltérő vonásai?

A számos különbség közül csak néhányat fogok bemutatni s azokhoz fűzöm értékelési szempontjaimat.

Az első alapvető eltérés a kétféle jogrendszer között mindjárt a *jog* beállításában, beállítási módjában van. Mi laikus jogászok úgy tanultuk s ez úgy az elmélet, mint a gyakorlat álláspontja, hogy a jognak nem csupán létfeltétele a társadalmi lét, a több ember együttléte s összeműködése, hanem

¹ Különösen a történelmi módszer fejlettebb nemeinek alkalmazása. E tekintetben programmot *U. Stutz* bonni tanár adott *Die Kirchliche Rechtsgeschichte* c. dolgozatában, Stuttgart 1905. Ez iránynak megfelelően vannak megírva az ugyancsak általa kiadott *Kirchenrechtliche Abhandlungen* (Stuttgart. Megjelent 1911. évig 74. füzet). A római jogtörténelem felelevenedéséről kapcsolatosan a papyrologiai kutatásokkal az *U. Wilcken*-féle *Archiv für Papyrusforschung*, a *Zeitschrift der Savigny Stiftung für Rechtsgeschichte* római jogi kötetei, a *Scialoja* által szerkesztett *Bullettino dell' istituto di diritto romano* s a *Zacco Rosa*-féle *Annuario* számol be. A római jog újabb tört. módszer szerinti feldolgozásának kísérletét lásd *L. Kühlenbeck* *Die Entwicklungsgeschichte des römischen Rechts* (I. München 1910.) c. művében.

² A codificatiót X. Pius 1904. március 19-én kelt motu proprio-jával indította meg. Lásd a *Jogtudományi Közlöny* 1904. évi 17. 45. számaiban *Hanuy Ferenc* ismertetését. A codificatio alkotásai egybefoglalva *Haring* *Gründzüge des Katholischen Kirchenrechts* (Graz 1910.) c. munkájának függelékében.

célja is, tendenciája is a társadalomban, a társadalmi rendben van. Ezt úgy értjük, hogy a jog az ember cselekedeteit azok társadalmi kihatása szempontjából és a társadalmi rend érdekében vonja a maga szabályozási körébe. Jogos vagy jogtalan-e valami, azon fordul meg, hogy a társadalmi együttlétre jó-e vagy rossz. A társadalmi rend ennél fogva a jogrendszerekben az a nehézkes pont, mely felé a jog gravitál.¹

Nem volt ez mindig így. A jogfejlődés kezdetleges korszakaiban, mikor az emberiség még az önsegély, az önhatalom, a vérbosszú korát élte, a jog, a jogérzék nem a külső

¹ Kimutatható ez a jogélet minden területére legalább is a doctrinát illetően. Az államban minden a nemzetért történik vagyis az államért, a közrendért, az ember az államban impersonális, a mint *Kuncz I.* tanítja: „A nemzet állami absolutum s minden egyéb az államban a nemzetnek létalakja, vagyis az államban a nemzetzen kívül substantialiter nincs semmi. Ebből következik az egyén impersonalitása az államban: mert ott substantialiter csak egy personalitás van, az államé vagyis a nemzeté; minden egyéb personalitás csak ennek az egynek kisugárzása.“ A nemzetállam tankönyve, 2-ik kiadás, Kolozsvár 1900, előszó.

A jogvédelem is a jogrend s nem az egyén érdekében van, a mint *Magyary* tanítja: „A per mindig a feleknek közjogi viszonya az államhoz abból a célból, hogy az állam a felek cselekvését egy magánjogi viszony tekintetében határzza meg.“ Az ítéletről a peres fél részére háruló előny annak csak reflex hatása: „Midőn a felperes ezen (marasztaló) ítélet alapján végrehajtást kér, annak nem azért lesz sikere, mintha joga volna, hanem mert az ítélet parancsának reflex hatása az ő javára is válik.“ A magyar polg peres eljárás alaptanája, Budapest 1895. 10, 258. 1. *Jellinek* szerint, a ki pedig az állam életében is beszél alanyi jogokról, egyéni érdeken alapuló jogokról, a büntető jog bár védi az egyéni érdekeket, a védettnek igényjogosultságot nem ad: „Stafrrecht und Polizeil sind bestimmt als individuelle Rechtsgüter zu schützen, dennoch begründen sie keinen individualistischen Anspruch des zu Schützenden.“ *Allgemeine Staatslehre*, 2. Auflage, Berlin 1905, 407. 1.

De így van ez a magánjogban is. — A jog célja a társas együttélés rendjét meghatározni s azt fentartani. Hogy subjectiv jogom van, az csak annyit jelent, hogy a társadalmi rend sérelme nélkül tehetek valamit, ha jogom érvényesítem, a társadalmi rend érdekében járok el, a mi természetesen nekem is javamra van. „A jogeszmében praedominál valami korlátozó elem, mely határt szab az egyesek önkényének s ez által kölcsönös *egyensulyba* hozza a társas élet különböző tagjainak a szabadságát, írja *Grosschmid Béni*, *Jogszabálytan*, Bpest, 1905, 8. 1.

Az egyházjog fogalom meghatározásában is ott van a socialis rend szempontja: „... egyházjog alatt értjük az egyház élettevékenységének azon külső szabályait, melyek megállapítják az egyház hatalom szervezetét, működését és azon módot, a mint egy szilárd jogi rend megállapítása és foganatosítására az egyház, a maga híveinek szabadságát korlátozza és biztosítja.“ *Kosztány I.*, *Egyházjog*, 3 kiadás, Kolozsvár, 1906, 10. 1.

A római felfogás eltér a mai doctrinától: „Hominum causa omne ius constitutum“ 1. 2. D. de statu homin. 1. 5. Azután: „parum est ius nosse, si personae, quarum causa statutum est, ignorantur.“ Mennyire illik ez pl. a klasszikus büntetőjogra, a mely csak a jogszabálylyal foglalkozott s az embert elhanyagolta.

rend, hanem a sértett *egyén* érdekeit szolgálta, sőt az egyéni érdekek ez a dominans szerepe később is megmaradt még jó ideig egyes intézményekben. Így pl. a büntettek üldözésében a compositionális rendszer korában a közrend mellett a sértett érdeke is elsőrangú motívum, amelyet a jogrend honorálni kötelességének ismer.¹ A világ legrégebbi codexében, a Hammurabi-féle babiloni törvénykönyvben a lopás útján megkárosított babiloni állampolgár a tettes megbüntetésén kívül minden körülmények között kártérítést kap. Ha a tolvajt nem találják meg, az illető helység előjárósága s az egész helység, hol a tettet elkövették, köteles a károsítottnak anyagi kárpótlást nyújtani.²

De tovább megyek. A középkori jogrendszerekben sem domborodik még ki a jog socialis tendenciája olyan határozottan, mint ma. Az immunitások, a lépten-nyomon adományozott privilegiumok az *egyén*-ben rejlő nagy értékek jogi elismerésére utalnak.³

Ezzel szemben ma az egyes, az egyén, ha még oly nagy ember is, a jogszabálylyal szemben semmi. A *jogrend, a társadalmi rend az egyéniség temetője lett.*

Különben olyan intuitív gondolkodók is, mint Nietzsche, tanítják, hogy a középkorral az egyéniség napja leáldozott.

Van azonban egy jogrendszer, mely létének első pillanata óta az egyén felé gravitál, amelynek alapelve nem: *salus rei publicae suprema lex esto*, hanem *salus animae suprema lex*, amely az egyént az egyéniség legmélyebb ol-

¹ Jó ideig a *compositio* egészben a sértettet vagy családját illeti s csak azután különül el abban a sértettnek járó elégtétel a bírságtól. V. ö. *Timon* Magyar alkotmány- és jogtörténet, 3-ik kiadás, Bpest 1906. 389 s köv. II. *Hajnik* I, Egyetemes európai jogtört. 101. s köv. II, R. *Schroeder*, Lehrbuch der deutschen Rechtsgeschichte, 5-ik kiadás, Leipzig 1907. 74. s köv. II, P. *Wilutzky*, Vorgeschichte des Rechts, Breslau 1903, III. 29. s köv. II.

² *Kohler—Paiser* fordításában a törvény 23. §-a azt mondja: „Wird der Räuber nicht gefasst, so ist die Gemeinde, in welcher der Raub erfolgte, und der Orstvorsteher verpflichtet dem Beschädigten den vollen Schaden zu ersetzen.“ Hammurabi's Gesetz, Band I. Leipzig 1904, 78 I. *Müller*, egy másik törvényfordító azt mondja e helyről: „Dies sind rein prophylaktische Bestimmungen praktischer Natur, welche für die Sicherheit im Land ihre Wirkung werden gehabt haben. Sie sind aber unzweifelhaft aus der geschlechtsrechtlichen Periode herübergenommen und den neuen Verhältnissen angepasst worden“, Die Gesetze Hammurabis und ihr Verhältniss zur Mosaischen Gesetzgebung sowie zu den XII. Tafeln, Wien 1903, 91. I. Müller a törvény jelentőségét ezzel csak egyik oldalról világosította meg. A jogeszmében rejlő *egyéni érdekvédelem* gondolatát nem vette észre

³ Méltán írja *Hajnik*: „... a kiváltság a középkor legnevezetesebb és egyszerűsége legbiztosabb jogforrása. A kiváltság ugyanis... jogi kifejezője annak az egyéni különállásnak, mely a hűbéri világban otthonos.“ I. m. 252.

dalaról, az öntudat legmélyén, lelkében ragadja meg s ennek érdekeit teszi a jogi szabályozás legfőbb zsinormértékévé. Ez a jogrendszer az egyház joga. Még azon szabályoknál is, melyek a világegyház strukturájára vonatkoznak, nem csupán a szociális rend, hanem a *salus animae* is a vezető gondolat, aminthogy pl. a kánoni *codificatio* egyik legújabb alkotása, a lelkészek közigazgatási uton való áthelyezésének tárgyában kiadott rendelet is a *salus animae* álláspontjára helyezkedve törli át a javadalmasok elmozdithatatlanságának elvét.¹

Még inkább kidomborodik a kánonjog egyéni jellege ott, hol a jog az *egyes* magatartását szabályozza.

Az egyénnek ez az előtérbe helyezése magyarázza meg a törvénnyel szemben a dispensatiók, a privilegiumok gyakoriságát. Ez magyarázza meg a bíraskodásban a bíró személyében, egyéniségében rejlő garanciáknak nagyfoku méltánylását. A laikus kriminalistáknak csak nem régen is égneek meredt minden hajszála, ha az *ex informata conscientia*-féle eljárásról² hallottak s ime a *codificatio* nem látja szükségét egy oly fontos kérdésben, minő a lelkészek áthelyezése, bírói procedurát irni elő, jeléül, hogy az egyéni garanciák a *trid.* zsinat óta jól beváltak.

Innen van azután a kánoni joggyakorlatnak az a különlegessége, hogy a jogot a maga technikai eszközeivel, dispensatio, privilegizálás, interpretatio, *temporum ratione habitata*-féle jogalkalmazás útján mindig képes a konkrét *egyéni körülményekhez* és szükségletekhez alkalmazni, vagyis hogy az egyházjog hajlékony, alkalmazkodó, elasztikus, hogy — mint mondják — az egyházban eltekintve az alapvető elvektől, melyeken változtatni nem lehet, minden lehetséges.

És csakugyan az egyházjog története klasszikus példákkal szolgál arra, hogy a *jog* nagy egyéniségekkel szemben igen sokszor capitulált. Csak futólag utalok a szláv apostolok Cyrillus és Methodius kánonellenes, de jóváhagyott liturgia változtatására,³ első nagy királyunk kánonellenes, önkényes,⁴

¹ Erre történik hivatkozás: Archiv für kath. Kirchenrecht, XCI. (1911.), 493. l. „Das Dekret (1910 aug. 20-ról „*Maxima Cura*“) setzt nicht notwendigerweise eine strafbare Schuld voraus, sondern stützt sich auf den Grundsatz, dass die *salus animarum suprema lex* sei.“

² *Trid.* sessio XIV. de reform. c 1. és a sommás bűnvádi eljárást szabályozó *Istruzione alle curie ecclesiastiche sulle forme di procedimento economico nelle cause disciplinari e criminali di chierici.* (Cong. Ep. et Reg.) 9. §. *Anal. iur. pontif.* 1881. Ser. 20, 611. s következő II. Idézve *J. B. Sägmüller*, Lehrbuch des kath. Kirchenrechts, Freiburg i. B. 1900, 676. s köv. II.

³ Lásd Die heiligen Cyrillus und Methodius Bischöfe, *P. O. Bitschnau*, Das Leben der Heiligen Gottes, Einsiedeln etc. 1881, 382. s köv. II.

⁴ *Szilágyi Sándor*, A magyar nemzet története I. Bpest 1895. 237. s köv. II. V. ö. *Karácsonyi János*. Szt István király élete 31. s köv. II.

de ugyancsak jóváhagyott joggyakorlatára, Assisi Szt. Ferenc különböző abususaira, hogy ő, aki még presbyter sem volt, a püspöki iurisdiction körébe eső jogokat vett igénybe,¹ s az egyház eljárását mégis acceptálta; Sz. Terézia joghatóságára, melyet a reformált karmeliták felett mint *madre fondadora* kiváltságkép gyakorolt,² a viterbói Róza prédikációira egyházi engedély nélkül,³ Mária Terézia kegyuri joggyakorlatára,⁴ szemben az ismert jogi elvvel: *mulieres in ecclesiis taceant*, (a korintusiakhoz írt I. levél, 14, 34.) stb. . . .

Ez a vonás a kánonjognak észre nem vett nagyszerű sajátága, amely a világi jogrendszerek fejlődésének is jövőjét jelzi.

A közjogban a subjektive öffentliche Rechte,⁵ a büntetőjogban minden modern iskola, mely a §-okba haló klasszikus büntetőjog ellen száll sikra,⁶ a büntető judikaturának s az elméletnek a büntettes felé fordulása,⁷ a civil jogokban egyrészt a konkrét egyéni körülményeknek, tényálladékoknak még csak reformként követelt nagyobb méltánylása, az egész szabadjogi irányzat,⁸ a gazdasági és socialistikus magánjogi

¹ Lásd P. Sabatier, La vie de S. François d'Assise, (Paris 38-ik kiadás), Introduction XIV. l.

² Lásd H. Joly, La vie de Sainte Thérèse, Paris 1905. V—IX. fejezetek.

³ Lásd Die heilige Rosa von Viterbo, P. O. Bitschnau, i. m. 654. s. köv. ll.

⁴ Ő nemcsak gyakorolta a kir. kegyúri jogokat, de kiterjesztette e jogkört, lásd *Fraknoi V.*, A magyar királyi kegyuri jog Szent Istvántól Mária Teréziáig, Bpest 1895, 457. s. köv. ll.

⁵ Lásd G. Jellinek, System der subjektiven öffentlichen Rechte, Freiburg i. B 1892. Allgemeiner Theil, főleg 39. s. köv., 50. s. köv. 76. s. köv. lapokon, hol a *dürfen* kategóriája alá foglalt magánjogokkal szemben a közjogokat ugyan a *können* kritériuma alá vonja, az államtól származtatja, de azért szemben azokkal, kik a közjog terén minden egyéni jogot tagadnak s csak reflex-jogokat ismernek el, valóságos alanyi egyéni jogok létezését állítja a közjog terén is s pedig azon alapon, hogy az objektív jog itt is sok esetben tulnyomóan egyéni érdekeknek szolgál: „Das Dasein formeller subjektiver öffentlicher Rechte, die nicht bloss Reflexrechte sind, rechtfertigt sich, wie der Deutlichkeit wegen hier wiederholt werden soll, aus dem allgemeinen Gesichtspunkte, dass nicht alle Rechtsätze ausschliesslich im Gemeininteresse gegeben sind. Es giebt vielmehr ein sehr ausgedehntes Gebiet von Rechtsnormen, die den überwiegenden Zweck haben, individuellen Interessen zu dienen.“ (74. l.)

⁶ Így a kriminológiai és kriminalpolitikai iskolák. Lásd *Finkey F.* A magyar büntetőjog tankönyve, Budapest 1902, 19. s. köv. ll., v. *Liszt, Lehrbuch* 1900, 53. s. köv. ll.

⁷ Sőt már a törvényhozás is megindult ez irányban. Pl. a fiatalok büntetésekre vonatkozó modern b. jogi rendelkezések.

⁸ Az irodalmat s az iskola nézeteit a törvény-értelmezés dogma-történetének kereteiben egybeállította *Kiss Géza*, A jogalkalmazás módszeréről, Budapest 1909. 53. köv. ll.

iskola ily irányu követelései, a nagy küzdelem a Gesetz és Richteramt között, a bírói cognitio szabadabbá tétele s ezzel az egyéni garanciáknak a legbonyolultabb forgalmi jogélet elbirálásába is behonosítsa, mind a jog beállításának módosulására utalnak s a kánonjog ismertetett felfogásának irányvonalaiába esnek.

Végre is nem a §-ért van az ember, sőt nem is a jogrendért, sem az államért, hanem mindez van az emberért s a kulturának értéket csak az ember személyisége ad!

Egy másik könnyen szembeötlő sajátossága s eltérése az egyházjognak a többi jogrendszerektől az, hogy az egyházjognak megvannak a maga szilárd, változhatlan intellektuális alapjai egyfelől a ker. kinyilatkoztatás tételeiben, másrészt a ius naturalenak nevezett általános egyetemes jogelvekben. A kánonjognak ezek szilárd dogmatikus alapjai, amelyeken változtatni még akkor sem lehet, ha egész nemzetek szakadnak el ezek miatt Rómától. Pl. a házasság felbonthatlanságának elvén Róma akkor se változtatott, mikor ettől Anglia elpártolása v. az egyházban megmaradása függött.

Az állami jogrendszerek nélkülözik a változhatlan alapszabályokat. Az emberiség szellemi s morális átalakulásait követik nyomon. Ha a társadalom erkölcsi nivója süllyed, a jog is utána megy, mert rendre van szükség, s ezt az állam az élettől idegen jogi parancsokkal meg nem valósíthatja. Ha a nivó emelkedik, a törvények erkölcsi tartalma is több lesz.

Ez a sajátossága a kánonjognak nagy jelentőségű, mert az erkölcsi élet nagy törvényeit olyan korszakokban s olyan állami codexekkel szemben is megtudja óvni s átszarmaztatni a megértőbb generációk számára, amelyekben a világi jogrendszerből azok kiháló félben vannak s ily módon a kulturába folyton tisztább, nemesebb életáramokat sugároz ki. A kánonjog valóban etikai tartalmával radioaktív.

De van e sajátosságnak egy különös jogtud. szempontból is fontossága s ez megint olyan, amely csak a legújabb jogtudományi irányzatok révén érvényesülhet s lehet szembeötlő.

Nevezetesen a jogfejlődés kutatásában ma egyik nagy szerepet játszó probléma a jog és más társad. életjelenségek közti összefüggés tudományos kimutatása, az u. n. jogalkotó, jogmotíváló, evolváló tényezők utáni kutatás. A tudomány sok érdekes kapcsolatot derített fel, bár a munka még a kezdet kezdetén van.

Már most, ha bármely ilyen jogalakító faktornak hatását kell tudományosan megállapítani, nemde előny az, ha áll egy olyan joganyag is a kutató rendelkezésére, amely éppen alapelveinek sziklaszilárd volta és ama conservatív szellem miatt, mely ez alapelvek változhatlanságának hatásaképpen lélektani szükségszerűséggel vitetik át az egyházjognak u. n. reformabilis, változható elveire is, jobban képes dacolni ezeknek a tényezőknek jogfejlesztő erejével.

Ha pl. én azt látom hogy a gazdasági tényezők nem csupán az állami jogrendszerekre hatnak alakítólag, hanem a kánonjogban is a kánonjog nem ugyan változhatlan, de azért elvi jelentőségű rendelkezéseivel ellentétes irányba terelik a jogfejlődést s intézményeket produkálnak, amelyeket az egyház proprio motu nem alakított volna ki, ugy nemde a gazdasági tényezők dynamikájára vonatkozó nézeteim szilárdabbak lesznek, mintha ugyanilyen változásokat csupán a könnyen módosuló laikus jogokban figyelek meg?

Csak példakép utalok arra, hogy az egyház *anyagi okokból* olyan jogi formákat ismert el s öltött magára, amelyeket reá nézve idegen hatalmak irtak elő s amelyeknek csak előírása is a kánonjog alapfelfogásába ütközik.¹ A római *collegia tenuiorum*² óta egész az angol-amerikai *religious society, trust* és *corporation sole-okig*³ az egyház elfogadta az államok által reá oktroyált civiljogi létformákat, hogy vagyonjogalanynya lehessen.

A kegyuri jog abból a nagy évszázados küzdelemből született meg, amelyet a földbirtok középkori tultengő hatalma s ezen réven a földes urak a *ius fundi* alapján vívtak az egyház függetlenségre törekvő spirituális hatalmával. A kegyuri jog, ma már okmányszerűleg tudjuk igazolni, Kollányi műve óta⁴ még hazánk területén is, a germán *Eigenkirche*-féle még a pogányságból áthozott jogkörből fejlődött⁵ s lett *ius spirituali annexum*.⁶ És így tovább.⁷

¹ Ujabban a *IX. Pius*-féle *Syllabus* kárhoztatta azt a felfogást, mely szerint „*Ecclesia non habet nativum ac legitimum ius acquirendi ac possidendi*“ (*Denzinger Enchiridion symbolorum et definitionum*, 10-ik kiadás, Friburgi Brisgoviae 1908. num. 1719), tehát a kánonjog felfogásába ütközik az egyház vagyonjogi jogképességét államilag előírt formákhoz kötni.

² Lásd *R. v. Scherer*, *Handbuch des Kirchenrechts*, I. Graz 1905, 29. l. V ö. *Pauly-Wissowa*, *Realencyclopädie der klassischen Altertumswissenschaften* IV. 381–400 (Kornemann dolgozata).

³ Lásd *Rothenbücher*, *Die Trennung von Staat und Kirche*, München 1903, 162 s. köv. ll., továbbá a *corporation sole* ról *K. Wert-heim*, *Wörterbuch des englischen Rechts*, Berlin 1899, 164; az amerikai Unió államai által előírt formákról *Rothenbücher*, i. m. 149 s. köv. ll.

⁴ Lásd *Kollányi F.*, *A magán kegyuri jog hazánkban a középkorban*. Budapest, 1906, 14 s. köv. ll.

⁵ Lásd e fejlődésről: *U. Stutz*, *Die Eigenkirche als Element des mittelalterlich-germanischen Kirchenrechts*, Berlin 1895, s. részletesebben: *Geschichte des kirchlichen Benefizialwesens von seinen Anfängen bis auf die Zeit Alexanders III.*, Berlin 1895, 89 s. köv. ll. Ausztria területére kimutatja *L. Wahmund*, „*Das Kirchenpatronatrecht und seine Entwicklung in Oesterreich I–II.*“ Wien 1894.

⁶ *III. Sándor* pápa deklarálta, hogy a kegyuri jog „*ius spirituali annexum*“, c. 16. X. h. tit. III, 38; c. 3. X. de iud. II, 1.

⁷ Lásd *Szerző* dolgozatát: *Gazdasági tényezők az egyház jogfejlődésében*, Kolozsvár 1912. az *Era. Múzeum Egyesület jog- és társad. tud. szakosztálya* kiadványainak III kötetében 2-ik rész.

Egy másik különlegessége jogrendszerünknek az, hogy mert az egyházban a vallás és az erkölcsi tényezők a dominálók s a jog csak kíséret, a vallás és az erkölcsi erő kifejtés folytán a jogba számos pszichológiai elem kerül, több, mint a világi jogokba, következésképp a jogfejlődés lélektani feltételezettségének tanulmányozására¹ a kánoni jogfejlődés klasszikus terület, amely még kiaknázva egyáltalában nincs, de a melynek kiaknázására a jogtudomány egyik legújabb fordulatában meg van az alap. Értem itt azt az irányzatot, mely az intellectus mellett, az emberi tudat tartalma mellett a lelki élet többi megnyilvánulásait, nevezetesen az érzések, ösztönök, sejtések, a féltudat penombrájában, valamint a tudat alatti világban rejtőző gondolat-forrásokat s tett és akarat indító energiákat is bevonni törekszik a vizsgálódás kereteibe. Ma az egyoldalú intellectualismusnak hadat izennek philosophiában, aesthetikában, vallásbölcseletben, theológiában (a modernismus is egy ilyen szerű, de sikerültnek egyáltalán nem mondható törekvés), s pedig hadat üzennek a legkülönbözőbb gondolkodók, Bergson² épúgy, mint Julius Hart³, Prohászka püspök⁴ épúgy, mint Somló Bódog.⁵ Ez az irányzat immár a jogtudományba is bevonult s ennek köszönhető, hogy a nálunk Pikler professor nevéhez fűződő belátási elmélet⁶ is a maga merevségében már a múlté. A jogfejlődés lélektani feltételezettsége mind világosabbá válik s mind többen adják rá magukat ezeknek a lélektani factoroknak tanulmányozására.⁷

¹ A logika a jogtudomány szisztematikus természeténél fogva túltengett tudományunkban, pedig a mint a gondolat lélektanilag lesz s a logika szerepe csak a kész gondolat megszületésétől kezdődik, úgy a jog is pszichológiailag keletkezik, genezisének s fejlődésének megértésében a pszichológiának nagy szerepe van.

² Lásd pl. *Essai sur les données immédiates de la conscience*, Paris 1909.

³ Lásd érdekes művét: *Revolution der Ästhetik als Einleitung zu einer Revolution der Wissenschaft*, Berlin 1909.

⁴ Tud. akadémiái székfoglalójában, *Az intellectualismus túlhajtásai* Bpest, 1910, kivonatosan németül a müncheni progressiv kat. folyóiratban *Hochland*, 1910. évf.

⁵ Ott, hol a jogalakító tényezők között *Ribot*-ra, *Spencer*-re hivatkozva az érzelmekre is súlyt helyez. *Jogbölcseleti előadásai*, I. Kolozsvár 1906, 47 s. köv. lapok.

⁶ Lásd *A jog keletkezéséről és fejlődéséről* (Budapest 1897) cz. munkáját.

⁷ Utalhatok pl. a *Lamprecht*-féle psychogenetikai módszernek a jogtörténelemben alkalmazására, újabban a *Freud*-féle psychoanalízis jogtud. értékesítésére, a *Rechtsgefähl* iránti tudományos érdeklődésre stb. L. pl. *Sturm*, *Die psychologische Grundlage des Rechts*, Hannover 1910.

Kitünőbb anyag az egyházjognál nincs ezeknek a tényezőknél vizsgálatára. Már régebben magam mutattam rá arra,¹ hogy az egyház és állam viszonyának történelmi rendszerei s változásai s többek közt a francia *separatio*, az egyház és állam elválasztása, első sorban *psychologiai* problémák s hogy ezek a sokszor *öntudatlan* erők a jogfejlődést illetőleg nagyobb súlyjal esnek a latba, mint a legerősebb *concordatumok* s a leprecizebben megszövegezett *Syllabus* tételek.

Ha volt kor, mikor nagy jelentősége volt e kutatásoknak, úgy az éppen a XX. század egyetemes s a bevezetésben vázolt krízisének kora. A tárgyilagos elméleti vizsgálódás sejteti már ma is, hogy amit történelmi *continuitásnak*² neveznek, az főleg ilyen *psychologiai* tényezőkön nyugszik s ha áll ez, úgy bizonyos, hogy a társadalmi reform *radikális* irányai öreg hibában szenvednek, amelytől megszabadulniok az emberiség érdeke s a kultúra jövője követeli, valamint bizonyos az is, hogy olyan radikális átalakulások a jogrendben, a minő volna a tulajdon mai rendjéről való átmenet a kollektivismusra, ma lélektani okokból is egészen lehetetlen.

Vannak még az egyházjognak más eltérései is az állami jogrendszerektől, így annak egyetemessége, a területtől függetlensége,³ az anyagi kényszer hiánya,⁴ a szokás törvényhozó s rontó erejének kifejezett elismerése, a partikuláris jogfejlődés széleskörű érvényesülése, az idegen törvényhozók útján való jogalkotás lehetőség⁵ stb., amelyek egy v. más szempontból a jogász előtt új v. régi, de elfeledett perspektívákat nyitnak meg s jogpolitikai elveket rejtenek magukban, sőt részben már is megnyilvánuló reformtörekvéseket fedeznek, ezekkel azonban itt és most nem foglalkozhatom.

Pusztán arra kívántam reámutatni, hogy az egyházjog számos gondolatot tartalmaz, számos sajátossággal bír, számos új kutatási teret nyit, amelyeken dolgozni s amelyeket az újabb tud. irányzatok szolgálatába állítani az ált. jogtudomány szempontjából is értékes eredményekkel kecsegtet, hogy az egyházjog átértékelése nem annak elértéktelenedését, hanem

¹ A kath. világnézet socialis integratioja (Budapest 1907.) cz. munkámban, 71 s köv. ll. Egyház és állam.

² Alkalmazását éppen a socialis átalakulásra lásd *L. Stein*, *Die soziale Frage im Lichte der Philosophie* (1897) cz. művében.

³ Az egyházjog e sajátosságára rámutat *Kosatányi I.*, i. m. Előszó.

⁴ Az egyházjog e sajátossága egyszerűen bámulatra méltó s jelzi a jövőt, mikor a kulturállam polgárait hasonlóan képesekké fogja tenni a jog parancsainak betartására anyagi kényszer nélkül is.

⁵ Ma az államok életében ez a gondolat általában csak nemzetközi szerződések alapján érvényesülhet, amint azt a nemzetközi magán, büntető, per jogban tapasztalhatjuk, de ma is vannak esetek, mikor nemzetközi megegyezés nélkül is alkalmazást talál egy állam joga a másikkal területén.

uj, eddig ismeretlen, fel nem tárt értékeinek napfényre hozatalát jelenti, s hogy a kanonisták hangyaszorgalmu munkájának alkotásai *uj nézőpontok s uj módszerek segítségével* ma is értékesíthetők a kultúra, az emberiség javára.

Az energia a szellemi életben sem veszhet el, a történelemben is megmarad.

* * *

Záró ünnepély.

Junius hó 2-án záróünnepéllyel fejeztük be az 1911—12. tanévet.

Délelőtt 10 órakor ünnepélyes Te Deum és szent mise volt a premontrei templomban, amelyet maga gróf *Széchenyi Miklós* v. b. t. t. megyés püspök tartott *Lopussny Gyula* t. kanonok, *Brém Lőrinc* püspöki titkár, dr *Némethy Gyula* jogakadémiai hitszónok segítségével.

Jelen voltak: Gróf *Széchenyi Miklós* v. b. t. t. megyés püspök, *Hlatky Endre* Nagyvárad város főispánja báró *Szentkereszty Zsigmond* kir. táblai elnök, dr *Bozóky Alajos* m. kir. udvari tanácsos, nyug. jogak. igazgató, *Sztaniszlavszky Adolf* kir. főügyész, *Papp Miklós* miniszteri tanácsos, pénzügyigazgató, *Wallner Ödön* ügyvédi kamara elnöke, *Imrik Péter* táblai tanácselnök, *Medvigy Mihály* nyug. táblai tanácselnök, *Harmathy Károly* táblai bíró, *Papp János* vasútigazgató, *Ránffy Zsigmond* alezredes, hadapródiskolai parancsnok, *Perényi Kelemen* őrnagy, *Linhárt Gyula* százados, *Marschalkó Jenő* főhadnagy, *Rimler Károly* polgármester, *Bary József* törvényszéki elnök, *Siket Traján* postaigazgató, *Nizsalovszky Endre* törvényszéki elnök, *Gellért László* kir. tanácsos, *Rádl Ödön* kir. tanácsos, a Szigligeti-Társaság elnöke, *Mártonffy Bogdán* ügyvéd, *Böszörményi Géza* ügyvéd, *Tóth Márton* ügyvéd, *Gyöngyössy István* ügyvéd, *des Echerolles Kruspér* Gilbert földbirtokos, *Száhlender Károly* törv. hat. bizottsági tag. *Jancsovich Jenő* árvaszéki elnök, *Géczy Lajos* ny. püspökségi igazgató, *Moskovits József* keresk. és iparkamarai elnök, *Beke B.* Boldizsár premontrei kanonok, dr *Baróthy Pál*, vezető kir. ügyész, dr *Sztancsics Árpád* kir. ügyész, *Papp Imre* káptalani főtiszt, dr *Fráter Imre* közkórházi igazgató-főorvos, dr *Kenéz Kálmán* kórházi osztály-főorvos, *Singlary Gyula* forgalmi főnök, *Brém Lőrinc* püspöki titkár, dr *Berkovits René* tisztí orvos, dr *Bozóky Dezső*, dr *Bozóky Kálmán*, dr *Bozóky Ferenc*, *Réz Mihály* közs. iskolai felügyelő-igazgató, *Benyovszky Aladár* nyugalmazott főszolgabíró, *Boiostyánkői János* igazgatótanító, dr *Hoványi Gyula*, dr *Mártonfy Marcel*, dr *Kiss Géza*, dr *Sigmund Andor*, dr *Bochkor Mihály*, dr *Szandtner Pál*,

dr Károly Irén, dr Némethy Gyula, dr Horváth Jenő, dr Popovits Miklós, dr Verzár István. Vitan Árpád.

Hölgyek: Dr Hoványi Gyuláné, Harmathy Károlyné, Száhlender Károlyné, özv. Sebesy Béláné, dr Mártonfy Marcelné, Hoványi Erzsike, Sebesy Irénke.

Szent mise után a jogakadémia disztermébe vonult az ifjúság és a közönség. A belépő gróf Széchényi Miklós püspököt éljenzéssel fogadták.

Dr Hoványi Gyula dékán a következő beszámolót tartotta:

Nagyméltóságú Püspök Úr!

Tisztelt Hallgatóság!

Tekintetes Tanári Kar!

Szeretett Akadémiai Ifjúság!

Ő császári és apostoli királyi Felsége 1911. év május hó 6-án legfelsőbb elhatározásával jóváhagyott ama szabályzat, mely a dékánátusi intézményt a királyi jogakadémiákon behozza, köteletségévé teszi a Dékánnak, hogy a tanév végén az intézet működésének eredményéről és abban előforduló nevezetesebb eseményekről számoljon be.

A királyi állami és a királyi katolikus jogakadémiák közül intézetünk az első, melyben a dékáni rendszer életbe lépett.

E rendszernek életbe léptetését mindenha emlékezetessé fogja tenni szeretett megyés püspökünknek Gróf Széchényi Miklós O Nagyméltóságának azon kitüntető jósága, hogy nemcsak ezen első tanév-záró ünnepélyünkön megjelenni, hanem a Hálaadó isteni tiszteletet is az Egek Urának bemutatni kegyeskedett.

Miért is e helyről és ebben az ünnepi órában fogadja Excellenciád Tanári Karunknak hálás köszönetét.

Tanártársaim megtisztelő akaratóból és a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr kegyes bizalmából nekem jut osztályrészül az 1911—12 tanévről való beszámolás megtisztelő föladata.

Megtisztelőnek mondom, mert a dékán nemcsak közvetlenül vezeti az intézet ügyeit, hanem annak élén is áll.

Akadémiánknak Mária Terézia királynőnk által történt alapításától 1780-tól 1850-ig ez a kettős feladat szét volt osztva az akadémia fődirektora és a prodirektora között.

Az akadémia ügyeit vezette a prodirektor, aki leggyakrabban váradí kanonok, Vass, Sipos, Fogarassy, Oswald, mindnyájan káptalanunk díszai voltak.

Az intézet élén a 4 tankerületre osztott ország nagyváradai tankerületi főigazgatója állott. A főigazgató rendszerint egy-egy kitűnőség.

Igy az első főigazgató gróf Károlyi Antal, v. b. t. t., Szatmármegye főispánja, cs. és kir. tábornagy, a magyar nemes testőrség kapitánya, aranygyapjas vitéz volt és utódai között találkoztunk Laicsák Ferenc, váradai püspökkel, Lonovics József, v. b. t. t., csanádi püspökkel, majd egri, később kalocsai érsekkel, Fábry Ignác, v. b. t. t., kassai püspökkel.

Az 1850-ben hatályba lépő szervezet egyesíti először a direktori és prodirektori teendőket egy személyben. A jogakadémiai igazgató királyi kinevezéssel a tanárok sorából kerül az intézet élére és ő vezeti közvetlenül az akadémia ügyeit.

Az igazgatói rendszer 1850-től 1912-ig áll fenn és Pawlowszky Sándor, ki a wieni Theréziánium igazgatója lett, (1858—1861) rövid igazgatásától eltekintve 62 év folyamán csak két igazgatója volt az akadémiának: dr. Hoványi Lajos és dr. Bozóky Alajos.

A jelen év első napjával pedig a dékáni rendszer lépett hatályába, mely hivatva van innen-onnan másfél századra önérzetes büszkeséggel visszatekintő akadémiánkat, melynek föntállása óta 12000-nél több joghallgatója és 8000 bölcsészethallgatója volt, a még szebb jövő felé vezetni!

* * *

Az 1911—12 tanévnek egyik legnevezetesebb mozzanata, hogy Bozóky Alajos dr., igazgató-tanár 1912. január hó 1-én nyugalomba lépett.

Bozóky 1868-tól az 1911—12. tanévig a római jog kiváló tanára és amidőn boldogult édes atyám negyven éves tanári és 25 éves igazgatói szolgálat után 1879-ben nyugalomba ment, 1879-től 1912-ig nagyérdemű igazgatója volt.

A közel 44 éves jogtanári szolgálatra, de méginkább a 32 éves egyhuzamú igazgatói működésre a főiskolák történetében lépten-nyomon nem igen bukkanunk.

Nálunk Bradecker József (1809—1843) kartársunk, a bölcsészeti kar ékessége, valamivel hosszabb ideig volt tanár, de egy percig sem állott az intézet élén és így az akadémia ügyeinek vezetésével sohasem bajlódott.

A híres Tokody György volt ugyan 32 évig kiváló prodirektor, majd direktor, de viszont neki egy tanszéket sem kellett ellátnia.

Ennélfogva Bozókyknak 32 éves igazgatói szolgálatával párosult közel 44 éves tanársága páratlan intézetünk történetében.

Hát még az az önfeláldozó szeretet és kötelesség-

éretet, mellyel Bozóky mindkét hivatását betöltötte! Jóformán a katedrának és az íróasztalnak szentelte minden idejét.

Bozókyt, a jogászt, ismeri a magyar jogászvilág! Bozókyt, a tanárt, szerette minden tanítványa!

Bozókyt, az igazgatót, nagyrabecsüli vala följobbvalója és alárendeltje egyaránt!

Bozóky Alajosnak ugy tanári, mint igazgatói működése eltörölhetetlen mély vonásokkal örökitvék meg Évkönyveink legszebb lapjain.

Ennek bizonyítására természetesen nem nyitom föl Évkönyveinknek azon egymagában álló gyönyörű lapját, melyre öreg betűkkel róva vannak, hogy 1890. szeptember hó 10-én Ő császári és apostoli királyi Felsege legmagasabb látogatásával szerencséltette intézetünket Gróf Szapáry Gyula miniszterelnöke és Báró Orczy Béla személye körüli minisztere kíséretében.

Azon ragyogó lapok közzé sem szúrok, amelyek tanúságot tesznek arról, hogy kitüntették magas látogatásukkal akadémiánkat a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztereink közül Tréfort Ágost és Gróf Csáky Albin 1873., 1883., 1889. években és 1895. évben Agliardi Ő Szeatségének nunciusa, ma kardinalis az örök városban.

De kinyitom évkönyveinknek ama lapjait, melyeken feljegyezték a Gróf Károlyi Antalok homloktérben álló főigazgatói, a Fogarassy Mihályok kimagasló prodirektori, a Révai Miklósook, a Brassói Miller Ferdinándok, a Kautzok, a Hajnikok, a Zsögödök, a Nagy Ernök, a Nagy Ferencek ragyogó tanári érdemei.

E szép lapok közé tartozik a Bozókyról szóló is. Amint intézetünk története meggyőzően és fényesen bizonyítja a vallás és a tudomány szoros összefüggését, akként Bozóky egyénisége is a mély vallásosságnak benső kapcsolatát a fáradhatatlan tudományszeretettel vetíti elénk!

Igy Ő császári és apostoli királyi Felsege legmagasabb figyelme elől sem rejtőzhetett el az ő szembeöltő érdeme: egymásután királyi tanácsossággal, régi magyar nemessége megerősítésével, a Pilismaróti előnév adományozásával, kir. udvari tanácsossággal tüntette ki dolgozó jobbágyát, az oltárnak és trónnak hűséges fiát.

A Magasságbeli pedig szép családjával áldotta meg békeszerető szolgálójának munkás életét.

Mi jót kívánjunk neki? Azt, hogy haladjon szorosan nyomdokain azon tanártársunknak, Gyöngyi Borbola Miklósnak (1816–1845), ki 29 éves tanárkodása után még kerek 32 éven át élvezte nyugalmát, nyugdíját.

Bozóky romanista tanszéke méltó örököst kapott Dr. Kiss Géza királyi gyűrűs kartársunk személyében.

Kiss Gézának megüresedett közjogi tanszékét pedig

Dr. Szandtner Pál nyerte el, kinek szép jövője elé teljes bizalommal tekintünk.

Bozóky Alajost nem hagyhatom el anélkül, hogy föl ne említssem, hogy ő már több évtizeddel előbb harcolt azért az eszméért, miszerint az országnak nem harmadik tudomány egyetemre, hanem 3 új tudomány egyetemre van szüksége.

És ime napjainkban ez az eszme diadalmas valóra válik!

A hajdúk városának és a régi koronázó városnak akadémiái egyetemeknek adnak helyet.

E változásnak eredménye lesz, hogy a kath. tanulmányi alapból föntartott pozsonyi jogakadémia megszüntével, ha az másüvé nem helyeztetik át, a kir. kath. jogi főiskolák közül egymagában a váradi jogakadémia marad fönt.

Ebből a lehetőségből akadémiánk fejlesztésének távlatai önmaguktól kínálkoznak.

Aki szíven hordja intézetünk ügyét, azt ne ejtse tévedésbe Debreczen, Kolozsvár egyetemi városok közelsége. A kultur várak nem lehetnek egymáshoz elég közel. Ugyan ki panaszkodik azért, mert egymáshoz az ívlámpák közel vannak? És az baj volna, hogy a kellő színvonalon álló főiskolák, melyek az ország intellektuális vezetésére hivatvák, azok egymáshoz közel fekszenek? Ki irhatja alá azt, hogy a XX-ik században az embernek csak a fizikai világosság iránt fokozódott az igénye és az intellektuális világosság erőforrásai, fényszórói, a főiskolákkal szemben pedig a sötétség lenne az eszménye, avagy a félhomállyal is beérhetné?

Az országos közművelődés elsőrangú érdeke az, hogy Szent László városában, Pázmány Péter születéshelyén úgy ragyogó történeti tradíciója, mint kulturális nivója folytán a magyar kulturának mindenha erős vára legyen.

Ergo vivat, crescat, floreat *Academica nostra*! A hivatott tényezők virágzásáért megteendik a magukét abból a célból, hogy akadémiánk egészséges szellemi életünknek hajtó ereje, lendítő kereke legyen!

* * *

Akadémiánk jövője és fejlesztése szempontjából az 1911–12. tanévnek örvendetes eseménye az, hogy vallás- és közoktatásügyi miniszterünk magas rendeletében egy bölcsészeti és egy történelmi rendes tanszéknek föllállítását helyesli és kegyes lesz gondoskodni arról, hogy a kezdeményező lépések megtéteszenek, 2 ily rendes tanári tanszék szervezése céljából. A mult ujból föllelevenül, hisz' az akadémiánkon 1780-tól 1850-ig fönnállott bölcsészeti karnak, mint már előbb említém, több mint 8000 hallgatója volt.

Nem lehet nem méltányolnunk a miniszter úr amaz intézkedését sem, hogy az ujkori történelem tárgyának elő-

adása céljából akadémiánkhoz állandó szolgálattételre berendelte Dr. Horváth Jenő, képesített egyetemi magántanárt, Nagy-Britannianak az oxfordi egyetemmel vetekedő szemefényének a cambridgei egyetemnek volt jeles hallgatóját, továbbá hogy az etika és művelődéstörténelem régi érdemes magántanárainak Dr Károly Irénnek és Dr Némethy Gyulának tiszteletdíját fölemelte.

Szép haladás az 1911—12. tanévben egy-felől az, hogy a közegészségtan és a törvényszéki orvostan, melyek eddig egy kézben voltak egyesítve külön-külön tanárookra, jelesen Dr Popovits Miklós tiszti orvosra és Dr Verzár István, Biharmegye Röntgen laboratoriumának vezetőjére lettek bízva; másrészt, hogy az állanszámviteltan, melynek külön tanára nem volt, hanem az egyik jogtanár látta el, Vitán Árpád pénzügyigazgatósági számtanácsos személyében külön magántanárt, gyakorlati férfiút kapott. Úgy hogy ma 8 rendes tanszékünk és 6 magántanárunk van.

A tanári karnak még az volna a kívánsága, hogy a törvényszéki lélektan is külön tanár által adassék elő, mi könnyű szerrel lenne megvalósítható, tekintve Biharvármegye városunkban elhelyezett nagy elmegyógyintézetének hivatott, rátermett orvosi személyzetét.

De a kultuszminiszter úr Újjoakaratuibésy előrelátó gondossága intézetük iránt nemcsak a magántanárok számának szaporításában nyilvánult, hanem a Mensa Academica ügyének a meleg felkarolásában is.

Jelesen, midőn a miniszter úr 1912. év elején tudomást szerzett arról, hogy az egész 1911—12. tanévre általa kiutalt 1000 korona segély már az 1911—12. tanév I. felében teljesen igénybe lett véve, a tanév II. felére újból 500 koronát adományozott.

Midőn pedig a dékáni fölterjesztésből értesült a mai Mensa helyiség meg nem felelő voltáról, miniszteri tanácsosát Dr Tóth Lajos urat megbízni kegyes volt, hogy személyesen győződjék meg, vajjon az akadémiái épület souterrain helyiségei kellő átalakításokkal alkalmasak-e a Mensa Academica részére? Ennélfogva alapos reményünk van, hogy a Mensa igen jó helyiséghez jut. Sőt a tanári kar reméli, hogy a Mensa helyiségek átalakításával egyidőben ugyanott az akadémiái fiatalság testi edzése, fejlesztése szempontjából oly fontos vívőtermet is meg fogja kapni. Ha pedig a tanulmányi alap tulajdonát képező, de ma jórésztben a főtisztelendő premontrai rend által használt telek kerítéssel ellátnának, akkor az akadémiái ifjúságnak a szabadban test edzésre, sport játékokra szép terület állana intézetünkben rendelkezésére, mert a tanulmányi alap telke több mint 1800 □-ölnyi terület. Ennek közvetlen szomszédságában van a főtisztelendő pre-

montrei rendnek másfél-szer nagyobb telke, vagyis van bőséges helye a fejlődésre mindkét testvér intézetnek egymás mellett.

A szemináriumi oktatást is nagyobb arányokban, a kor igénye szerint, akkor vezethetjük be akadémiánkon, ha több helyiség fölött fogunk rendelkezni, erre is mód nyílnék, ha a főgimnázium által használt és a tanulmányi alap telkén levő épületrész a jogakadémia részére bocsáttatnék át.

Az 1911—12. tanév történetében számottevő esemény az, hogy az akadémiai könyvtárnak, mely 15.000 kötetet számlál, rendezését a kultuszminister úr elrendelte és e célra külön összeget bocsátott a kar rendelkezésére.

Tanári karunk szeretné, hogy a rendezés befejeztével, egy külön olvasóterem állana elsősorban az akadémiai ifjúság és amennyiben helyünk leend, az olvasni vágyó közönség részére is.

Jogakadémiai internátus létesítésére is gondol tanári karunk, addig is, míg ez megvalósulhat, különös gonddal ápolja a kar a Mensa Academica ügyét, az internátus protoplazmáját. A protoplazma bír avval a csodás erővel, hogy az életnélküli anyagot, melyet magához vonz, élő anyaggá változtatja át!

E törekvésünkben hatalmas segítséget nyertünk.

Legeslegelsőnek Ő császári és apostoli királyi Felségétől. Felséges Urunk ugyanis a XXIX-ik jótékonycélu m. kir. államsorsjáték tiszta jövedelmének $\frac{1}{60}$ részében kegyeskedett a Mensát részesíteni. Ez a rész pedig 12,250 korona, amint dr. Teleszky János pénzügyminister úr Ő Nagyméltósága minket értesített.

A tanári kar háláját Ő császári és apostoli királyi Felsége iránt méltó szavakban nem tolmácsolhatom, de annál bensőségesebben átérzem. Az összeget már gyümölcsözőleg el is helyeztem.

A Mensa erősítésében támogat minket Nagy-Várad városa. A város eddigi évi 500 korona segélyét az idén 700 koronára emelte és a város közszeretben álló polgármestere, államvizsgálati bizottsági tagunk, volt jeles tanítványunk, bizva a törvényhatósági bizottság áldozatkészségében, az összeg további emelését kiátásba helyezte.

Ugyancsak a nemes vármegye érdemes alispánja, támaszkodva a vármegye jószívűségére szintén remélni engedte, hogy az eddigi 200 koronás vármegyei segély 1913-tól emeltetni fog.

Egyházmegyénk főnkelt lelkű főpásztora, nagyméltóságú Széchényi Miklós gróf 200 koronát adott és további intézkedésig évente kegyes lesz adni.

Dr. Radu Demeter gör. kath. püspök 100 koronát adományozott.

A nagyságos és főtisztelendő lat. szert. nemes Káptalan 200 koronát.

Intézetünk tanári kara az idén is, mint minden évben a Mensa főnnállása óta 100 koronát.

A nagyváradi pénzügyintézetek közül: a Nagyváradi Takarékpénztár 100 koronát, a Biharmegyei Takarékpénztár 50 koronát, az Egyesült Kereskedelmi Bank és Központi Takarékpénztár 50 koronát, a Magyar Bank 50 koronát, a Városi Villamos Vasút 50 koronát, a Gazdasági Bank 50 koronát, a Polgári Takarékpénztár 25 koronát, a Leszámitoló és Jelzálogbank 25 koronát, az Általános Hitelbank nagyváradi fiókja 15 koronát voltak kegyesek adományozni.

Grócz Béla és Gábriely Lajos kanonok urak 20—20 koronát adományoztak.

A nagyváradi kir. kath. jogakadémia hallgatóit Segítő Egylet az 1911. november hó 5-én rendezett estéje tizsi jövedelméből 135 koronát juttatott a Mensának.

Az 1911—12. tanév jelentős eseménye nemcsak az, hogy az intézet vezetése az igazgatói rendszerről a dékáni rendszerre tért át, hanem az is, hogy a királyi tudományegyetemek és királyi jogakadémiák tanulmányi és vizsgarendje, mely 1874., illetve 1883-tól volt érvényben, az 1911—12. tanév befejezésével hatályukat veszítik és Ő Felsége 1911. október hó 5-én kelt legfelsőbb elhatározásával jóváhagyott új Szabályzat lép hatályba.

Ennek az új szabályzatnak két legjellegzetesebb rendelkezése: egyfelől a III. alapvizsgálat behozatala, melynek tárgyai fontos tételes jogok: a magyar magánjog, a magyar anyagi büntetőjog és a magyar büntető perjog; másfelől pedig, hogy az új szabályzat szerint tanfolyam hallgatása alól való fölmentés mellett a jogi alap- és államvizsgákra engedély többé nem adható. A magántanulás a jövőben megszűnik.

Az 1911—12. tanév nevezetes eseményeiről számolván be, ide tartozik, hogy Dr. Molnár Imre, a kar széniorja, a közgazdaságtan, pénzügytan és a pénzügyi tételes törvények ny. r. tanára, ki a folyó év első napjától 8 havi szabadságot élvez, megválízik tanári székétől, nyugdíjaztatását már kérte és a folyó év szeptember hó 1-re megüresedendő tanszékére a pályázat már meg is hirdettetett.

Dr. Molnár Imre 1869—1873-ig segédtanár volt akadémiánkon, 1870-ben az ausztriai jog helyettes-tanára, az 1870—71. tanévet állami ösztöndíjjal a büntetőjog és jogbölcselet bővebb tanulmányozása végett a berlini és heidelbergi egyetemeken töltötte. 1873-ban a kassai kir. jogakadémiához ny. rk. tanárnak neveztelett ki, onnan 1874-ben a jogtörténet és egyházjogi tanszékre ismét Nagy-Váradra helyez-

tetett vissza. Turcsányi Vincze halála után pedig 1876-ban a közgazd. tanszékre ment át és ezen működött 1876—1912-ig. A múlt év folyamán Ő Felsége a VI. fizetési osztályba legkegyelmesebben kinevezte. Alapos képzettségű, lelkiismeretes, buzgó, ideális lelkületű tanár volt. A városi közügyeknek odaadó munkása a helybeli jótékony egyesületek tevékeny tagja, a helyi és országos szőlőszeti ügynek oszlopos férfia. Thukydidesszel egész életén át mindenha azt tartotta, hogy aki visszavonul a közélettől, az nem nyugalom kereső, hanem mihaszna ember.

Jól eső érzéssel, jogos büszkeséggel emlékezem meg arról, hogy államvizsgálati bizottságunk cenzorát, alma materünknek 1877-től 1881-ig kitűnő hallgatóját Dr. *Beöthy Lászlót* Ő Felsége kereskedelemügyi m. kir. miniszterré és Dr. *Teleszky Jánost*, 1887—8-ban szintén kitűnő hallgatónkat pénzügyminiszterré nevezte ki.

Szilágyi Dezső óta, aki 1857—8-ban és *Erdélyi Sándor* óta, aki 1858-tól—1861-ig volt hallgatónk ily dicsőségnek akadémiánk nem volt részese.

Örömmel emlékezem meg továbbá, hogy *Fetszer Antal*, fölszentelt püspököt, püspöki helynököt, államtudományi államvizsgálati bizottságunk tagját, Ő Felsége a Ferencz József rend középkeresztjével, nívósis csillagokkal méltóztatott kitüntetni;

nemkülönben, hogy Dr. *Urbán Adolf*, kir. táblai tanácselnök, a jogtudományi államvizsgálat tagja, a Lipórend kis keresztjét nyerte nyugalomba vonulása alkalmából;

Dr. *Imrik Péter* kuriai birói jelleggel felruházott jogtudományi államvizsgálati cenzorunk a nagyváradi kir. táblai tanácselnöki méltóságot kapta.

De a sok öröm közé gyász is vegyült, mert jogtudományi államvizsgálatunk két derék tagját, *Czvek Kálmán*, kir. kuriai bírót és Dr. *Berkovits Ferenc*, ügyvédi kamarai tb. elnököt magához szólította a Mindenható. Dr. *Berkovits Ferenc* 35 esztendőn át volt a jogtudományi államvizsgálati bizottságunknak kiváló, buzgó tagja és becses könyvtudományokkal gyarapította könyvtárunkat.

Elvesztettünk egy törekvő I. éves joghallgatónkat, *Sokander Rezsőt* is.

Szivesen jelentem, hogy az akadémiai dékán kezelése alatt levő alapok az 1911—12 tanévben egy új nemes célú alappal a „Jogász Kórógyak“ alapjával szaporodtak. Ennek összege 630 korona 82 fillér. Ez alap kisebbik részben, 177 korona 40 fillér, az Olvasó Kör által rendezett estélyből ered, nagyobb részben, 453 korona 42 fillér pedig, egy tervezett, de a jogakadémiai hatóságtól nem engedélyezhető és ezért meg nem tartott estély előre felvett jegyáraiból és fölülfize-

tésekből származott, melyeket a nemeslelkű adományozók az alap javára szántak.

A krónikás hűségével adom elő: hogy karunk a miniszterelnök-belügyminiszter úr által fölhívatva véleményadásra a választói jog tekintetében, az ország történeti jellegének sértetlen megóvása mellett, a választói jog lehető kiterjesztése mellett foglalt állást; továbbá, hogy a Múzeumok és Könyvtárak országos szövetsége városunkban tartván 1911. október hó 7-én és 8-án a közgyűlését, ebből az alkalomból a szövetség örökös tagjává választotta karunk 3 tagját: Dr. Bozóky Alajost, Dr. Hoványi Gyulát és Dr. Mártonfy Marcellt; hogy Dr. Mártonfy Marcel ny. r. tanár miniszteri biztosnak a debreczeni fiu és szatmárnémeti felsőbb kereskedelmi iskolákhoz küldetett; hogy október 8-án az „Emke“ 25 éves jubileumán jogakadémiánk tanári karát Dr. Kiss Géza képviselte; hogy október 15-én Budapesten a Jogászegylet gyűlésén Dr. Agoston Péter, Dr. Mártonfy Marcel és Dr. Bochkor Mihály tanár urak jelentek meg és közreműködtek; hogy október 17-én a kassai III. országos Patronage kongresszuson Dr. Bochkor Mihály jelent meg, kit alelnökké is megválasztottak; hogy az 1911—12. tanév I. felében a politikát az akadémiái e. i. uékán, az encyclopaediát pedig Dr. Kiss Géza ny. r. tanár, a II. felében a tételes nemzetközi jogot az akadémiái dékán, a pénzügytant pedig Dr. Sigmond Andor ny. r. tanár helyettesítette; hogy az akadémiái titkár úr betegsége miatt szabadságon van; hogy az akadémiái díjnok napidíja egy éves jó szolgálata jutalmául felmeltetett.

Megjelent a kar képvisellete a székesegyházban isteni tiszteleten: Ó Felsőge születés és névünnepén, Szent István király ünnepén, az 1848-iki törvények szentesítésének évfordulóján, a föltámadás ünnepén, nemkülönben az újvárosi plebánia templomban október hó 6-án az aradi vértanúknak és a premontrei templomban november hó 19-én néhai Erzsébet királyasszonyunknak lekiüdvéért tartott gyászmisén.

* * *

Az akadémiái polgárok által élvezett ösztöndíjak összege 7145 korona volt a jelen tanévben.

A tanári kar az 1911—12. tanévben 1513 korona összegű tandíjat engedett el a szorgalmas és jó előmenetelű szegény joghallgatóknak.

Hallgatóink száma emelkedő, az előző tanév 187 hallgatójával szemben most 218 volt.

Ez a szám is növekedni fog, amint az intézet fejlesztését a kultuskormány előbbre viszi. És ebben bizhatunk, mert jelenlegi közoktatásügyi miniszterünk a magyar kultúra épületét

akár az egekig szeretné emelni és e magasztos célra való törekvésében mi, jogakadémiai tanárok, mint minden igaz hazafi. szívvvel, lélekkel követjük.

De mi az akadémiai hallgatók számának pusztá emelkedését nem óhajtjuk, hanem főképen és mindenek előtt arra törekszünk, hogy hallgatóink tételes jogi tudását és egyetemes jogi műveltségét mélyítsük.

Egész embereket szeretnénk adni a jogtudománynak és a jogi szakpályáknak!

Hű fiaikat a magyar trónnak és ezer éves alkotmányunknak!

Istenfélő ifjakat az Istennek!

Deo adiuvante úgy is lesz!

Ezután *Dr. Mártonfy Marcel* ny. r. jogtanár a következő értekezést tartotta *a mezőgazdasági mellékipar és a kereskedelmi törvény revíziójáról*:

A múlt század hetvenes éveiben, akkor, amikor a jelenleg érvényben levő kereskedelmi törvényünk készült, törvényhozásunknak sokkalta nagyobb nehézségekkel kellett megküzdenie, mint aminők az ily rendszeres, korszakalkotó, több évtizedre készülő hatásukban a jogélet életereinek lüktetését szabályozó és a jogterület valamely nagy, elhatárolt, de eddigelé nem kultivált részét megművelő törvényhozási alkotásokat kísérni szokták. Minden kodifikatórius tevékenységnek számolnia kell azzal, hogy a megalkotandó jogrendszernek a későbbi megváltoztatással járó technikai és gazdasági complicációk felidézésének veszedelme nélkül hosszú, egy emberöltőt meghaladó időre kell szólnia; a törvényhozónak minden rendszeres kodifikációnál tudnia kell azt, hogy a megalkotandó jogintézmények tökéletességén kívül az összefoglaló kodexnek első sorban kimerítőnek és az egész joganyagot felölelőnek kell lennie, anélkül azonban, hogy ez viszont a törvény tömörségének, hogy úgy mondjuk, classicitásának rovására esnék és végül nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy a törvényhozás kohójából kikerülendő kodex egy csapásra át fogja alakítani a jogéletet, a jogi gondolkozást, de ami ennél talán sokkalta fontosabb, főleg magánjogi vonatkozású törvéynél, az egész társadalom minden egyes tagjának egymásra ható gazdasági vonatkozását. Aki az ily kodifikatórius munkásság rendkívüli nehézségeiről csak némi fogalmat óhajt magának alkotni, annak csak arra kell gondolnia, hogy pl. a jogi irodalom, a tudomány, az átfogó jogi gondolkozás általánossága és a legfinomabb nuance-okig kidolgozott hatalmas judikatura pompás fegyvereivel rendelkező német törvényhozásnak egy negyedszázadnál hosszabb időre volt szüksége ahhoz, hogy az 1896-iki német polgári törvénykönyvet megalkossa. Ha pedig számot vetünk azokkal az akadályokkal,

amelyek a magyar polgári törvénykönyv megalkotása elé tornyosulnak, ha meggondoljuk azt, hogy törvénytárunknak ez immár nélkülözhetetlenné vált támasztó oszlopán a munkás kezek egész sora két évtizednél hosszabb idő óta dolgozik, anélkül, hogy ez idő szerint a munka befejezésének időpontját még csak megközelíthetőleg is meg tudnók határozni, akkor tiszta képet nyerünk az ily hatalmas kodificációs feladatok valódi lényegéről.

És mégis nem tulozunk, ha azt állítjuk, hogy a magyar kereskedelmi törvény megalkotásának nehézségei mértékökben meghaladták az ily feladatoknál okvetetlenül legyőzendő akadályokat. A magánjogi kodex megalkotásánál a törvényhozónak elsősorban a már meglevő írott vagy íratlan joggal, a társadalom minden rétegébe mélyen beszívárgott jogi közérzéssel, más szóval a már élő, adott joggal kell elsősorban számolnia, azt kell formába öntenie, a bizonytalanság, a jogi ingadozás salakjától megtisztítania és így továbbfejlődésre képessé tennie. Csak másodsorban háruul a magánjogi törvényhozóra az a feladat, hogy olyan új és a mi talajunkon még ismeretlen jogi intézményeket honosítson meg jogéletünkben, melyek receptióját talán hosszas külföldi tapasztalatok, hasznossági szempontok vagy gazdasági és szociális tekintetek indokolják. Mert bármennyire különösen hangozzék is, minden rendszeres kodificatórius tevékenységnek e két szempont által kell magát vezéreltetnie: a történelmileg kifejlődött létező, élő jognak új formát, új tartalmat új alapot kell adnia, a nemzeti sajátosságokkal átítatott íratlan jogot fejlődésképesévé kell tennie és másodsorban a jogfejlődésnek más jogterületeken bevált jogintézmények meghonosításával új irányokat, új utakat kell mutatnia. A gazdasági, társadalmi élet mai berendezkedése mellett, amely többé már nem országokat, hanem világrészeket hoz egymással a legszorosabb kapcsolatba, az olyan törvényhozás, amely mereven elzárkózik a másutt, talán szerencsésebb körülmények között fejlődő országok és társadalmak jogintézményeinek befogadása elől és tisztán a hagyományok, a történelmi múlt emlékeihez ragaszkodva, nem óhajt a jogi civilizáció eredményeihez simulni, csak félmunkát fog végezni és mindenekelőtt alig fogja tudni megoldani azt a hivatását, amely őt emberöltőkre szóló törvényhozási alkotások megvalósítására kényszeríti. Az így készült kodexek rövid életűek; a fejlődő, a rohanó élet az így létrejött jogintézményeket mihamar elavultakká fogja tenni.

Kereskedelmi törvényünk megalkotásánál is csak az itt kiemelt két szempont lehetett a vezető. A létező íratlan forgalmi jogot kellett a törvényhozónak írott joggá tennie és a külföldön bevált hiteljogi intézményeket kellett recipiálnia. Itt van az a pont, ahol meg kell indokolnunk azt a nézetünket,

hogy e kettős feladat megoldása az elébök tornyosuló akadályok nagysága tekintetében meghaladta a szokásos mértéket. Röviden jelezve: a kereskedelmi törvény elkészültének idejében élő, iratlan kereskedelmi jogunk alig volt. Nemzeti talajból fakadt, történelmileg kifejlődött kereskedelmi jogról nálunk 1870 körül alig lehetett beszélni, hacsak nem akarjuk a m. század 40-es évéből fenmaradt hiteljogi törvényhozás rendszertelen, szétfolyó, össze nem függő, teljesen osztrák kézből kikerült és az életbe alig átment alkotásainak értékét tulbecsülni. Nem foglalkozhatunk hosszasan annak a körülménynek okadatolásával, hogy miért nem volt ez időben kereskedelmi jogunk. A magyarázat tulságosan egyszerű: gazdasági és politikai okok hatottak közre annak előidézésében, hogy kereskedelmünk ez időben maga is csak a fejlődés első szakában volt; ily körülmények között pedig az annak keretében felmerülő jogviszonyokat szabályozó jogrendszer is csak igen hiányosan alakulhatott ki. Érezte ezt a törvényhozás is: kereskedelmi törvényünk tervezetének nagyérdemű szerkesztője egyenesen azt az utasítást kapta, hogy a magyar törvény megalkotásánál első sorban az akkor Németországban és Ausztriában már másfél évtized óta érvényben levő régebbi, u. n. általános német kereskedelmi törvényre legyen tekintettel és másodszorban vegye figyelembe a német általános kereskedelmi törvény megalkotása óta a gyakorlatban szerzett tapasztalatokat, valamint a hazai kereskedelem különleges viszonyait és követelményeit. Annak, hogy a törvény szerkesztőjének főleg a német törvényt ajánlották figyelmébe, főleg földrajzi elhelyezkedésünk volt az oka, mely szinte parancsolóan követelte, hogy a magyar kereskedelem az osztrák és német forgalmi élettel lépjen a legszorosabb összeköttetésbe. Közismert tény, hogy a kapott utasításnak megfelelően kereskedelmi törvényünk teljesen a német általános kereskedelmi törvény által megteremtett jogintézményekhez simul, bár nem hiányoznak belőle a modern és hitelviszonyaink kialakulását jótékonyan befolyásoló újítások sem.

Minden létező és létezendő kereskedelmi jognak két kardinális, kicsucsuosodó kérdése van, melyet a jogszabályoknak első sorban kell az élet és a forgalom követelményeinek megfelelően megoldania, mielőtt a részletek szabályozásába belebocsátkoznék. E két nagy rendszertani kérdés, melynek sikeres vagy sikertelen megoldása mélyen nyul bele a gazdasági élet legeminensebb érdekeibe, a következő: első sorban eldöntendő az, hogy a tételes jog szempontjából ki tekintessék kereskedőnek, kik azok a gazdasági tényezők, akikre a kereskedelmi jogban a kereskedők részére megteremtett különleges joghelyzet lesz irányadó, hol van az a határvonal, amely a szó technikai értelmében vett kereskedői foglalkozást más gazda-

sági, új javakat termelő foglalkozástól elválasztja, kik azok, akiket a kereskedelmi jogban a kereskedők javára megállapított különleges jogok, előnyök megilletnek, akik czégöket a kereskedelmi czégek jegyzékébe bevezettethetik, akik különleges bizonyító erővel felruházott könyveket vezethetnek, akik különböző perjogi kedvezményekkel élhetnek, stb., stb. és másodsorban megoldandó az a kérdés, melyek azok a magánjogi szerződések, melyek leggyakrabban, vagy kizárólag a kereskedelmi életben fordulvár: elő, ehhez képest nem eshetnek az általános magánjog generális szabályai alá, hanem különleges és a kereskedelmi élet talajából sarjadzott speciális megoldást, a belőlük származó jogok és kötelezettségeknek a kereskedelem szükségleteihez alkalmazkodó szabályozását igénylik. Előadásom tárgyánál és a rendelkezésemre álló idő rövidségénél fogva ez alkalommal nem foglalkozhatom azokkal a jogpolitikai szempontokkal, melyek a különböző törvényhozásokat annak a másodsorban felvetett kérdésnek eldöntésénél vezették, hogy mely jogügyletek tekintessenek kereskedelmi ügyleteknek; ez alkalommal tehát közelebről csak azon legislatív-politikai nézőpontokat vizsgálhatjuk, melyek főleg a német é: a magyar törvényhozásra nézve irányadók voltak annak a kérdésnek tételes jogi szabályozásánál, hogy ki tekintessék kereskedőnek.

E kérdés megoldásánál a magyar és a német törvény az u. n. materiális rendszert választotta kiinduló pontul. Más szóval ahelyett, hogy a kereskedői minőség megállapításánál külső ismertető jelekre, pl. valamely nyilvános könyvbe való pusztá constitutív bejegyzésre vagy más ehhez hasonló formális kritériumra lett volna tekintettel, egyszerűen abból indult ki, hogy semmi sem alapítja meg és teszi könnyebben felismerhetővé mindenki előtt a kereskedői minőséget, mint az a foglalkozás, amelyet valaki élethivatásának tekint, vagy amint a törvény magát kifejezi, amelyet a kereskedő iparszerűleg üz. A foglalkozás minősége tehát a mi törvényünk szempontjából a döntő momentum, ami mellett azonban nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt, hogy a kereskedelmi társaságok egyes alakjainál a választott társasági (részvénytársasági vagy szövetkezeti) formát tekinti a törvény a kereskedői minőséget megalapító körülménynek. Másrészt meg kell említenünk azt is, hogy a fentebb említett formalistikus momentumok, különösen a czégbejegyzés intézménye a mi kereskedelmi törvényünk rendszerében, ellentétben pl. a francia jogrendszerrel, szintén nem ismeretlen momentum, anélkül azonban, hogy e jogintézménynek a kereskedői minőség fenn, vagy fenn nem forgására döntő befolyás engedtetnék. Czégjegyzékeink csupán bizonyos publicitási feladatokat kívánnak megoldani, anélkül azonban, hogy az

abba be nem jegyzettek, akik különben kereskedői foglalkozást üznek, a kereskedői minőségtől annak minden jogkövetkezménye szempontjából meg volnának fosztva.

Az ilykép irányadoul tekintett materiális rendszer szempontjából a törvényhozóra most már az a további feladat hárult, hogy pontosan meghatározza azokat a foglalkozásokat, melyeknek iparszerű üzése a kereskedői minőséget megalapítja. E tekintetben a magyar és a német törvény taxatív felsorolást ad, azaz pontról-pontra, kimerítően sorolja fel a kereskedői minőséget megalapító foglalkozásokat. Aki hivatásszerűen továbbadási szándékkal vásárol, utólagos beszerzési szándékkal elad, értékpapírosokat vásárol, biztosításokat vállal, stb., az e foglalkozása alapján minden további feltétel nélkül azonnal kereskedővé lesz. Nem tesz azután különbséget, hogy a kereskedői tevékenységet az illető, amennyiben az iparszerűség követelményének eleget tesz, kizárólagosan vagy más foglalkozással kapcsolatban folytatja-e? Közlebbéről, épen a kereskedelemnek az őstermelő foglalkozásokkal, nevezetesen a mező- és erdőgazdasággal való viszonya szempontjából, amennyiben a kereskedő azon tevékenységén kívül, amely épen az ő kereskedői minőségét megalapítja, még mező- vagy erdőgazdasággal is foglalkozik, ez a körülmény az ő kereskedői minőségén mit sem változtat. A kereskedő a forgalom lebonyolítására irányuló tevékenységén kívül és azt egyáltalán nem érintőleg lehet földbirtokos s megfordítva mezőgazdasági foglalkozás nem zárja ki azt, hogy a földbirtokos ebbeli minőségétől függetlenül kereskedelmi tevékenységet is folytasson.

Ezen a kapcsolaton kívül azonban, mely jelenleg érvényben levő kereskedelmi törvényünk szerint a földbirtokosi és a kereskedői minőség között egy és ugyanazon természeti vagy jogi személyben előállhat, törvényünk a két társadalmi osztály között még egy további összeköttetést létesít. A törvény egyik intézkedése ugyanis kifejezetten kimondja azt, hogy kereskedőnek tekintendő az a földbirtokos vagy erdőgazda, aki gazdasága mellett, azzal szoros összefüggésben olyan ipart folytat, melynek keretében a saját termelvényeit dolgozza fel. Amennyiben e tevékenysége a kisipar köré meghaladja, ez ipar tekintetében a földbirtokos is kereskedőnek tekintendő. E rendelkezéssel intézkedik a törvény az u. n. *mezőgazdasági mellékiparról*. E tevékenység alatt nem azokat a műveleteket értjük, amelyek rendszerint szükségesek ahhoz, hogy a gazda a földbirtok hozadékát értékesítse, tehát nem kereskedelmi foglalkozás a gabona elvetése, megmunkálása, learatása, kicseplése, az erdőben álló fa levágása s a nyert nyersanyagok egyszerű eladása. Ellenkezőleg a törvény egyenesen oly ipari, tehát feldolgozó, átalakító tevékenységre gondol, amely a

természet által nyújtott nyersanyagokat iparczikkéké dolgozza fel és amelyet a gazda gazdasága mellett külön iparágként folytat. E szerint a földbirtokos és erdőgazda ebbeli minősége mellett csak akkor lesz kereskedővé is, ha pl. az erdőből kitermelt fát szénné égetteti, deszkává fűrészelteti, a tehenészet alapján nyert tejből sajtot vagy vaját készít, ha a kőbányatulajdonos maga faragtatja meg a kitermelt követ, ha a földbirtokos birtokán téglagyárat, sör- vagy czukorgyárat, szeszgyárat, gőzmalmot tart üzemben, gőzfűrészt, mészégető kemenczét, olajgyárat vagy más ezekhez hasonló természetű iparvállalatot tart fenn.

Következményében ez intézkedés az egyenlő elbánás elvének igazságos alkalmazását jelenti. Kereskedelmi törvényünk általában számos ipari, tehát átalakító tevékenységet von a kereskedelmi jog uralma alá, abból indulván ki, hogy a határ vonal az iparos és kereskedő között a modern forgalmi életben amugy is elmosódott. Alig van ma már olyan foglalkozás, amely tisztán arra szorítkoznék, hogy a mások által termelt javak minden átalakítás, tehát ipari tevékenység nélkül forgalomba hozassanak; de másrésről az iparos, tehát az egyszerű átalakító tevékenységet folytató gazdasági tényező a dolog természete szerint kényszerítve van arra, hogy az általa termelt javakat forgalomba is hozza, tehát kereskedelmi tevékenységet folytasson. Törvényünk rendszere szerint az ily iparos bizonyos feltételek mellett, főleg abban az esetben, ha foglalkozása az u. n. kézműipar körét meghaladja, kereskedővé lesz. Ez pedig annyit jelent, hogy részesülni fog mindazon jogokban, amelyeket a kereskedelmi törvény a kereskedők javára biztosít és amelyekről fentebb már említést tettünk, de egyttal terhelik őket mindazon kötelezettségek is, amelyeket a törvény a kereskedők terhére megállapít. Az ily iparos tehát köteles lesz czégét bejegyeztetni, könyveket vezetni, azoknak és elküldött levelei másolatának, valamint hozzá intézett leveleinek megőrzéséről gondoskodni stb., szóval egytől-egyig teljesíteni mindazon kötelezettségeket, amelyeket a törvény a kereskedővel érintkezésbe lépő fogyasztó közönség érdekében állított fel és amelyek részletezésébe nem bucsátkozhatunk. Ha pedig a törvény e jogok és kötelezettségek szempontjából nem tesz különbséget az iparos és kereskedő között, mindkettőt a forgalom lebonyolítására hivatott tényezőnek ismervén el, akkor teljesen méltányos és igazságos, ha nem tesz különbséget iparos és iparos között sem abból a szempontból, hogy az egyik iparát önálló foglalkozásként, a másik meg mező- vagy erdőgazdaságával kapcsolatban folytatja.

A törvénynek a mezőgazdasági mellékiparra vonatkozó és eléggé nem helyeselhető liberális intézkedése egyike a

törvény azon rendelkezéseinek, amelyekre vonatkozólag fentebb azt jeleztük, hogy egyes pontokban a mintául vett német kereskedelmi törvénnyel szemben törvényünk újításokat tartalmaz. Ez intézkedés a német általános kereskedelmi törvényben nem foglaltatik. Németországban tehát a régebbi jog uralma alatt is a mezőgazdasági mellékipar tekintetében kivételes helyzet állott fön. A közönséges nagyiparos, mint nálunk, ott is alá volt vetve a kereskedelmi törvényben megállapított kötelezettségeknek, amivel szemben a kereskedők javára megállapított jogok is megillették őt; ellenben ha az iparos tevékenységét véletlenül mező- vagy erdőgazdaságával kapcsolatban folytatta, akkor reá nézve sem a kereskedői minőség, sem ennek következményei nem állottak elő. Világos, hogy ez intézkedésben, melynek indoka egyszerűen az volt, hogy az agrárius körök a kereskedőkre nézve megállapított kötelezettségek betartását magukra nézve súlyos tehernek tartották, daczára annak, hogy a foglalkozás belső természete tekintetében semmiben sem különböztek más iparüzőktől vagy kereskedőktől, az észszerű jogpolitikai szempontok érvényesülésének legcsekélyebb nyomát sem tudjuk felfedezni. Hogy aztán ez a földbirtok-favorizáló irányzat a mezőgazdasági mellékipar szempontjából az újabb német jogfejlődésben hová vezetett, azt az 1897-iki újabb német kereskedelmi törvény ide vonatkozó intézkedéseinek ismertetése kapcsán azonnal látni fogjuk.

Az 1896-ban elkészült német polgári törvénykönyv életbe léptetése szükségessé tette ugyanis azt, hogy az immár négy évtized óta érvényben levő és sok tekintetben elavult német általános kereskedelmi törvény intézkedései revízió alá vétesenek és a modern kor és forgalom követelményeihez képest alakíttassanak át. Így született meg az 1897-iki újabb német kereskedelmi törvény, melynek rendszerével annál inkább foglalkoznunk kell, mert a magyar polgári törvénykönyv elkészülte után a mi jelenleg érvényben levő kereskedelmi törvényünk is módosíthatni fog és mert mint a multban, úgy a jövőben is a német birodalomban érvényben levő tételes kereskedelmi jog a mi megalkotandó kereskedelmi törvényünkre minden valószínűség szerint a legnagyobb befolyást fogja gyakorolni. Ez természetes és érthető, mert hiszen az újabb német kereskedelmi törvény intézményeinek életrevalóságát akkorára Németországban már hosszú gyakorlat fogja bebizonyítani, másrészt meg a Németországgal fennálló szoros gazdasági kapcsolatunknál, kereskedelmünknek a német kereskedelemmel való elválaszthatatlan összeköttetésénél fogva kívánatosnak mutatkozik az, hogy a kereskedelemre vonatkozó jogintézmények a két államban, ha nem is egységesen, de legalább is egységes rendszer alapján legyenek szabályozva.

Az újabb német kereskedelmi törvény a kereskedő fo-

galmának meghatározásánál csak részben indul ki az eddig érvényben levő tiszta materiális rendszerből. E törvény a kereskedőknek 3 csoportját létesíti. Az első csoportba tartoznak azok, akik a törvényben pontosan felsorolt és a kereskedelmi életben leggyakrabban előforduló kereskedelmi ügyletekkel foglalkoznak. Ezeknél e foglalkozás önmagában megalapítja a kereskedői minőséget akként, hogy annak megszerzéséhez semmi további előfeltétel teljesítése, nevezetesen a cégjegyzékbe való bejegyzés nem szükséges. A második csoportbelieknél a kereskedői minőség megszerzése attól függ, hogy az illető olyan iparvállalatot tartson fenn, amely neménél vagy terjedelménél fogva kereskedői üzletvitelt igényel. A kereskedői minőség főalkateleme tehát e csoportbelieknél is a foglalkozás kereskedelmi jellege, azonban nem egymagában véve, mert itt a törvény a foglalkozáson felül a kereskedői minőség megszerzéséhez a kereskedelmi cégek jegyzékébe való bevezetést is megkívánja, akként azonban, hogy a cégjegyzékbe való bejegyzés teljesítése nem függ az illető vállalkozó tetszésétől. Ellenkezőleg: mihelyt valaki oly vállalatot tart fenn, amely neménél vagy terjedelménél fogva kereskedői üzletvitelt, tehát pl. kereskedelmi könyvek vezetését igényli, a vállalkozó köteles magát a cégjegyzékbe bejegyeztetni és ezzel a kereskedői minőséget megszerezni. Ezeneken felül azonban külön szabályozásban részesíti a törvény a mező- és erdőgazdaságot és ezzel a kereskedőknek egy harmadik csoportját állítja fel. A törvény ugyanis mindenekelőtt kimondja azt, hogy maga a mező- és erdőgazdaság üzése nem tekinthető kereskedésnek. Ez azt jelenti, hogy azok a szerződések, melyeknek megkötése elválaszthatatlanul összetartozik a gazdálkodással, tehát pl. a beszedett terményeknek eladása, a mező- és erdőgazdát soha sem teszik kereskedővé és soha sem tartoznak a kereskedelmi jog speciális, hanem mindig az általános magánjog generális szabályai alá. Ez még akkor is áll, ha a földbirtokos gazdaságában iparszerűleg foglalkozik azokkal a szerződésekkel, amelyek a kereskedelmi életben a leggyakrabban fordulnak elő, pl. adásvétellel és amelyek az első csoportba tartozó kereskedőknél azok kereskedői minőségét törvényszerűleg megalapítják. Továbbá a földbirtokos a törvény intézkedése következtében akkor sem lesz kereskedővé, ha gazdasága mellett olyan iparvállalatot tart fenn, amely neménél vagy terjedelménél fogva kereskedői módon berendezett üzletvitelt tenne szükségessé. Ime: látjuk a régebbi német kereskedelmi törvényben lefektetett alap gondolat továbbfejlesztését. Ami a földbirtokkal nem rendelkező állampolgároknál a kereskedői minőséget okvetetlenül maga után vonja, t. i. a foglalkozás, melynek commercialis jellege következtében a vállalkozó azonnal és eo ipso alá van vetve a

kereskedőkre vonatkozólag megállapított kötelezettségeknek, az a földbirtokosoknál külön elbírálás alá esik; ezeknél a kereskedői minőség semmiféle következményével nem áll be, ezekkel a tételes jog másként bánik el. A német törvény e sajátságos intézkedését azután egy további rendelkezéssel bővíti ki: a gazda, ha gazdasága mellett a kereskedelmi életben leggyakrabban előforduló szerződésekkel foglalkozik vagy ha olyan ipart üz, amely neménél vagy terjedelménél fogva kereskedői üzletvitelt tesz szükségessé, megszerezheti ugyan a kereskedői minőséget, élhet a kereskedőknek biztosított különös jogokkal és magára veheti az ezek ellenértékét képező kereskedői kötelezettségeket, de csak akkor, ha ez neki úgy tetszik. Más szóval: a gazdának a mezőgazdasági mellékiparra vonatkozólag tetszésétől függ az, hogy a kereskedői minőséget megszerezze, azzal, hogy magát a kereskedelmi cégek jegyzékébe bevezetteti. A bejegyzésre azonban a gazdát, szemben a kereskedők másik két csoportjával, kötelezni nem lehet. A törvény rendszere következtében tehát Németországban egy és ugyanazon tényleges állapot kétféle jogi helyzetet teremthet. Vannak földbirtokosok, kik mellékiparuk bejegyzésével megszerzik a kereskedői minőséget, mások pedig nagy terjedelmű ipari vállalatokat tarthatnak fenn, a törvényben előírt kereskedői kötelezettségek elvállalása nélkül. Ez elbánásban részesül az új német törvényben a mezőgazdasági mellékipar, amely magában véve kereskedelmi jellegű tevékenység ugyan, de nem önálló foglalkozásként, hanem valamely gazdálkodással kapcsolatban jelentkezik.

Mondanunk sem kell, hogy a mezőgazdákra vonatkozólag a törvényben foglalt e kivételes szabályozás a törvénybe teljesen egyes társadalmi osztályok nyomása folytán került bele. A német agrárius köröknek az a ható ereje, amely a múlt század közepén a régebbi német törvénnyel szemben a kivételes elbánást keresztül vitte, az új törvény megalkotásakor fokozott erővel érvényesült és eredményében a földbirtokos osztály számára egy semmivel sem indokolható és jogi szempontból alig érthető kivételes helyzetet teremtett. Az intézkedés védelmezői, kik annak támadóival szemben elenyésző csekély számban voltak, hivatkoztak arra a japán közmondásra: „no wa kuni no Moto“, „a földművelő az állam alapja“. Hirdették, hogy a mezőgazdaság üzése a közjó érdeke, minden más foglalkozás csak az egyesek érdekét mozditja elő és ennél fogva indokoltnak tartották azt, hogy a mező- és erdőgazdák kivételes elbánásban részesüljenek, elfelejtve azt, hogy az ipar és a kereskedelem legalább is oly mértékben szolgálja a közjót, mint a gazdálkodás. Ha egyes kereskedők és iparosok foglalkozásuk közben talán sokkal inkább tartják szem előtt saját előnyüket, mint a köz-

érdeket, akkor ez az egoizmus épily mértékben jelentkezik a mező- és erdőgazdánál. A gazda is termelvényeit első sorban a saját anyagi érdekében állítja elő. Másrésről hangsúlyoztatott az, hogy oly mellékipar kedvéért, amely a gazdasággal bensőleg össze van forrva, nem kényszeríthetjük a gazdát arra, hogy pl. céget vegyen fel és olyan könyvvezetést folytasson, amely a mezőgazdasági könyvvezetéstől oly élesen különbözik.

E felfogás azonban nem számol azzal, hogy bár a mezőgazdasági mellékipar magával a gazdálkodással tényleg szoros kapcsolatban áll, különösen ott, ahol a gazda a saját termelvényeit dolgozza fel (eltekintve attól, hogy pl. az erdőgazdálkodás keretén belül tulajdonképi östermelés alig folyik és az erdőgazdának egész munkássága valóban kereskedelmi és ipari tevékenység kifejtésében merül ki), mégis e kapcsolat nem annyira szoros, hogy az elválasztás lehetséges ne volna, hogy a gazda az iparvállalat számadásait pl. elkülönítve nem vezethetné és hogy ez intézmény nálunk, de magában Németországban is, Württembergben már évtizedek óta minden akadály nélkül üdvösen működik. A német törvény tervezetének indokolása a kivételes rendelkezés megokolása szempontjából alig nyújt elfogadhatót, mindössze annyit jelez, hogy e megoldás „kétségtelenül indokolt“ és „a dolog természetéből következik.“ Minden esetre nehéz is lett volna e természetellenes szabályozás mellett jogászi indokokat felhozni; kétségtelenül történelmi és politikai okok lehettek azok, amelyek itt a törvényhozót vezették. A valódi okot a kereskedelmi jogtudomány nagynevű művelője, *Staub* találta el, midőn azt kérdi egy helyütt: „Miért nem akarnak a gazdák abban a szerencsében részesülni, hogy a tiszteletre méltó kereskedelmi testület tagjai lehessenek? Vagy nincs elég bátorságuk arra, hogy az azzal összekötött kötelezettségeket magukra vegyék?“ Valóban úgy tetszik, mintha a törvényhozó nem merte volna nyíltan bevallani annak a határvonalnak élességét, amely a mezőgazda és kereskedő társadalmi osztályokat egymástól annyira elválasztja, hogy a földbirtokos a kereskedő-osztálytól távol áll, nem osztja nézeteit és üzleti formáit és hogy reá nézve a kereskedők rendje sokszor nemcsak idegen, hanem valósággal ellenségszámba ment. De nem gondolt a törvény arra, hogy amikor a földbirtokos mellékipart üz, amikor téglagyárat, szesz-, eczet- vagy mézgyárat, műkertészetet stb. tart üzemben, amikor a saját szőlőjében termelt bort vagy iparüzeme körében termelt egyéb javait forgalomba hozza, ebbeli tevékenysége hajszályaira egyezik azon kereskedők munkásságával, kik a kereskedői foglalkozásokat önállóan üzik. Mindketten ugyanazon fogyasztó közönséggel állanak szemben és e fogyasztó közönség érdekében az önálló

kereskedőkre vonatkozólag előirt kötelezettségeknek a mellékipart üző gazdák részéről való betartása, pl. szabályszerű könyvek vezetése, vagy annak közzététele, hogy ki és hogyan van jogositva az iparüzem körében kiállított okiratokat aláírni, más szóval a czéget jegyezni, mindkettőre nézve egyaránt indokolt. Nem tagadható az sem, hogy az ily mellékipart üző gazda épügy rászorul a főkehitelre, mint az önálló kereskedő vagy iparos és nem látható be, miért kötelezzük ez utóbbit a hitelező érdekében arra, hogy a felvett kölcsönt könyveihe szabályszerűen bevezesse és miért mentesítsünk e kötelezettség alól valakit pusztán azért, mert az illető véletlenül nem önállóan, hanem mezőgazdasága mellett folytat kereskedelmi jellegű kereseti tevékenységet. Nem csodálkozhatunk tehát azon, hogy a német birodalmi törvényhozás által a gazdáknak adott e privilegium a legnagyobb mértékben elkeserítette a kereskedelem és az ipar számottevő tényezőit, melyeknek legfontosabb szerve, a Deutscher Handelstag, kissé talán túlozva, de alapjában megérthetően fejezte ki azt, hogy a törvény ez intézkedése a jogegyenlőséggel ellenkezik és az a látszata van, mintha ez intézmény hosszú történelmi múlt folyamán lefolytatott küzdelmekből származó és rosszul gyógyult sebhely volna, amely a jövő generációknak emlékeztetőül szolgál arra, hogy apáik minő elfogultsággal voltak eltelve.

A tanulságokat mindezekből levonhatjuk.

A magyar kereskedelmi törvény is reformra szorul, a revízió nálunk is elkerülhetetlenné válik abban a pillanatban, amidőn a magyar polgári törvénykönyv életbe fog lépni. De ennél a reformnál, bár egyébként ismét mintául vehetjük a német törvényt, mégis a mezőgazdasági mellékiparra vonatkozólag ne kövessük az ez által megjelölt utat. Amint a múltban az a bölcs belátás vezette a magyar törvényhozót, hogy egyenlő feltételek mellett minden különbségre való tekintet nélkül, amely az egyes társadalmi osztályokat talán egyébként egymástól elválasztja, az igazság szempontja az egyenlő elbánás elvének érvényesülését sürgeti, úgy ennek kell a vezérlő szempontnak lennie kereskedelmi törvényünk jövőbeli revíziójánál is.

Közelebbről: ha a jövőbeli magyar kereskedelmi törvény alapelveként fogja kimondani azt, hogy mindenki kereskedővé lesz, e minőségének minden következményével, az ezzel összekapcsolt minden joggal és kötelezettséggel együtt, aki valaminő, a törvényben közelebbről meghatározandó kereskedelmi jellegű, commercíális foglalkozást üz és ha ezután ehhez a szabályhoz semmit hozzá nem fűzve, a mező- és erdőgazdaságot üzőkről egyáltalán említést sem tesz, ezzel igazságosan és helyesen fogja a kérdést megoldani. Mert ez

intézkedésből logikailag fog következni az, hogy a kereskedői minőség mindenkire nézve egyformán lesz megalapítva, figyelem nélkül arra, hogy a kereskedés vagy ilyenek tekintendő ipar önálló foglalkozásként vagy mezőgazdasági mellékiparként jelentkezik-e. Új kereskedelmi törvényünk jó és igazságos csak akkor lesz, ha ugyanazt az utat fogja követni, amelyet jelenleg érvényben levő tételes kereskedelmi jogunk megjelöl akkor, amikor érdekkörébe vonja be, természetesen mindig a kereskedelmi jellegű foglalkozás előfeltételének betartása mellett a gazdákat is. Mert objektíve szemlélve, itt csak arról van szó, kit illeszenek azok a jogok és kit terheljenek azok a kötelezettségek, amelyeket a törvény a kereskedőkre vonatkozólag felállít. Ha a gazdát a mellékipar tekintetében kereskedőnek tekintjük is, ebből még mindig nem következik, hogy ez a gazdát teljesen és egész gazdaságára vonatkozólag kereskedővé tenné, legföljebb a gazdaságán kívüli és egyébként kereskedelmi jellegű tevékenysége tekintetében. A kereskedelmi jognak a gazda kereskedésére való alkalmazása igaz, teherrel is jár, de a kereskedői minőséggel összekapcsolt jogok szempontjából előnyök is származhatnak belőle.

A német törvény mintájára esetleg megteremtendő kivételes jogi elbánás jelenlegi jogunknak határozott visszafeloldását és osztályérdeknek a közérdekkel szembeni igazságtalan érvényesülését jelentené. Biznunk kell abban, hogy ezt a jövő magyar kereskedelmi jogát megalkotó törvényhozó is érezni fogja.

*

Ezután a dékán átadta *Reke Kálmán* III. éves joghallgatónak a Winterhalter-féle 90 koronás ösztöndíjat és egyben jelentette, hogy a *Jedlicska-Szenczy-Kondé-féle* 50 koronás ösztöndíjat az 1911—12. tanévben a következő joghallgatók élvezték: *Balázs Ernő, Lenkey Árpád, Mihovits Ferenc* III. éves, *Molnár Lajos* és *Papp Jenő* II. éves joghallgató.

Végezetül *Dr. Szandtner Pál* ny. rk. jogtanár, a kar jegyzője, a következőket terjesztette elő:

A tanári kar megbízásából értesitem az akadémia ifjúságát, hogy a hallgatók tudományos munkásságának fokozására a jövő tanévre pályatételek tűzettek ki.

A pályázat határideje a tételek mindegyikére vonatkozólag: 1913. évi április hó 15. E napig az idegen kézzel vagy géppel leirt s jeligével ellátott pályamunkák, egy, a szerző nevét rejtő jeligés levéllel együtt a nagyváradi kir. kath. jogakadémia dékánjánál benyújtandók.

A pályázatban csakis a nagyváradi jogakadémia hallgatói (rendes- és rendkívüli hallgatók egyaránt) vehetnek részt.

A pályaművek terjedelmének minimumaként 1¹/₂, nyomtatott ívnyi terjedelem kívánatik meg. A pályázatban részt-

vevők a használt forrásműveket nemcsak általánosságban, hanem azok pontos címét s a felhasznált rész vagy idézet lapszámát is lelkiismeretesen megjelölni tartoznak.

A pályatételek a következők:

1. *A váradi Regestrum és Árpád kori jogunk.* Jutalma Ngs. dr. Hoványi Gyula dékán ur adományából 100 korona.

2. *A kegyelmezési jog tartalma és gyakorlása a magyar alkotmány szerint.* Jutalma az akadémia tanári kara által felajánlott 100 korona.

A pályázat eredménye az 1912—13. tanév záróünnepélyén hirdettetik ki. A pályadíj csak a bíráló-bizottság részéről arra érdemesnek talált mű szerzőjének adatik ki.

A nyertes pályamű a szerző tulajdona, de a kézirat az akadémia levéltárában marad.

A pályatételek s a pályázat feltételei az akadémia dékáni hivatalában az akadémia titkáránál, a hivatali órák alatt lesznek megtekinthetők;

Ezzel az évzáró-ünnepély véget ért.

A magyar tanulmányi alapból fenntartott jogakadémiák tanárai.

Sorszám	N É V	Minőség	A jelenlegi fizetési osztályba való átmozgás minőségben kinevezetett			Evi fizetés és az 1901. évi I. t.c. alapján járó személyi pótlék ösz.	Lakáspénz	Állomáshely	Jegyzet
			év	hó	nap				
VI. fizetési osztály.									
1	Fésüs György dr.	igazgató	1899	VIII.	10	8000	1800	Pozsony	M. kir. udvari tanácsos
2	Wertheimer Éde dr.	r. tanár	1910	XII.	16	"	"	"	
3	Molnár Imre dr.	"	1911	II.	25	6400	1600	Nagy-Várad	
4	Hoványi Gyula dr.	"	1911	II.	25	"	"	"	Központi szolgálatban
5	Vutkovich Sándor dr.	"	1911	II.	25	"	1800	Pozsony	
6	Mandelló Gyula dr.	"	1911	II.	25	"	2000	Budapest	
VII. fizetési osztály.									
1	Falcsik Dezső dr.	r. tanár	1909	VI.	23	6000	1400	Pozsony	Központi szolgálatban
2	Oberschal Pál dr.	"	1901	IX.	17	"	"	"	
3	Kováts Ferenc dr.	"	1903	VII.	1	5400	"	"	
4	Pázmány Zoltán dr.	"	1903	XI.	28	"	"	"	
5	Agoston Péter dr.	"	1904	IV.	15	"	1280	Nagy-Várad	
6	Mártonffy Marcel dr.	"	1905	VI.	29	"	"	"	
7	Pauler Ákos dr.	"	1905	XII.	7	"	1440	Pozsony	
8	Hodinka Antal dr.	"	1906	XI.	3	"	"	"	
9	Ifj. Katona Mór dr.	"	1907	IV.	16	4800	"	"	
10	Kiss Géza dr.	"	1907	VII.	12	"	1280	Nagy-Várad	
11	Sigmond Andor dr.	"	1909	VI.	8	"	"	"	
VIII. fizetési osztály.									
1	Bochkor Mihály dr.	rk. tanár	1910	VII.	20	3600	1040	Nagy Várad	Központi szolgálatban
2	Szandtner Pál dr.	"	1911	XII.	21	"	"	"	
X. fizetési osztály.									
1	Suhayda György dr.	titkár	1910	IV.	18	2000	720	Nagy-Várad	Központi szolgálatban
2	Illés Imre dr.	"	1910	V.	28	"	810	Pozsony	

1911. évi október hó 19-én a következő üdvözlő feliratot intéztük az ujonnan kinevezett kereskedelmi ügyi m. miniszter, nagyméltóságú Dr. *Beöthy László* urhoz :

*Nagyméltóságú Miniszter Úr !
Kegyelmes Úrunk !*

Abból az általános örömből, mellyel nemcsak a parlamentben, hanem országszerte, de főkép Biharvármegyében és Nagy-Várad városában Nagyméltóságodnak m. kir. kereskedelemügyi miniszterré történt legfelsőbb kinevezését fogadták, lehetetlen, hogy a nagyváradi kir. jogakadémia is ki ne vegye a maga részét. Hiszen Nagyméltóságod 1877—1881-ig a mi intézetünknek volt egyik legkitünőbb tanítványa, innen indult el a közpályára, amelyen eddig is már megszámlálhatatlan bokros érdemet szerzett magának s e közben Alma Materjéről sem feledkezett meg soha, mert hiszen mai napig is tagja a mi államtudományi államvizsgálati bizottságunknak.

A nagyváradi kir. jogakadémia büszke az ő volt tanítványára, aki mély tudományával, előkelő modorával, ragyogó tehetségeivel, az ernyedetlen munkásságban és kitartásban mindenha tanusított fényes példaadásával az egész magyar hazánknak fel egészen az apostoli magyar Király legfelsőbb Trónjáig méltó figyelmet ébresztett.

Adjon a Mindenható Nagyméltóságodnak hosszú életet, törhetetlen egészséget, lankadatlan munkakedvet, hogy a már eddigi működésével szerzett érdemeit még számtalan hasznos szolgálataival tetézhesse !

Fogadja Nagyméltóságod legőszintébb tiszteletünk és ragaszkodásunk nyilvánítását.

Alázatos szolgálói :

Dr. Bochkor Mihály,
a kar jegyzője.

Pilismaróti dr. Bozóky Alajos,
m. kir. udvari tanácsos, igazgató
a tanári kar nevében is.

Erre a következő válasz érkezett :

Méltóságos Uram !

Kereskedelemügyi miniszterré történt kineveztetésem alkalmából szives volt engem Méltóságod a nagyváradi kir. jogakadémia tanári kara nevében is üdvözölni. Midőn ezen különösen jóleső szives megemlékezésért Méltóságodnak őszinte hálás köszönetemet fejezem ki, van szerencsém Méltóságodat felkérni, hogy köszönetemet a jogakadémia igen tisztelt tanári kara előtt is melegen tolmácsolni méltóztassék.

Fogadja Méltóságos Uram őszinte tiszteletem kifejezését, mellyel maradok

Budapest, 1911. november hó 1.

Igaz hive

Beöthy László.

1912. év április hó 25-én az ujonnan kinevezett m. kir. pénzügyminisztert, nagyméltóságu Dr. *Teleszky János* urat így üdvözlöttük:

Nagyméltóságu Miniszter Úr!

A vezetésem alatt álló nagyvárad kir. kath. Jogakadémia tanári testülete jogos büszkeséggel és örömmel üdvözli városunk szülöttjét, akadémiánknak az 1887—1888. tanévben kiváló hallgatóját Ő cs. és apostoli királyi Felségének legközvetlenebb tanácsában a m. kir. pénzügyminiszteri széken.

A munka minden emberét csak jól eső érzéssel töltheti el Nagyméltóságodnak tüneményes pályafutása. Ugyszólván két évtized után abban a minisztériumban, ahol Nagyméltóságod 21 éves korában fogalmazó gyakornoksággal kezdte meg állami szolgálatát, ma ugyanott miniszter.

Nagyméltóságodnak ez a ragyogó szép emelkedése nekünk nagy örömet szerez nemcsak azért, mert Kegyelmeséged Alma Materünk kedves gyermeke volt épp úgy mint Szilágyi Dezső, Erdélyi Sándor, Beöthy László minisztereiink, hanem abból az okból is, mert Nagyméltóságod édes gyermeke Teleszky Istvánunknak, aki az akadémiánknak mellett működő elméleti birói államvizsgálati bizottságnak 1875-ig nagyérdemű tagja és szeretett városunknak kimagasló országgyűlési képviselője, törvényhozásunknak pedig oszlopos kodifikátora volt és akit a felejthetetlen emlékű Szaniszló Ferenc, várad püspök vérrokonaival is családi kötelék fűz szorosán össze.

Rendíthetetlen hitünk szerint Nagyméltóságodnak megboldogult édes anyja és atyja, immár tiszta lelkek, velünk, kik még porhüvelyünket hordozzuk, együtt örvendeznek szemefényük, gyermekük dicsőségén.

Mi tehát mint a munka emberei, mint Nagyméltóságod szülővárosa jogakadémiájának és Alma Materének tanárai a jó Isten bőséges áldását kívánjuk Nagyméltóságod működésére.

A hazát boldogítva legyen boldog!

Mély tisztelettel

a nagyvárad kir. kath. Jogakadémia tanári testülete nevében.
Nagyméltóságodnak

alázatos szolgálói:

Dr. Szandtner Pál
jegyző.

Dr. Hoványi Gyula
dékán.

Válaszul Önagyméltósága a következőket írta:

Nagyságos Uram!

Fogadja Nagyságos uram hálás köszönetemet azokért a

meleg szavakért, amelyekkel pénzügyminiszterré történt kineveztetésem alkalmából engemet a nagyváradi kir. kath. jogakadémia tanári testülete nevében üdvözölni méltóztatott.

Fogadja külön is köszönetemet azokért a megtisztelő szavakért, amelyekben hozzám intézett üdvözlő soraiban megboldogult édes atyám érdemeiről is megemlékezni méltóztatott.

Nagyon lekötelezne Nagyságod, ha ezen hálás köszönetemet úgy maga szívesen fogadni, mint az akadémia nagyra-becsült tanári testületének is tudomására hozni méltóztatnék.

Fogadja Nagyságod kiváló tiszteletem nyilvánítását.

Budapest, 1912. április hó 28.

Teleszky.

Náray Szabó Sándor úr Őméltóságát államtitkárrá történt kineveztetése alkalmából, 1912. február 23-án, a következőkben üdvözöltük.

Méltóságos Államtitkár Ur!

Folyó hó 22-én tartott kari ülésünk egyhangú határozatához képest van szerencsénk Méltóságodat államtitkárrá történt legfelsőbb kineveztetése alkalmából a legőszintébb örömmel üdvözölni.

Méltóságod legfelsőbb kineveztetésén érzett bensőséges örömünk teljességét azonkívül, hogy e kinevezetésben egyik osztatlan óhajunk megvalósulását látjuk, csak emeli az, a mindnyájunk meggyőződésében egyképen élő tudat, hogy a legmagasabb királyi kegy és elismerés Méltóságodnak részünkről mindenkor nagyra-becsült személyében: a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium oly tagját tüntette ki, aki fáradhatatlan — s egész egyéniségét odaadó lelkesedéssel, céltudatos és érdemleges alkotásokban gazdag munkássággal immár negyedszázadnyi időt meghaladólag munkálkodik annak a vallás-erkölcsi s magyar kulturának mind szélesebbkörű megalapozásán és kiépítésén, amely kulturának a mi Akadémiánk is egyik intézete s amely kulturának mi is, legjobb erőink szerint eredményekre törekvő harcosai vagyunk.

Mikor tehát e motívumokból folyólag egyik legkedvesebb kötelességünket teljesítve Méltóságod legfelsőbb kitérítése alkalmából legőszintébb örömünknek és szerencsekívánatainknak ismételten kifejezést adunk s Méltóságod további munkásságára a Mindenható bőséges áldását kívánjuk, egyben a legteljesebb tisztelettel arra is kérjük Méltóságodat, hogy Akadémiánk amá nagyjelentőségű hazafias és kulturális misziójában, mely intézetünknek királyi-, katolikus- és főiskolai jellegében talál kifejezést, bennünket, az intézet tanári testü-

létét, nagybecsü jóindulatával védelmezni és a kultura terjesztésére s intézetünk fejlesztésére irányuló törekvésünkben támogatni kegyeskedjék.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletünk őszinte nyilvánítását!

A nagyváradi kir. kath. Jogakadémia tanári kara nevében:

Dr. Sztandner Pál,
jegyző.

Dr. Hoványi Gyula,
dékán.

A válasz így szólt:

Nagyságos Dékán Úr!

Államtitkárrá történt kineveztetésem alkalmából úgy a saját, mint a vezetése alatt álló királyi jogakadémia tanári testülete nevében kifejezett szerencsekívánataiért, sziveskedjék kérem fogadni és tolmácsolni legőszintébb köszönetemet.

Kiváló tisztelettel:

Budapest, 1912. február hó 24.

Náray Szabó.

1911. évi január hó 29-én a miniszteri tanácsossá kinevezett *Dr. Gopcsa László* úr Őméltóságát üdvözlölte a kar:

Méltóságos Urunk!

Folyó hó 24-én tartott kari ülésünk határozatából van szerencsénk Méltóságodat miniszteri tanácsossá történt legmagasabb kineveztetése alkalmából őszinte örömmel üdvözölni.

Az a fáradhatatlan, céltudatos, következetes és eredményes munka találta meg e kitüntetésben elismertetését, melyet Méltóságod a vallás és közoktatásügyi miniszterium egyetemi osztályában hosszú éveken át a magyar főiskolai oktatásügy adminisztrációja körül annyi szaktudással, a magyar kultura és e kultura legelső intézeteinek fejlesztése iránti annyi lelkesedéssel s a különböző nehézségek között annyi kitartással és önfeláldozással teljesített.

Mikor azonban a nagyváradi kir. kath. jogakadémia tanári testülete a legmagasabb kitüntetésben saját óhajának megvalósítását látja, ezt kifejezi s az ünneplők közé sorakozik, nem teheti, hogy örömének motívumai között mint katolikus főiskola Méltóságodnak akadémiánkkal való ezen szorosabb, bensőbb, mert a világnézet és érület közösségéből fakadó kapcsolatára ne utaljon.

Akadémiánknak ezen katolikus jellegében a legszebb feladatok egyike jutott: fentartani és nemzedékről nemzedékre átszármatatni azokat a kulturális kincseket, azokat az évezredes dicső hagyományokat, melyeket hazánk történetében a katolicizmus, s az ahhoz való ragaszkodás jelent, s nemcsak

fenntartani és átszármaztatni a megbecsülhetetlen értékeket, de egyszersmind a depositum fidei sértetlen fentartásával, a tudomány és művelődés modern nivóján állva, szervesen, tárgyilagosan, és suum cuique tribuere jogi elve alapján minden újabb vivmányt, minden haladást, emelkedést méltányolva, áthidalni a katolikus hagyományok s világfelfogás és a modern haladás különböző irányzatai között rosszakarattal, mesterségesen s elfogultságból felszított ellentéteket.

Akadémiánk ezen nagyjelentőségű missziójában Méltóságodban mindig kész, odaadó segítőre, támogatóra talált.

Engedje meg, hogy ezért ez alkalommal köszönetünket nyilvánítva, reményünket fejezhessük ki, hogy Méltóságod még hosszú időn át, érdemben s elismerésben folyton emelkedve lesz igaz ügyünknek védelmezője, pártfogója előkészítője.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletünk őszinte nyilvánítását.

A nagyváradi kir. kath. Jogakadémia tanári testülete nevében.

Dr. Bochkor Mihály
jegyző.

Dr. Hoványi Gyula
Dékán.

A válasz ez volt :

Nagyságos Dékán Ur!

El nem halványuló hálás érzülettel vettem kézhez a f. évi január hó 29-én 400 sz. a. hozzám jutott, felette megtisztelő, nagybecsű sorokat, melyekben Nagyságod úgy a saját, mint a kir. jogakadémia tanári testülete nevében legfelsőbb kitüntetésem alkalmából üdvözölni méltóztatott.

Midőn a szíves megemlékezésért a leghálásabb köszönetemet fejezem ki, engedje meg kérem kijelentenem, hogy mikép eddig, úgy a jövőben is az lesz hivatali munkáságomnak legtisztább öröme, ha működésemben mindenkor úgy a tisztelt tanári testület, mint az annak élén álló Dékán elismerését megérdemelhetem.

Fogadja kérem igaz tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1912. február hó 1.

Dr. Gopcsa László.

* * *

Az előadások a felsőbb helyen jóváhagyott leczkerend szerint a törvényes szünetek kivételével múlt évi szeptember 16-tól folyó évi május 31-ig bezárólag folytak. Gyakorlati előadások az idén is voltak, még pedig a római jogból, a jogtörténetből, a jogbölcshészetből, a büntetőjogból, a közgazgatási jogból, magyar közjogból és a politikából.

Az alap- és évvégi elméleti államvizsgálatokat folyó évi június hó 1-én és 24-ike közötti időben tartottuk, a tanévet ünnepélyesen berekesztő Te Deum folyó évi jun. 2-án volt.

Részvétét fejezte ki akadémiánk a következő érdemes férfiak elhunytával; Hadady Géza, sátoraljaujhelyi kegyes-tanítórendű tanár (1911. jul. 10.) Dr Kopcsányi Károly, pécsi jogtanár (1911. aug. 31.) Dr Jancsó Görgy, kolozsvári t. egyetemi tanár (1911. aug. 14.) Farbak Gyula, selmecbányai bányászati és erdészeti főiskola tanára (1911. okt. 27.), Vámos Béla kecskeméti jogtanár (1911. nov. 6.), Dr Vizaknai Antal miniszteri tanácsos, a m. kir. központi statisztikai hivatali aligazgató (1911. nov. 29.), Dr Mariska Vilmos budapesti t. egyetemi tanár (1912. márc. 19.) Dr Vécsey Tamás budapesti t. egyetemi tanár (1912. április 14.), Borovszky Samu a „Századok“ és „Magyarország Vármegyéi“ szerkesztője (1912. április 24.), Dr Berkovits Ferenc (1912. május 19.).

Az 1912. évi április hó 23-án elhunyt törekvő 1. éves joghallgatóknak, Sokander Rezsőnek elhunytakor pedig részvétávirattal kerestük meg a mélyen sújtott szülőket.

V. A tanárok irodalmi működése.

Dr Hoványi Gyula dékán-tanár dolgozata:

Tanév-záró beszéd L. Almanach. 25 o.

Dr Bozóky Alajos nyug. igazgató m. kir. udv. tanácsos dolgozata:

Tanév-megnyitó beszéd L. Almanach. 9 o.

Dr Ágoston Péter ny. r. tanár dolgozatai:

1. A teljes munkahozadékhöz való jog. (Munkásügyi szemle 1911. jun. 25.)

2. Oktatók szövetsége. (Világ 1911. jun. 25)

3. A katonai büntető eljárás. (U. o. jun. 30.)

4. A nép a középkori hadszervezetben. (U. o. jul. 2.)

5. A jövő középiskolája. (U. o. jul. 9.)

6. A polgárok és a katonai büntető eljárás. (U. o. jul. 11.)

7. A magyar jobbágy, mint katona. (U. o. jul. 16.)

8. A bürokratizmus. (Huszadik század 1911. jul.)

9. A sztrájk zsarolás? (Munkásügyi Szemle 1911. jul. 25.)

10. Az ágyu és a puska. (Népszava 1911. jul. 27.)

11. A papság katonaaállítási kötelességéről. (Világ 1911. jul. 30.)

12. A sztrájk. Szociálizmus (1911. aug. 5.)

13. Szükséges-e s mily irányban a munkabérszerződésből eredő követelések biztosítása? (Munkásügyi Szemle 1911. aug. 25.)

14. Drágaság és a munkásság. (Világ 1911. szept. 28.)
 15. A katonáskodás mint üzlet. (Világ 1911. okt. 1.)
 16. A többi egyetem. (U. o. 1911. okt. 8.)
 17. Mezőgazdasági szövetkezetek. (Szocializmus V. évf. 12., VI. évf. 1. sz.)
 18. A magyar jogászgyűlésen az ingó jelzálog kérdésében és a munkabér követelés tárgyában felszólt.
 19. Milyen tanuságokat merithetünk a külföldi szövetkezetekből? Szocializmus 1911—12. évf. 2. sz.)
 20. A jogismerés kötelessége. (Jogászegyleti előadás. (1911.))
 21. Az agrárprogramm. (Szocializmus 1912. évf. 4. sz.)
 22. A szolgálati szerződés fejlődési iránya. (Munkásügyi Szemle 1911. febr. 25. sz.)
 23. Jogellenes joggyakorlás. (Jogállam 1912. 1. sz.)
 24. A militaris kiadások produktivitása. (Nemzetközi Élet 1912. márc.)
 25. A modern város feladatai. A társadalom tudományi társaság 5. sz. kiadványa.)
 26. A szolgálati szerződés. (Grossschmid emlékkönyv.)
 27. Történelem műveltek számára. (Huszadik Század 1912. április.)
 28. A vármegye. (a Galilei kör kiadása.)
- Dr Mártonfy Marcel* ny. r. tanár dolgozatai:
A postautalványi szerződés jogi természete Budapest 1912.
A mezőgazdasági mellékipar és a kereskedelmi törvényreviziója. Tanév-záró értekezés. L. Almanach 34. sk. II.
- Dr Kiss Géza* ny. r. tanár irodalmi működése:
1. Ius distrahendi és lex commisoría, különös tekintettel az egyiptomi papyrusokra. Erdélyi Múzeum Egyeslet jog- és társadalomtud. szakoszt. kiadv. II. k. — Kolozsvár 1811.
 2. Az ági öröklés törvényhozási szabályzásáról. Jogállam cz. folyóirat 1912. évf. I. f.
 3. „Társadalomtudományi“ reformok a jogalkalmazás és jogi oktatás terén. Magyar társadalomtudományi Szemle 1912. évf. V. f.
 4. Soziologische Rechtssprechung im römischen Recht. Archiv für Bürgerliches Recht (Berlin) XXXVII. évf.-ban. (19 2.)
 5. „Révai Nagy Lexicon“-ának cikkei a római jog köréből.
 6. Recenziók, könyvbírálatok a „Juristisches Literaturblatt“ (Berlin) és a „Zentralorgan der Rechtswissenschaft“ (Berlin) cz. folyóiratok 1912. folyamában.
 7. Jog- és erkölcs. Előadás a nagyváradai Katholikus Kör 1912-iki közművelődési tanfolyamán.
- Dr. Sigmond Andor* ny. r. tanár irodalmi dolgozatai:
Adalékok a választói jog kiterjesztésének kérdéséhez (34 I.) Magyar Társadalomtudományi Szemle IV. évf. 7. sz.

A társadalomgazdasági harc jellege. Magyar Társadalomtudományi Szemle V. évf. 4. sz.

Dr. Bochkor Mihály ny. rk. tanár irodalmi tevékenysége.

Szerkesztette az Erd. Múzeum Egyesület jog- és társadalomtudományi szakosztályának kiadványait. (Megjelent egy kötet és egy füzet, Kolozsvárt 1912.)

Nagyobb tanulmánya: Az erdélyi katolikus autonómia, Kolozsvárt 1912.

Dolgozatai: 1. Az egyházjog értékelésének újabb szempontjai. Tanév megnyitó értékezés. Közvetítettik az akadémia 1911 - 12. tanévi Almanachjában.

2. A kánoni perrend és az új polgári perrendtartás. Az E. M. K. E. jog- és társad. rend szakosztályában tartott felolvasás. Megjelent a szakosztályi kiadványok III. kötetében.

3. Az egyház és állam elválasztása Portugáliában. Jog, 1912. évf. 1. szám. Nagyvárad.

4. Az erdélyi rendek vallásügyi tárgyalásai az 1743—4. évi országgyűlés alatt. Okiratközlemény az Erd. Nemzeti Múzeum kéziratárából. Batthyaneum II. kötet, 1912.

5. Dr. Kérészy Zoltán a kath. autonómia részvétele a főkegyuri jog gyakorlatában. (Bpest 1912. cz. művének kritikai ismertetése. Magyar Társadalomtud. Szemle 1912. évf.)

6. Felszólalás a III. orsz. patronage congressuson. Közvetített a congressusi irományok közt. Kassa 1912.

Dr Szandtner Pál ny. rk. tanár dolgozata:

Az államcél elméletei. Budapest 1911. 8, 78. 1.

Dr Némethy Gyula magán tanár irodalmi dolgozatai az 1911—12. tanévben:

1. *Várad régi székesegyháza*. Tiszántul. 1911. dec. 28.

2. *A történelmi materializmus némely zátonyai*. Tiszántul 1912. febr. 25.

3. *Az őskeresztény Menas-város fölfedezése*. Religio 1912. márc. 25.

4. *Magnus Künzle. Ethik u. Aesthetik*. (Ismertetés.) Hit-tudományi Folyóirat 1912. márc. 15.

Dr Verzár István magántanár dolgozata:

A salvarsán alkalmazásmódja és therapiái értéke a syphilis gyógykezelésében. Orvosi hetilap 1912. 7. és 8. számában.

VI. Ifjusági egyesületek.

1. Segítő Egyesület.

Elnök: Számborovszky Rezső III. é. jh.

Alelnök: Scharf Miksa III. é. jh.

Főjegyző: Doszpoly Dezső II. é. jh.

Pénztáros: Hödl Aladár III. é. jh.

Ellenőr: Hary József II. é. jh.

Aljegyzők: Bárdos József II. és Rózsa Kálmán I. é. jh.

Könyvtáros: Orbán Mihály III. é. jh.

Választmány.

Sztrelkó József, Váry F. János IV. é. jh., Lenkey Árpád, Mihovits Ferenc III. é. jh., Bokor Miklós, Hegyesy Gergely, Papp Jenő, É. Szabó Károly, N. Szabó Károly II. é. jh., Breider Lajos, Bundy József, Kajdi Lajos, Kiurszky Iván, László László I. é. jh.

Az egylet alaptőkéje ez évben is 34 koronával és 23 fillérrel, t. i. 21498 korona 73 fillérről 21532 kor. 96 fillérre emelkedett.

2. Ifjusági Olvasókör.

Elnök: Váry F. János IV. é. jh.

Alelnök: Kripka Géza III. é. jh.

Főjegyző: Lenkey Árpád III. é. jh.

Pénztáros: Mihovits Ferenc II. jh.

Ellenőr: Papp Jenő II. é. jh.

Aljegyzők: Kiurszky Iván és László László I. é. jh.

Választmány.

Bónyi Bertalan, Hödl Aladár, Számborovszky Rezső, Tóth Kálmán, Tóth Lajos III. é. jh., Bokor Miklós, Doszpoly Dezső, Hary József, Hegyesy Gergely, É. Szabó Károly, N. Szabó Károly, I. é. jh., Böszörményi Andor, Csatáry Gyula, Fráter Pál, Rózsa Kálmán I. é. jh.

Az egylet alaptőkéje 2229 kor. 05 fillér.

Forgótőkéje 1912. június hó 30-án 80 kor.

3. Mensa Academica.

Dr Hoványi Gyula, dékán-tanár a kar által kiküldött *Dr Mártonfy Marcel* és *Dr Sigmund Andor* ny. r. tanárokkal együtt intézi és vezeti a Mensa Academica ügyeit.

Ifjusági elnök: Mihovits Ferenc III. é. jh.

Bizottság:

A Segítő Egyesület részéről: Számborovszky Rezső, Váry F. János, Lenkey Árpád III. é. jh.; választottak: Kripka Géza, Scharf Miksa III. é. jh., Hary József, Papp Jenő III. é. jh.

<i>Alaptőkénk</i> a mult évi Almanach szerint . . .	6273 K 86 f.
Ehhez járult az 1911—12. tanévben:	
1. I. félévi beirási díjából	175 K. — f.
2. II. félévi beirási díjából	177 K. — f.
3. Segítő Egyesület estélyének jövedelméből	67 K. 50 f.
4. Ö cs. és ap. kir. Felség részesítése a XXIX. jótékonycélu m. kir. államsorsjáték jövedelméből	12250 K. — f.

Van tehát 1912. jun. 30-án alaptőkénk	18943 K. 36 f.
<i>Forgótőkénk</i> 1911—12. tanév elején	803 K. 01 f.
Forgótőkét 1912. jan. átadáskor átvett a dékán	1005 K. 01 f.

Ehhez járult 1911—12. tanév II, felében:

A várostól 1911-ről	200 K. — f.
A várostól 1912-re (700 K.-ból)	500 K. — f.
Segítő Egyesület estélyének jövedelméből	15 K. 50 f.
A lat. szert. főtisztelendő Káptalantól 1912. évre	200 K. — f.
Gróf Széchényi Miklós megyés püspök urtól 1912. évre	200 K. — f.
Dr Radu Demeter gör. kath. megyés püspök urtól 1912. évre	100 K. — f.
Vallás és közokt. minisztertől 1911—12. tanév II. felére	500 K. — f.
Nagyvárad Takarékpénztártól 1912-re	100 K. — f.
Biharmegyei Takarékpénztártól	50 K. — f.
Egyesült Biharm. Ker. Bank és Közp. Tkp. 1912-re	50 K. — f.
Gazdasági Banktól 1912-re	50 K. — f.
Magyar Banktól	50 K. — f.
Városi Vasuttol	50 K. — f.
Polgári Takarékpénztártól 1912-re	25 K. — f.
Leszámitoló Banktól	25 K. — f.
Magyar Ált. Hitelbank Fiókájtól 1912-re	15 K. — f.
Karsch Lollion kanonok úr adománya	4 K. — f.
Kamat 1912. január 1-ig	153 K. 10 f.
Segítő Egyesülettől	446 K. 89 f.
Mensa tagdíj	9 K. — f.
Szelvény	10 K. — f.
Egy eltávozott jh. Mensadíj visszatérítése	9 K. 33 f.

3767 K. 83 f.

Ebédre és estebédre az 1911—12. tanév II. felében	1056 K. — f.
1912. június 30-án marad forgótöke	2711 K. 83 f.

* * *

4. A nagyvárad kir. kath. jogakad. jogász kórágynyak alapja Tőke-állag 1912. június 30-án	630 K. 82 f.

VII. A tanárok és az általuk előadott tantárgyak átnézete.

A tanárok neve	Tanító-hivatali minőség	Tanszakma	Előad. nyelv		Heti órák száma	Észrevétel
			I	II.		
			félév			
Dr. Hoványi Gyula	dékán, ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	Jogbölcselet, Büntetőjog.	11	9		Tanár 27 év óta
Dr. Molnár Imre	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	Nemzetgazdászat, Pénzügytan, M. pénzügyi törvények, Tételes nemzetközi jog.	11	9		Tanár 43 év óta
Dr. Ágoston Péter	képesített egyetemi magántanár, okleveles bíró, ny. r. tanár	Magy. magánj. Bányajog, Osztrák magánjog.	11	9		Tanár 11 év óta
Dr. Mártonfy Marcel	képesített egyetemi magántanár, h. ügyvéd, ny. r. tanár	Törvénykezési eljárás, Kereskedelmi és váltójog, Állam- számviteltan.	11	11		Tanár 8 év óta
Dr. Kiss Géza	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	Encyclopaedia, Római jog.	11	11		Tanár 6 ¹ / ₂ év óta
Dr. Sigmund Andor	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	M. közigazg. jog, Statisztika, Pénzügytan.	10	10		Tanár 6 év óta
Dr. Bochkor Mihály	ny. rk. tanár, h. ügyvéd	Jogtörténet, Egyházi jog.	12	8		Tanár 2 év óta

A tanárok neve	Tanító-hivatali minőség	Tanszakma	Előad. nyelv	Heti órák száma		Észrevétel
				I. félév	II. félév	
Dr. Szandtner Pál	ny. rk. tanár	Közjog.		—	9	Tanár 1/2 év óta
Dr. Károly Irén	képesített egyetemi magántanár, főgimn. ny. r. tanár, akad. magántanár	Ethika.		4	—	Itteni m. tanár 21 1/2 év óta
Dr. Némethy Gyula	theológiai tanár, akadémiai m. tanár	Művelődéstörténet.		—	4	Itteni m. tanár 13 év óta
Dr. Horváth Jenő	képesített egyetemi magántanár, szolg. tét. rendelt főgimn. tanár	Újkori történelem.	m a g y a r	—	7	Itteni m. tanár 1/2 év óta
Dr. Popovics Miklós	tiszti orvos, akad. m. tanár	Közegészségtan.		—	2	Itteni m. tanár 1/2 év óta
Dr. Verzár István	orvos, Röntgen laboratórium vezetője, akad. m. tanár	Törvényszéki orvostan.		—	2	Itteni m. tanár 1/2 év óta
Vitán Árpád	számtanácsos, akad. m. tanár	Államszámviteltan.		—	2	Itteni m. tanár 1/2 év óta

VIII. Akadémiai hallgatók.

1. Beiktatott nyilvános hallgatók.

N É V	Tan- félév	N É V	Tan- félév
I. Évesek :			
a) Ny. r. hallgatók :			
*Balázsovich Rezső	1 2	Markovits Zoltán	1 2
Barna Artur	1 2	Márkus Valér	1 2
Bartsch Artur	1 —	Molnár Elek	1 2
Bodnár Ödön	1 2	Nagy Zoltán	1 2
5 Bodó Elek	1 2	40 Orbán Kálmán	— 2
Borbély Lajos	1 2	Pop János	1 2
Böszörményi Andor	1 2	Puscariu Cornél P.	— 2
Bródy Sándor	1 2	*Roxin József	1 2
Buhás János	— —	Rosenfeld Jenő	— 2
10 Buhl Ernő	— 2	45 †Rózsa Kálmán	1 2
Capra Romulusz	1 2	Schlögl Fiala Adolf	1 2
Csätáry Gyula	1 2	Schvartz Béla	1 2
Fazekas Árpád	1 2	Schvartz Tivadar	1 2
*Fluck András	1 —	Sebesy Miklós	1 2
15 Fodor István	— 2	50 Sokánder Rezső †	1 —
*Fráter Pál	1 2	Stépán Ferenc	1 2
Fülöp Miklós	1 2	Südy Lajos	1 —
Grósz Ferenc	— 2	Süveges Ferenc	1 2
Gyöngyi Jenő	1 2	Szegő Jenő	1 2
20 Hegyessy Gergely	— 2	55 Szentkereszty György br.	1 —
Hidi János	1 —	Szentlélek M. Kálmán	1 2
Horváth József	1 2	Széles Gábor	1 2
Istvánfy Gyula	1 —	Tamássy Károly	1 —
*Jancsó Sándor	1 2	Uferbach Ervin	1 2
25 Jágitcs Pál Ottó	— 2	60 Urdea János	1 2
Jurescu Péter	— 2	Vacarescu Sándor	— 2
Kajdi Lajos	1 2	*Vasadi Sándor	1 2
†Keszthelyi Zoltán	1 2	Vasvári János	1 —
Kovács József	1 —	Várnai Sándor	— 2
30 Kovács Lajos	— 2	65 Váry Lajos	1 2
Kucsovsky Gyula	1 2	Venter István	1 2
László László	1 2	Vitán Zoltán	1 2
Leitner Károly	— 2	Weiszberger S.	1 2
Lindenfeld Lajos	1 2	Weiterschütz János	1 —
35 Mados György	— 2	b) Ny. rk. hallgatók:	
		70 Breider Lajos	1 —
		Csathó Sándor	1 2

N É V	Tan- félév	N É V	Tan- félév
Friedländer Ernő	— 2	Jeney Zoltán	1 2
Gábor Jenő	1 —	Jurescu Péter	1 —
Glanczmann Miksa	1 2	Kiss Lakos Bertalan	— 2
75 Gránát Ernő	1 —	30 Klein Miklós	1 —
Herskovits Herman	— 2	Korniczky Lajos	1 —
Kiurszky Iván	1 —	Kovács József	— 2
Klein Dezső	1 —	Krén János	— —
Lövy Endre	1 —	Kurovszky László	1 2
80 Pollatsek Sándor	— 2	35 Lambert J. Ödön	1 —
Reich Gerő	1 2	Leitner Károly	1 —
Szűts Sándor	1 2	Mados Mihály	1 2
Török Elemér	— 2	Majzik Gábor	1 —
Váradi (Weisz) J.	1 2	*Molnár Lajos	1 2
II. Évesek:		40 Nadányi Zoltán	1 2
Balogh László	— 2	*Papp Jenő	1 2
Bánk György	— —	Petrányi Ferenc	— 2
Bartha Károly	— 2	Rokszin Miklós	— 2
Bartsch Artur	— 2	Rosenberger Jenő	1 2
5 Bary Zoltán	1 2	45 Rosenfeld Emil	1 2
Bárdos József	1 2	Rosenfeld Jenő	1 —
Benyovszky I. Pál	— 2	Sándor János	1 2
Binder János	— 2	*Szabó K. (érendrédi)	1 2
Bokor Miklós	1 2	Szabó K. (unalászi)	1 2
10 Borbély Miklós	1 2	50 Tamássy Károly	— 2
Búhl Ernő	1 —	Tausz István	— 2
Csulyán János	1 —	Tóth A. Géza	1 2
Daminescu Oktáv	1 —	Vacarescu Sándor	1 —
Doszpoly Dezső	1 2	Vértess (Veisz) István	1 2
15 Elsnitz Adalbert	— 2	55 Wallner Jenő	1 2
*Fábry István	1 2	Weiterschütz János	— 2
Feld Albert	1 2	III. Évesek:	
Fülöp Frigyes	1 2	Aberle Pál	1 2
Gentz Gyula	1 —	Anca J. Leontin	1 2
20 Grósz Ferenc	1 —	Bajnay György	1 2
Hary József	1 2	*Balázs Ernő	1 2
Hegyessy Gergely	1 —	5 Bige Gyula	1 2
Hertl Richard	1 2	Bónyi Bertalan	1 —
Hidi János	— 2	*Böhm Ferenc	1 2
25 Hollósy István	1 2	Csulyán János	— 2
Hranitzky Albert	1 2	*Daminescu Oktáv	— 2

N É V	Tan- félév	N É V	Tan- félév
10 Ehrlich Imre	1 2	Scharf Miksa	1 2
Fehérváry Géza	1 2	Sima Kornél	1 2
Fényes Andor	—	*Számorovszky Rezső	1 2
Fiteró György	1 2	Thury Lajos k.	—
*Fráter Kálmán	1 2	50 Tóth Kálmán	1 2
15 Geher Géza	1 2	Tóth Lajos	1 2
Gentz Gyula	— 2	Varró Sándor	1 2
Gera Sándor k.	—	Vasca Tivadar	1 2
Grünstein Sámuel	1 2	Váry F. János	1 —
Hollósy Ernő	1 2	55 Vésey Kálmán	1 2
20 Horváth Sándor	1 2	Zoltan (Rosenthal) Káro y	1 2
Hödl Aladár	1 2		
Kenéz Jenő	— 2	IV. Évesek:	
Klein Miklós	— 2	Balázs Jenő v.	1 —
Kolb Lajos	1 2	Bally István v.	1 —
25 Korniczky Lajos	— 2	Bartha Károly	1 —
Kovács Lajos	1 —	Bodó Attila	1 2
Kripka Géza	1 2	5 Bónyi Bertalan	— 2
Kún Márton k.	—	Bustea Kornél v.	1 —
Lele István	1 2	*Costa György	— 2
30 *Lenkei Árpád	1 2	Friss József	1 —
Leuca Gyula	1 2	Glück Áron	1 —
Majzik Gábor	— 2	10 Guttmann Dezső v.	1 —
*Mihovits Ferenc	1 2	Kövári Demeter v.	1 —
Molnár Gyula	— 2	Lehotzky István v.	1 —
35 *Movrin József	1 2	Lengyel Sándor	1 2
Nadányi János	1 2	*Mangra József	1 2
Orbán Mihály	1 —	15 Meer Jenő	— —
*Pajor Kálmán	1 2	Molnár Gyula	1 —
Pekurár Valér	1 2	Podmaniczky Károly br.	— 2
40 Petrányi Ferenc	1	Priendl Tivadar v.	1 —
Pop János	1 2	Róz Andor	1 2
Reke Kálmán	1 2	20 Sztrelko József	1 2
Révész József	1 —	Váry F. János	— 2
Réz István	1 2	Verő Ernő	1 2
45 Rosenthal József	1 2	Összesen: 218.	

Jegyek magyarázata:

A *-gal jelöltek ösztöndíjasok

A k-val jelöltek egy évi önkéntesek.

A kiknek neve mellett vonás van, azok elmaradtak.

v. 7. félév alapján végbizonyítványt kapott joghallgatók.

✚-el jelöltek az első félévben rendkívüliek.

2. Vizsgálati engedélyt nyertek.

A vizsgálati engedélyt nyert egyének csak a miniszteri engedély keltétől számított két rendes vizsgálati határidőben vétetnek számba.

Az első alapvizsgálatra.

- Barna Béla, porhói segédjegyző.
Bárdossy Vilmos, dohányraktári s. tiszt.
Jakab Lajos, székelykereszturi adótiszt.
Kovács Sándor, dohányjövedéki gyakornok.
5 Liedemann Hugó, dévai városi főkapitány.
Szénási János, bárándi segédjegyző.
Szuciu Gyula, brassói állami végrehajtó.
Vargyasi Hugó, gyulai pénzügyi számellenőr.

A második alapvizsgálatra :

- Barna Béla, porhói segédjegyző.
10 Bárdossy Vilmos, dohányraktári segéd tiszt.
Jakab Lajos, székelykereszturi adótiszt.
Kovács Sándor, dohányjövedéki gyakornok.
Liedemann Hugó, dévai városi főkapitány.
Szénási János, bárándi segédjegyző.
15 Szuciu Gyula, brassói állami végrehajtó.
Vargyasi Hugó, gyulai pénzügyi számellenőr.

Az államtudományi államvizsgálatra :

- Barna Béla, porhói segédjegyző.
Bárdossy Vilmos, dohányraktári segéd tiszt.
Hucskó János, budapesti t. egyetemi végzett jh.
20 Jakab Lajos, székelykereszturi adótiszt.
Kovács Sándor, dohányjövedéki gyakornok.
Liedemann Hugó, dévai városi főkapitány.
Mártonffy Márius, budapesti t. egyetemi végzett jh.
Szabó Béla, budapesti t. egyetemi végzett jh.
25 Szénási János, bárándi segédjegyző.
Szuciu Gyula, brassói állami végrehajtó.
Vargyasi Hugó, gyulai pénzügyi számellenőr.

A jogtudományi államvizsgálatra:

- Barna Béla, porhói segédjegyző.
Bárdossy Vilmos, dohányraktári segéd tiszt.
30 Fráter László, budapesti t. egyetemi végzett jh.

- Jakab Lajos, székelykereszturi adótiszt.
Kovács Sándor, dohányjövedéki gyakornok.
Liedemann Hugó, dévai városi főkapitány.
Szénási János, bárándi segédjegyző.
35 Szuciu Gyula, brassói állami végrehajtó.
Vargyasi Márton, gyulai pénzügyi számellenőr.

3. Az államszámviteltanra beiratkoztak :

- Dernyei Imre, róm. kath. tanító.
Endorfer József, munkásbiztosítási pénztári kezelőtiszt.
Kucserik János, városi szakdijsnok.
Robely Tibor, villamosművi könyvvezető.
5 Székely Ferenc, jéggyári üzemvezető könyvelő.
Takács Sándor, pénzügyigazgatósági számgyakornok.

Az intézetet általában látogatók száma 260 volt. A beiktatott nyilvános joghallgatók számánál a múlt évihez képest gyarapodás 31, a vizsgaengedélyt nyert egyének számánál apadás 4. az államszámviteltant hallgató tisztviselőknél nincs változás, **általános gyarapodás 27.**

A nyilvános hallgatók között számszerint volt: Alsó-Ausztriai 2, Aradmegyei 11, Bácsmegyei 2, Beregmegyei 4, Biharmegyei 113, Borsodmegyei 1, Brassómegyei 1, Csanádmegyei 2, Csongrádmegyei 1, Fehérmegyei 2, Győrmegyei 1, Hajdumegyei 4, Háromszékmegyei 3, Hunyadmegyei 3, Hontmegyei 1, Jász-Nagy-Kun-Szolnokmegyei 5, Kolozsmegyei 3, Krassószőrénymegyei 5, Liptómegyei 1, Máramarosmegyei 1, Nagyküküllőmegyei 2, Nyitrámegyei 1, Pest-Pilis Solt-Kiskunmegyei 14, Szabolcsmegyei 7, Szatmármegyei 12, Szebenmegyei 2, Szilágymegyei 5, Szolnokdobokamegyei 1, Temesmegyei 3, Trencsénmegyei 1, Ugocsamegyei 1, Varasdmegyei 1, Zemplénmegyei 2, összesen 218.

IX. A tandíj alól egészen s félig felmentettek kimutatása.

É v f o l y a m		Egészen	Félig	Kor.	Fill.
Az I. félévben	Az I. évfolyamban	2	5	173	—
	A II. évfolyamban	2	8	253	—
	A III. évfolyamban	2	10	312	—
	A IV. évfolyamban	1	1	66	—
	Összesen:	7	24	804	—
A II. félévben	Az I. évfolyamban	2	5	179	—
	A II. évfolyamban	2	7	264	—
	A III. évfolyamban	1	10	266	—
	A IV. évfolyamban	—	—	—	—
	Összesen:	5	22	709	—

Az egész évben tehát 58 joghallgatónak 1513 korona tandíj engedtetett el.

X. Tananyag.

I. Kötelező tantárgyak.

Első félév	Első évfolyam	Bevez. a jog- és államtudományokba, 2 óra Római magánjog (institutiók), 8 óra. Magyar alkotmány és Jogtörténet. 5 óra. Ethika 4 óra.
	Második évfolyam	Nemzetgazdaszat, 6 óra. Jogbölcseészet, 6 óra. Magyar magánjog, 5 óra. A legújabb kor története, 4 óra.
	Harmadik évfolyam Jogtudom. tanfolyam	Büntetőjog, 5 óra. Osztrák magánjog, 6 óra. Polgári törvénykezési jog, 5 óra. Magyar kereskedelmi és váltójog, 6 óra.
	Negyedik évfolyam Államtud. tanfolyam	Alkotmányi és kormányz. politika, 5 óra. Magyar pénzügyi jog, 5 óra. Magyar közigazgatási jog, 5 óra. Egyházi jog, 7 óra.
Második félév	Első évfolyam	Római magánjog, 8 óra. Magyar alkotmány és jogtörténet, 5 óra Művelődéstörténet, 4 óra.
	Második évfolyam	Tételes nemzetközi jog, 3 óra. Pénzügytan, 4 óra. Magyar magánjog, 5 óra. Magyar közjog, 6 óra.
	Harmadik évfolyam Jogtudom. tanfolyam	Büntetőjog, 5 óra. Polgári törvénykezési jog, 5 óra. Magyar állam statisztikája, 5 óra.
	Negyedik évfolyam Államtud. tanfolyam	Speciálkollegiumok.

II. Speciálkollegiumok.

Az első félévben 3 tanár hirdetett hetenkint 6 órában 3 speciálkollegiumot, melyekre 185 joghallgató iratkozott be, a második félévben pedig 12 tanár hetenkint 46 órában 21 speciálkollegiumot, melyeket 623 joghallgató látogatott, ugyanis számos joghallgató több speciálkollegiumot választott.

Ez egyes kollegiumokat a következő táblázat tünteti fel:

A tanár neve	Az előadás tárgya		Heti óraszám	Hallgatók száma
	* Publicumok	† Kötelező tantárgyak		
Az I. félévben.				
Kiss	*Római jog forrásai		1	69
Károly	†Ethika		4	64
Sigmond	*Gazdasági közigazgatás		1	52
A II. félévben.				
Kiss	Római jogi seminarium		2	45
"	*Az egyiptomi papyrusokról		1	73
Némethy	†Művelődéstörténet		4	65
Bochkor	Középkori magánjogunk és az európai jogfejlődés		2	21
"	Verböczy Hármaskönyve és az európai jogkönyvek		1	21
Hoványi	†Tételes nemzetközi jog		3	39
"	Az anyagi büntetőjog különös része		3	36
"	*A jogról		1	44
Ágoston	Osztrák örökjog		2	18
"	Magyar bányajog		2	18
Mártonfy	Kereskedelmi jog (folytatás)		2	21
"	Magyar végrehajtási jog		2	13
Sigmond	Közigazgatási jog		4	20
"	Statisztikai repetitorium		1	16
Szandtner	Bevezetés a seminariumi munkásságba		1	22
"	Közjogi repetitorium		2	17
Horváth	A legujabb kor története		4	34
"	Az afrikai kérdés		3	13
Vitán	Államszámvitel		2	20
Popovits	Közegészségtan		2	17
Verzár	Törvénytörvényi orvostan		2	52

XI. Ösztöndíjasok.

Ösztöndíjat a következő joghallgatók élveztek:

Első évek:

	Balázsovich Rezső, Alapy-félét	420	koronát.
	Fluck András,* Alapy-félét	150	”
	Fráter Pál, Jövedéki birságalap-félét.	400	”
	Jancsó Sándor, Alapy-félét	420	”
5	Rokszin József, Gozsdu-félét	400	”
	Vasadi Sándor, Gozsdu-félét	400	”

Másod évek:

	Fábry István, Belánszky-félét	315	koronát.
	Molnár Lajos, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	50	”
	Papp Jenő,** Mária Therézia-félét	150	”
10	Ugyanaz, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	50	”
	Szabó Károly (érendrédi), Jövedéki birságalap-félét	400	”

Harmad évek:

	Balázs Ernő, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	50	koronát.
	Böhm Ferenc, Alapy-félét	420	”
	Daminescu Oktáv, Gozsdu-félét	400	”
15	Fráter Kálmán, Jövedéki birságalap-félét	400	”
	Hollósy Ernő, gróf Tisza Lajos-félét	160	”
	Lenkei Árpád, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	50	”
	Mihovits Ferenc, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	50	”
	Movrin József, Alapy-félét	420	”
20	Pajor Kálmán, Alapy-félét	420	”
	Reke Kálmán, Winterhalter-félét	90	”
	Rosenthal József, gróf Tisza Lajos-félét	160	”
	Számborovszky Rezső, Alapy-félét	420	”

Negyed évek:

	Bustea Kornél,* Gozsdu-félét	150	koronát.
25	Costa György, Gozsdu-félét	400	”
	Mangra József, Gozsdu-félét	400	”

* Csak az I. félévben.

** Csak a II. félévben.

A nagyvárad kir. kath. jogakadémia *alapítványainak* állaga az 1911—1912. tanév végén a következő:

1. Betegsegélyző-alap	5000 k. — fill.
2. Jedlicska-Kondé-Szenczy-alap	6076 k. 52 fill.
3. Fogarassy-alap	420 k. — fill.
4. Olteanu-alap	1171 k. 94 fill.
5. Winterhalter-alap	2000 k. — fill.
6. Jogászkórágyak alapja	630 k. 82 fill.
Összesen	<u>15299 k. 28 fill.</u>

XII. Vizsgálatok.

Az 1875. évi Szabályzat 51. §-a értelmében a joghallgatók előmenetelének figyelemmel kísérése szempontjából sűrűen tartattak colloquiumok nemcsak a kötelező, hanem egynémely speciálkollegiumokból is.

A jelen 1911—12. tanév folyama alatt letett alap- és államvizsgálatok eredménye pedig a következő:

1911. évi szeptember 1-től 1912. június végéig.*

Letette az	Nyilvános rendes joghallgató	Miniszteri engedély folytán	képesítettett			Felfüggesztett	Összesen
			Kitüntetéssel	Egyhangulag vagy szótöbbséggel	Nem		
Első alapvizsgálatot	52	7	8	39	3	9	59
Második alapvizsg.	49	1	3	42	—	5	50
Államtud. államvizsg.	6	9	1	13	—	1	15
Jogtud. államvizsg.	2	8	2	5	2	1	10
Főösszeg	109	25	14	99	5	16	134
%	81.34	18.66	10.45	73.88	3.72	11.95	100

A jogtanulók szorgalmának fokozása szempontjából a nm. vallás- és közoktatásügyi magy. kir. miniszter úr 1902. márczius 19-én 14705. szám alatt kelt szabályrendeletével** elrendelni méltóztatott, hogy azon tanulók nevei, kik az alaps illetőleg államvizsgálatokat kitüntetéssel teszik le, a VKOM. Hivatalos Közlönyének a tanévet követő szeptember hó 1-én megjelenő számában évenként külön rovatban közzététessenek. E végből felhívta az igazgatókat, hogy a vezetésük alatt álló főiskolán kitüntetéssel vizsgázott tanulók névjegyzékét minden

* Ezen táblás kimutatás az egész tanév alatt letett összes alap- és államvizsgálatok eredményét tünteti föl, melyben a múlt évekről elmaradt pót- és javítóvizsgálatok is befoglaltatnak, ellenben az 72-ik lapon levő táblázatban csak az idej joghallgatók vizsgálatai vannak feltüntetve.

** Megjelent a VKOM Hivatalos Közlönye 1902. évi április 1-én kiadott 7. számában.

évben a tanévet követő augusztus hó 1-ig közvetlenül a Hivatalos Közlöny szerkesztőségéhez címezve küldjék be.

Ezen intézkedésével a miniszter úr ő nagyméltósága alkalmat kíván nyújtani arra, hogy egyrésről a valóban tehetséges és szorgalmas tanulók munkájoknak jól megérdemelt jutalmát elnyerjék, az életben biztos és képességeiknek megfelelő megélhetési módhoz és munkakörhöz jussanak s hogy másrésről azok, kik a főiskolából távozó ifjak jövő működési körének kijelölésére hivatvák, évről-évre megtudják azok neveit, akiket az alaposabb képzettséget igénylő helyekre elsősorban állíthatnak.

A helybeli kir. kath. jogakadémia hallgatói közül *kitüntetéssel tették le:*

Az első alapvizsgálatot: *Fluck András, Jancsó Sándor, Kovács József, Markovits Zoltán, Nagy Zoltán, Schwartz Béla, Schwarc Tivadar, Sebesy Miklós.*

A második alapvizsgálatot: *Doszpoly Dezső, Kurovszky László, Rosenfeld Emil.*

Az államtudományi államvizsgálatot: *Lengyel Sándor.*

A jogtudományi államvizsgálatot: *Dudinszky Miklós és dr Fráter László.*

A kitüntetéssel vizsgázott fentebbi joghallgatók nevei a helybeli napilapokban is közöltettek.

Végbizonyítványt kapott az I. félév folyamán 11, a II. félév végén 8 joghallgató. Távozási bizonyítványt kért az I. félévben 13, a II. félévben 5 joghallgató. Hadi szolgálatban állott 3, meghalt 1 joghallgató.

XIII. A joghallgatók statisztikai átnézete.

Évfolyam		A kötelezett collegiumok órászáma	A tanulók száma	Anyanyelv szerint				Vallás szerint						A vizsg. eredm.			Tanpénz		Az ösztöndíjasok száma	Az ösztöndíjak összes mennyisége korona értékben		
				magyar	román	német	szerb	római kath.	gör. kath.	gör. keleti	ágost. hitv.	református	izr. vallásu	kötüntetéssel képesített	egyszerűen	nem	vizsga nélkül	fizetők			mentesek	
																					1/1	1/2
I-ső félév	Első évfolyam . . .	19	65	57	8	—	—	18	5	6	3	15	18	—	—	—	58	2	5	6	1170·—	
	Második évfolyam .	21	40	34	6	—	—	13	4	2	—	13	8	—	—	—	30	2	8	5	404·30	
	Harmadik évfolyam .	22	44	36	8	—	—	13	5	4	1	11	10	—	—	—	32	2	10	9	1310·20	
	Negyedik évfolyam .	22	17	14	3	—	—	5	1	2	1	2	6	—	—	—	15	1	1	3	550·—	
Főösszeg:		84	166	141	23	—	—	49	15	14	5	41	42	—	—	—	135	7	24	23	3434·50	
II-ik félév	Első évfolyam . . .	17	66	55	11	—	—	14	4	9	2	17	20	6	23	7	30	59	2	5	5	1020·—
	Második évfolyam .	22	40	38	2	—	—	12	1	1	2	18	6	3	26	1	10	31	2	7	5	560·70
	Harmadik évfolyam .	15	46	36	10	—	—	15	6	5	1	8	11	—	—	—	46	35	1	10	12	1729·80
	Negyedik évfolyam .	—	10	8	2	—	—	4	1	2	—	1	2	1	—	—	9	10	—	—	2	400·—
Főösszeg:		50	162	137	25	—	—	45	12	17	5	44	39	10	49	8	95	135	5	22	24	3710·50

Jegyzet. Ebből a kimutatásból az évközben kimaradt hallgatók, valamint az önkéntesek kihagyattak.

A statisztikai kimutatásból kitűnik, hogy az akadémia effektív hallgatói között volt:

Az I. félévben:

<i>anyanyelv szerint:</i>	magyar	141	vagyis 84·93 %
	román	25	„ 15·07 „
		<u>166</u>	„ 100·00 „
<i>vallás szerint:</i>	róm kath.	49	vagyis 29·52 „
	gör. kath.	15	„ 9·03 „
	gör. keleti	14	„ 8·43 „
	református	41	„ 25·30 „
	ág. ev. hitv.	5	„ 3·02 „
	izraelita	42	„ 24·70 „
		<u>166</u>	„ 100·00 „

A II. félévben:

<i>anyanyelv szerint:</i>	magyar	137	vagyis 84·57 „
	román	25	„ 15·43 „
		<u>162</u>	„ 100·00 „
<i>vallás szerint:</i>	róm. kath.	45	vagyis 27·78 „
	gör. kath.	12	„ 7·41 „
	gör. keleti	17	„ 10·49 „
	református	44	„ 27·16 „
	ág. ev. hitv.	5	„ 3·08 „
	izraelita	39	„ 24·08 „
		<u>162</u>	„ 100·00 „

származás szerint: a joghallgatók 33 megyéből származtak.

K i m u t a t á s a

**a második félévi joghallgatóknak atyjok vagy gyámjok
polgári állása szerint :**

Atyja vagy gyám- jának polgári állása ; neveze- tesen :	Földmives	Közép- és nagybirt.	Kisiparos és keresk.	Nagyiparos és keresk.	Tanár, tanító, lelkész	Egyéb okleveles	Egyéb értelmiségű	Állami	Hatósági	Községi	Magán	Hadi	Szolga	Önálló	Összesen
								tisztviselő							
	6	8	19	5	23	12	30	25	8	3	10	—	1	12	162

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XIV. Az akadémiai könyvtár.

A könyvtárt az idén is sűrűn használták, számszerint 310 egyén 876 művet használt.

A könyvtár állása 1910.

január hó 1-én volt	14894	köt.	76568	kor.	05 fill.
1911. évi gyarapodás vétel	94	„	1206	„	85 „
ajándék útján	168	„	408	„	40 „

s így állása 1911. december hó

végén 15158 köt. 78184 kor. 15 fill.
értékben.

XV. Levéltári szemle.

A kar a lefolyt évben összesen 14 értekezletet tartott. Az iktatókönyv szerint beérkezett 1911. évi július 1-től 1912. évi június 30-ig 786 ügyszer. Az érdekesebb levéltári okmányok a következők:

Levélt szám	Idegen szám	T Á R G Y
1910 11. 631	jul. 1.	Jelentés a tanári kar személyzetében beállott változásokról.
635	2184. eln. 1911.	VKOM. rendelete az első cs. kir. szab. „Dunagőzhajózási Társaság“ által nyújtott menetdíj kedvezmény trban.
636	50877. eln. 1911.	VKOM. rendelete a szabadoktatás országos szervezése tárgyában.
637	2148. eln. 1911.	VKOM. <i>rendelete</i> a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank járadékjegyeinek üzleti biztosítékul és bánatpénzül való elfogadása tárgyában.
638	64911.	M. kir. honvédelmi miniszternek <i>körrendelete</i> a tanférfiaknak fegyvergyakorlatra való behívása tárgyában.
639	jul. 5.	A sárospataki ref. jogakadémia üdvözllete Dr Bozóky Alajos igazgatónak, m. kir. udvari tanácsosi címmel való kitüntetése alkalmából.
640	64233. jun. 27.	VKOM. a nagyszünetben fogantatandó javítási és tisztogatási munkálatokról készített költségvetéseket jóváhagyva leküldi.
641	jul. 5.	Dr Bozóky Alajos m. k. udvari tanácsos állandó nyugalomba helyezése iránti kérvénye a VKOM. úrhoz.
642	jul. 5.	Az igazgató a kezelése alatt álló 5 rendbeli alapból készített 1910—11. évi számadást felülbírált végzett a VKOM. számvevőségéhez átküldi.
661	jul, 12.	Néhai Hadady Géza kegyesrendi tanár gyászlapjára a kar részvétirata.
665	2506. eln.	VKOM. <i>körrendelete</i> a külföldi tanulmányútak és tanulmányi kirándulások rendezésénél követendő eljárás tárgyában.

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
672	590045. jul. 13.	VKOM. leküldi az Ő császári és királyi Felsőgenek 1911. évi május hó 6-ról kelt legfelsőbb elhatározásával jóváhagyott Szabályzatot a kir. jogakadémiákon a dékánátusi intézmény behozatala tárgyában.
673	63540. jul. 13.	VKOM. rendelete az előléptetett tanárok illetménytöbbletének az őket megillető tandíjjutalékból való levonása tárgyában.
675	jul. 24.	A wieni közoktatásügyi miniszter megköszöni az Almanachunkat.
678	jul. 26.	Az „Emke“ negyedszázados jubileumi ünnepeére szóló meghívó. Üdvözlő levél.
682	86092. jul. 25.	VKOM. az 1911—12. tanév I. felében tartandó előadások tanrendjét jóváhagyja.
684	86091. jul. 25.	VKOM. megerősíti az 1910—11. évre megalakított alap- és államvizsgálati bizottságokat.
686	4988. eln. aug. 5.	A m. kir. belügyminiszter úr a választójog reformjáról a tanári kar véleményét kéri.
688	90544. jul. 31.	VKOM. rendelete a boszniai és hercegovinai ifjaknak a magyar főiskolában való fölvétele tárgyában.
696	98007. aug. 10.	VKOM. rendelete, melyben a „magyar művelődéstörténelen“ és a „legújabb kor története“ előadására tett javaslatot elfogadja.
706	aug. 22.	Az „Emke“ 25 éves jubileumi ünnepeéről szóló jelentése.
713	62894. aug. 16.	VKOM. Baróthy Ákosnak 200 korona, Dr. Mártonfy Marcelnek 88 korona, Dr. Némethy Gyulának 16 korona jutalomdíjat utalványoz.
714	89302. aug. 24.	VKOM. Dr. Kiss Gézát a római jog ny. r. tanárává nevezi ki; ugyanőt az encyclopaedia és Dr. Hoványi Gyulát a politikának az I. félévben leendő helyettesítésével bizza meg; Dr. Bozóky Alajost pedig további

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
1911 12. 9	szept. 4.	rendelkezésig felkéri, hogy az igazgatói tisztséget ellátni sziveskedjék. A helybeli m. kir. ítélőtábla elnöke pályázatot hirdet 2 joggyakornoki állásra.
11	szept. 5.	Néhai Dr. Kopcsányi Károly, pécsi jogtanár gyászlapja; a kar részvétirata.
18	szept. 7.	A pécsi püspöki joglyceum pályázati hirdetménye a magánjogi tanszékre.
32	szept. 17.	VKOM. leirata dr. Popovics Miklós-nak a „közegészségtan“ előadásával történt megbízatása és a „törvényszéki orvostan“ előadására más szakember javaslatba hozatala tárgyában.
33	szept. 17.	A Muzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának meghívója f. évi októberi hó 7. és 8-án Nagy-Váradon tartandó kongresszusra.
36	2787. eln. aug. 29.	VKOM. szabályrendelete a számadási felmentvények kiadásának mellőzése tárgyában.
37	110164. szept. 14.	VKOM. leirata, melyben arról értesít, hogy a Mensanak engedélyezett 1000 korona segélyt a m. kir. adóhivatalnál kiutalta.
46	szept. 22.	Műgyetemi segélyegylet köszönete, a zászlószentelés alkalmából való képviseltetés és adományokért.
56	103934. szept. 19.	VKOM. rendelete a bosnyák ifjaknak magyar főiskolákon való hallgatása tárgyában.
57	szept. 26.	Nm. Gróf Széchenyi Miklós v. b. t. t. megyés püspök úr meghívója Ó cs. és apost. kir. Felségének legmagasabb nevenapján a székesegyházban tartandó isténi tiszteletre.
66	107120. szept. 19.	VKOM. leirata, melyben a megüresedett közjog és politikai tanszékre vonatkozó pályázati hirdetményét leküldi.

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
140	okt. 6.	A washingtoni konferencia határoz- mányai az ipari tulajdon védelme tárgyában.
144 157	okt. 8. okt. 15.	Az Országos Jogászgűylés napirendje. A fiatalokruak kassai felűgyelű-bizott- ságának nyilvános pályázata : „Mi- képpen lehet Magyarországon az alkoholizmus elleni harcot sikerrel megvívni?“ Határidű 1912. márc. 31. Pályadíj 3000 korona.
158	okt. 15.	Az igazgató az ösztöndíjas jhtók I-sű félvi rovatos kimutatását felterjeszti.
166	okt. 17.	űdvűzlű felirat felirat nm. dr Beűthy Lászlű újonnan kinevezett m. kir. kereskedeleműgyi miniszter úrhoz.
172	okt. 20.	Fetser Antal felszentelt pűspűk, pűs- pűki helynűk úrnak szűlű űdvűzlű levél legfelsűbb kitűntetése alkal- mából.
174	okt. 22.	Néhai dr Jancsű Gyűrgy kolozsvári egyetemi tanár gyászlapja ; a kar részvétirata.
188	okt. 30.	A selmecbányai bányászati és erdű- szeti fűiskola gyászjelentése Far- baky Gyula tanár elhunytárol. A kar részvétirata.
205	nov. 3.	Nm. dr Beűthy Lászlű kereskedelmi űgyi miniszter úr válasza a kar űd- vűzlű feliratára.
207	128.000 v. és k. 1911.	<i>VKOM. rendelete Ő cs. és ap. kir. Felsűgének a tudományegyetemek és jogakadémiák tanulmányi és vizsgarendjéről legfelsűbb elhatáro- zásával jűvűahagyott szabályzatnak kűzzététele trban. Megjelent a H. K. 21. számában.</i>
208	3908 eln. okt. 13.	VKOM. rendelete a „cs. és kir. had- űgyminiszterium“ megjelűlűése iránt. Megjelent u. o.
210	nov. 5.	Ngs. dr Karácsnyi János kanonok űr „Száz ezer baj, millió jaj egy tűvedés miatt“ című rűpiratát küldi.

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
214	nov. 8.	Az Alföldi Magyar Közművelődési Egyesület értesít, hogy dr Bozóky Alajos, m. kir. udvari tanácsos, igazgatót a közművelődési osztály tagjává választotta.
218	nov. 9.	Néhai Vámos Béla kecskeméti jogtanár gyászlapjára a kar részvétirata.
240	119.793 nov. 4.	VKOM. rendelete melyben értesít Dr Pilismaróti Bozóky Alajos m. kir. udvari tanácsos, igazgató nyugalmomba vonulásának legfelsőbb helyen történt engedélyezéséről és egyben felhívja a kart dékán választásra.
249	nov. 20.	A Muzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának átirata dr Bozóky Alajos m. kir. udvari tanácsosnak örökös taggá választása tárgyában.
259	nov. 20.	Az igazgató az 1911—12. tanév I. félévi tandíjszámadását felterjeszti.
262	nov. 25.	VKOM. rendelete, melyben Dr Verzár Istvánnak, a Biharmegyei közkórház Röntgen laboratoriuma vezetőjének a törvényszéki orvostan előadásával történt megbízását megerősíti.
274	141.304 nov. 25.	VKOM. Dr Horváth Jenő, képesített egyetemi magántanárt a legújabb kor története és a művelődéstörténelem előadására állandó szolgálat-tételre berendeli.
275	dec. 1.	Néhai Dr Vizaknai Antal, m. kir. központi stat. hivatali aligazgató gyászlapja; a kar részvétirata.
277	dec. 4.	VKOM. 381 koronát utal ki nyomtatványköltségekre.
280	dec. 6.	VKOM. rendelete, hogy a szabadoktatással vonatkozásban levő fölterjesztések ezentul a Szabadoktatási tanács elnökségéhez intézendők. Megjelent a H. K. 23. sz.

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
286	dec. 8.	Nagy-Várad város tanácsának átirata a segélyegyleti városi alapítvány számadásának a VKOM. által történt elfogadása tárgyában.
290	137.228 nov. 27.	VKOM. a napibéres szolga díját nov. 1-től az igazgató kezéhez utalványozza, utólagos elszámolás kötelezettsége mellett.
314	dec. 19.	New-York állam oktatásügyi statisztikáját küldi és cserében kéri Almanachunkat. Elküldetett.
324	153.731 dec. 20.	VKOM. rendelete, melynek dr Némethy Gyulát a művelődéstörténelem előadásával megbizza, dr Horváth Jenő szolgálati beosztásáról rendelkezik és a II. félévi tanrendet jóváhagyja.
326	148.305 dec. 20.	VKOM. rendelete, melyben a <i>2 újonnan szervezendő bölcsészeti és történelmi tanszék felállítását helyezi kilátásba</i> ; egyben dr Károly Irén és dr Némethy Gyula tiszteletdíját felemeli.
328	149.999 dec. 20.	VKOM. Dr Köröstarjáni Hoványi Gyula, dékánna történet megválasztását megerősíti és felhívja őt a pénztár és levéltár átvételére.
334	dec. 30.	Az ügyviteli átalányokról 1910. évről készített számadás felülbíralás végett a VKOM. számvevőségéhez átküldetik.
335	151.721 dec. 21.	VKOM. rendelete, mellyel dr Szandtner Pált az üresedésben lévő közjogpolitikai tanszékre kinevezi.
356	14. eln. jan. 10.	VKOM. rendelete a hazai kiállítási vállalatok vezetőinek külföldi ügyekben az illetékes kormányhatóság és a külügyminisztérium igénybevétele tárgyában Megjeient a H. K. 1912. évi 1 sz.
364	jan. 18.	A kir. kath. jogakadémia hivatalos pénzálladékanak átadásáról fölvett jegyzőkönyv.

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
365	jan. 18.	A kir. kath. jogakadémia leltári vagyónának megállapítása és az átadásáról felvett jegyzőkönyv.
368	142.425	VKOM. Számborovszky Rezsőnek magasabb napidíjat utalványoz.
382	jan. 5. 4763 eln.	VKOM. rendelete az egyes iparcikkek beszerzése tárgyában.
390	jan. 5. jan. 24.	A főt. nvárad i. szt. Káptalan a Mensa részére 1912. évre 200 koronát adományoz. Köszönő levél.
396	jan. 26.	Nagy-Várad városának átíratva a könyvtár bizottságba egy képviselő küldése iránt. Dr. Sigmond Andor ny. r. tanárt küldte ki a kar.
400	jan. 27.	Mgos dr. Gopcsa László úr üdvözlése miniszteri tanácsossá történt kineveztetése alkalmából. Válasz.
414	104673	VKOM. Dr. Sigmond Andor ny. r. tanár könyvtári tiszteletdíját kiutalja.
416	127737	VKOM. dr. Molnár Imre ny. r. jogtanárnak 8 hónapi szabadságidőt engedélyez.
419	3080 eln. 911	VKOM. rendelete a gazdasági szakfelügyelőre vonatkozó szabályzat tárgyában. Megjelent a H. K. 3 sz.
420	241 eln. 912	VKOM. <i>körrendelete</i> az állami és közalapítványi hivatalok és intézetek alkalmazottainak munkásbiztosítása tárgyában. Megjelent u. o.
422	152933	VKOM. az 1911—12. tanév II. felére 500 korona mensaségélyt kiutal.
434	jan. 26. febr. 14.	A Nagyvárad Takarékpénztár 100 koronás adománya a Mensanak. Köszönő levél.
438	15248	VKOM. dr. Horváth Jenő magántanárnak két heti szabadságidőt engedélyez.
442	11944	VKOM. Vitan Árpádnak, az államszámvitel előadójává történt megválasztását tudomásul veszi és őt megerősíti.

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
448	11944 febr. 3.	VKOM. mélt. dr Bozóky Alajos, m. kir. udvari tanácsos, nyugalmazott igazgató urat mindkét államvizsgálati bizottság kültagjává kinevezi; dr Szandtner Pál II. alap- és mindkét államvizsgálati bizottság tagjává történt megválasztását jóváhagyólag tudomásul veszi.
452	1795. febr. 5.	VKOM. rendelete, hogy Léderer (Lázár) Miklós budapesti jhtót indexhamisítás miatt az összes magyar főiskolákból kizárta.
456	febr. 22.	Felsőfolyamodvány a dékáni jelvények adományozása iránt.
458	febr. 22.	Dr Náray Szabó Sándor üdvözlése államtitkárrá történt kinevezése alkalmából.
461	febr. 22.	A dékán a II. félévre beirt jhtók számát felterjeszti.
452	952 febr. 5.	VKOM. Papp Jenő II. é. jh.-nak egy budai Mária Terézia-féle 300 koronás ösztöndíjat adományoz.
464	febr. 26.	A Biharmegyei Takarékpénztár 50 koronát adományoz a Mensanak.
467	febr. 27.	A Zichy Nándor emlékműre a Dékán és a Tanári Kar 150 K-t adományoz.
472	márc. 1.	Az Egyesült Biharmegyei Kereskedelmi Bank és Központi Takarékpénztár 50 korona adománya a Mensanak.
473	márc. 2.	A Gazdasági és Iparbank ugyanannak szintén 50 koronát adományoz.
476	márc. 5.	A Polgári Takarékpénztár 25 K adománya a Mensanak.
480	márc. 7.	Ugyancsak 25 K a Leszámitoló és Jelzálog Banktól.
481	márc. 8.	VKOM rendelete, hogy ezentúl a jegyzőkönyv bevezetésében az ülést vezető elnök, a karnak a tanácskozásban és határozathozatalban résztvevő tagjai, úgyszintén a megjelenésre kötelezett, de igazoltan

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
489	márc. 12.	távollevő tanárok mindenkor kimerítően felsorolandók. A Magyar Bank 50 kor. adománya a Mensának. Köszönő levél.
491	márc. 13.	A Magyar Ált. Hitelbank Nv. Fiókja 15 K-t adományoz ugyanannak. Köszönő levél.
492	márc. 13.	Meghívó a Washingtonban tartandó hygenikus és demographikus kongresszusra.
495	11946 márc 6.	VKOM. Dr Hoványi Gyula dékán és Dr Sigmond Andor ny. r. tanár részére az üres tanszék ellátásáért járó tiszteletdíjakat kiutalja.
497	márc. 17.	Magyar tanárok, tanítók és tanítónők VI. tanulmányi utja 1912. július 4—24-ig.
502	márc. 19.	Dékán fölterjeszti a javaslatot akadémiánk fejlesztéséről.
503	márc. 19.	Fölterjesztés a m. tanulmányi alap tulajdonát képező 851, 849—2, 850—2, 845—1 helyrajzi számok alatt fölvelt teleknek kerítéssel való ellátásáról és az akadémia által leendő használatba vételéről.
505	márc. 19.	Az 1911—2. tanév II. felében befolyt tandíjak elszámolása.
510	márc. 22.	Néhai dr. Mariska Vilmos budapesti egyetemi tanár gyászlapjára részvétirat.
513	márc. 25.	Meghívó a Magyar Jogászegylet és a Szegedi Jogászegylet együttes teljes ülésére.
515	márc. 28.	VKOM. dr Mártonfy Marcel ny. r. tanárnak 2 heti szabadságidőt engedélyez.
518	27895 márc. 22.	VKOM. számvevősége helybenhagyja az 1911. évi könyvtári számadást, megjegyezvén, hogy jövőre bekívánja a felvett átalányrészletekről szóló adóhivatali ellennyugtákat, továbbá a jogakadémia ügykörét

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
521	30460 márc. 18.	érintő nyomtatványok, tanrend és almanach 2 példányát. VKOM. rendelete, melynek értelmében a könyvtár rendezésére 3000 koronát bocsát a kar rendelkezésére és a dékánt nyolc napnál nem hosszabb szabadság engedélyezésére jogosítja.
530	ápr. 3.	Nm. gróf Széchényi Miklós v. b. t. t., megyés püspök úr meghívója a feltámadási ünnepélyre.
532	ápr. 5.	VKOM. megküldi: „Magyarország közoktatásügye az 1910. évben“ c. művet.
540	ápr. 10.	Mgos Fetser Antal püspöki helynök meghívja az akadémiát az április 11-iki hálaadó istentiszteletre.
550	ápr. 14.	Az Athenaeum Szászy Schwartz Gusztáv „Parerga“ című művét küldi ajándékba.
551	ápr. 16.	Néhai Hernadvécsei Vécsey Tamás m. kir. udvari tanácsos, budapesti t. egyetemi tanár gyászlapjára a kar részvétirata.
554	40657 márc. 30.	A VKOM. leküldi a cs. és kir. konzuli akadémián az 1911–12 tanévben betöltendő helyekre vonatkozó pályázati hirdetményt; kihirdettetett.
561	ápr. 18.	Dékán Nagy-Várad város által a joghallgatókat segítő egyesület alapja javára tett 1000 koronás alapítvány 1911. évi kamatjának hováfordításáról készített számadás a polgármesterhez átküldi.
565	ápr. 23.	Néhai Dr Emmer Kornél özvegye kegyeletes emlékül felajánlja elhunyt férjének összegyűjtött beszédeit és dolgozatait. Köszönő levél.
568	ápr. 23.	Cs. és kir. hadtestparancsnokság átirata a jogakadémia épületének mozgósítás esetére való használatát illetőleg.

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
569	ápr. 24.	Néhai Sokander Rezső I. éves joghallgató halála alkalmából a kar részvéttávirata.
571	ápr. 25.	Nm. Teleszky János dr-nak pénzügyminiszterétörtént legfelsőbb kinevezése alkalmából a tanári kar üdvözlő felirata. Válasz.
574	ápr. 27.	Néhai Borovszky Samu, a „Századok“ szerkesztőjének gyászlapjára részvétirat.
577	ápr. 30.	Uruguay köztársaság megküldi a statisztikai évkönyvét 1907-1908-ról.
578	ápr. 30.	Biharvármegye törvényhatósági bizottságának 1912. évi márc. 20. napján tartott évnegyedes közgyűlése 1912. évre 200 K-t szavazott meg a Mensának.
580	máj. 1.	VKOM. megküldi a dr. Molnár Imre ny. r. tanár nyugalomba vonulásával megüresedendő közgazdaságtani és statisztikai tanszékre a pályázatot; kihirdette.
583	máj. 2.	VKOM. elrendeli az egyetemi magántanári képesítéssel bíró jogtanároknak az egyetemi magántanári képesítésről tanúságot tevő okmányait hiteles másolatban felterjeszteni. A jövőben ezek esetről estre felterjesztendők.
584	máj. 3.	A pécsi püspöki joglyceum igazgatósága megküldi az ottan megüresedett kereskedelmi jog váltójog és a polgári törvénykezés, továbbá a büntetőjog, a büntető eljárás és a jogbölcselet tanszékeire szóló pályázati hirdetést.
591	máj. 10.	A kassai kir. jogakadémia tanári kara felhívása egy országos jogtanári egyesület megalapítására.
598	máj. 8. 55975	VKOM. rendelete, hogy a jogakadémia helyiségei — a dékáni iroda, levéltár és könyvtár kivételével — mozgósítás, illetve háboru esetére

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
599	ápril 30. 40895	korházi célokra okvetlenül átengedendők. A m. kir. pénzügyminiszter úr leirata, mely szerint az Ő császári és apostoli királyi Felségének Bécsben 1912. évi április hó 3-án kelt legfelsőbb elhatározása értelmében a XXIX-ik jótékonycélú m. kir. államsorsjáték tiszta jövedelmében az akadémia $\frac{1}{60}$ részében azaz 12·250 koronában részesül.
612	máj. 20.	Néhai dr. Berkovics Ferenc tb. ügyvédi kamarai elnök, jogtudományi államvizsgálati bizottságunk kültagjának gyászlapja. A kar részvétirata.
613	máj. 20.	Rádl Ödön kir. tanácsos, ügyvéd úr könyvadománya a könyvtárunk részére. Köszönő levél.
621	máj. 18. 3564 eln.	VKOM. elrendeli, hogy a kábel szükségleteket a három hazai kábelgyárnál kell beszerezni.
623	máj. 27.	Néhai Varga Gyula nváradai közs. polgári fiúiskola tanárának gyászlapja. A kar részvétirata.
629	jun. 1.	A Nagyváradai Városi Vasut Részvénytársaság 50 koronát adományoz a Mensanak.
630	máj. 25. 10320. sz.	VKOM. a különböző irodai nyomtatványoknak, a dékáni és titkári irodában szükséges butoroknak beszerzésére 1000 koronát, egy írógép beszerzésére 700 koronát, távbeszélőre 72 koronát utal ki.
631	maj. 89. 72113. sz.	VKOM. rendelete az idei nyári szünidei tatarozási munkálatokat a jövő évre halasztotta el.
637	máj. 25. 39992	VKOM. rendelete, melyben értesít, hogy a tanulmányi alap pénzügyi helyzete miatt a nagyváradai akadémia fejlesztésére vonatkozó kívánalmakat teljesíthetőknek nem találta.
639	máj. 29. 52719	VKOM. dr. Suhayda György titkár részére f. évi április hó 1-től szá-

Levélt. szám	Idegen szám	T Á R G Y
644	jun. 12.	mitandó három havi újabb szabadságidőt engedélyez. Néhai Brandt József volt kolozsvári t. egyetemi ny. r. orvostanár gyászlapja. A kar részvétírata.
645	jun. 3. 64466	VKOM. Dr. Horváth Jenő magántanár részére 1912. évi május hó 1-től kezdve az első ötödéves korpótléket engedélyezi.
646	jun. 13.	Fráter Barnabás, Biharvármegye alispánja értesít, hogy a gróf Tisza Lajos alapítvány ez évi 320 K. kamatjövödelmét 160, 160 K-t Hollóssy Ernő és Rósenthal József joghallgatóknak adományozta.
650	jun. 16.	A kolozsvári t. egyetem jog- és áll. tud. karának dékánja értesít, hogy Dr. Bochkor Mihály ny. rk. tanár BCU Cluj / Cerurat a vezetése alatt álló kar az egyházjog képesített magántanárává jelentette ki.
655	jun. 10. 71751. sz.	VKOM. a kar javaslatát a könyvtár rendezésére vonatkozólag elfogadja. Egyben értesít, hogy megkísérli a jövő tanévtől a könyvtárőr tiszteletdíját felemelni.
667	jun. 8. 67074.	VKOM. Dr. Némethy Gyulának 400 K-t, Dr. Popovits Miklósnak, Dr. Verzár Istvánnak és Vitán Árpádnak pedig 200 - 200 K-t utal ki, megjegyezvén, hogy ezentul a jogakadémia összes megbizott előadói a szabályszerű tandíjjutalékon felül félévenként és heti óránként egyszáz korona jutafomdióban fognak részesedni.
670	jun. 16. 80645.	VKOM. Dr. Suhayda György titkár részére f. évi julius hó 1-től számitandó újabb három havi szabadságidőt engedélyez.
674	jun. 23.	Békefi Remig tanítványainak ajándéka : Békefi Emlékkönyv.

Levélt szám	Idegen szám	T Á R G Y
678	jun. 24.	Az ösztöndijas joghallgatók 1911—12. II. félévi rovatos kimutatását felterjesztjük.
680	jun. 24.	Az 1911—12. tanévi vizsgaeredmény és kitüntetéssel vizsgázottak névsora felterjesztetik.
681	jun. 24.	A kitüntetéssel képesített joghallgatók névsora a VKOM. Hivatalos Közlönyének megküldetik.
682	jun. 24.	Az 1911—12. tanévi statisztikai kimutatást átküldjük a m. kir. Központi statisztikai Hivatalnak.
686	57189 jun. 13.	VKOM. Dr Molnár Irare ny. r. tanárt saját kérelmére állandó nyugalomba helyezte.
692	jun. 30.	Jelentés a tanári kar személyzetében beállott változásokról.
693	jun. 30.	Záró jelentés az 1911—12. tanévről.

Figyelmeztetés.

A beiratások és beiktatások az 1912–13. tanévre folyó évi szeptember 1–12-ig a dékánál, 15-ig az egyes tanároknál eszközöltetnek, ezen napon túl a fölvétel csak külön engedély alapján történhetik.

A beiratás alkalmával minden *újonnan* belépő joghallgató köteles 6 korona beiratási díjat a könyvtár és *minden* joghallgató 1 koronát a Mensa Academica javára lefizetni. Az I. félévi tandíj is *beiratáskor fizetendő*. Ugyanakkor benyújtandók a kellően (érettségi bizonyítvánnyal, leczkekönyvvel és legújabb keletű hatósági szegénységi bizonyítvánnyal) felszerelendő tandíjmentességi kérvények.

A pót- és ismétlő alapvizsgálatok f. évi szept. 9-től 14-ig tartatnak.

A „Veni Sancte“ szept. 15-én lesz, a nyilvános előadások szept. 16-án kezdődnek.

Kelt Nagyvárad, 1912. július 1-én.

A dékáni hivatal.

Tartalom.

	Lap
I. Történelmi visszatekintés	3
II. A jog- és államtudományi kar személyzete	4
III. Vizsgálati bizottságok	7
IV. Az 1911—1912. tanév története	9
V. A tanárok irodalmi működése	53
VI. Ifjúsági egyletek	56
VII. A tanárok és az általuk előadott tantárgyak átnézete	58
VIII. Akadémiai hallgatók	60
IX. A tandíj alól egészen és félig felmentettek kimutatása	65
X. Tananyag	66
XI. Ösztöndíjasok	68
XII. Vizsgálatok	69
XIII. A joghallgatók statisztikai átnézete	72
XIV. Akadémiai könyvtár	74
XV. Levéltári szemle	75

EGYETEMI KÖNYVTÁR

1493 * 1912. SZPT. 16.

KOLOZSVÁR.